

tv-15 naš TOVARIS

Št. 20
20. maja 1982
Leto XX

glasilo zveze združenj borcev nov in zveze rezervnih vojaških starešin slovenije

Naš mesec mladosti

»Ob pogledu na simboličen prikaz poti letošnje štafete mladosti se človeku nehote porodi misel, da te poti vsako leto vtkejo nove in nove niti, ki povezujejo našo socialistično skupnost v čvrsto in enotno celoto. Naša mladina tudi na ta način kaže, da je vredna zaupanja, ki ga imajo vanjo narodi in narodnosti, in da je prihodnost naše države v zanesljivih rokah, ki bodo zagotovile mirno in srečno življenje sedanjim in prihodnjim generacijam...«

Tako je dejal tovariš Tito, ko je 25. maja 1961 sprejemal zvezno štafeto mladosti.

Tudi letošnja pot štafete mladosti, ki se te dni izteka, zrcali hotenja in pričakovanja mlade in vseh drugih generacij, ki so se ob njeni poti zbirale na številnih prireditvah in srečanjih.

Štafeta mladosti, ki je od prvega pomladnega dne sem potovala iz rok v roke, skozi srca tisočev pionirjev, mladincev, vojakov, pripadnikov družbenih organizacij in društev, nosi tudi letos sporočilo o pripravljenosti mlade generacije, da nadaljuje socialistično revolucijo, boj za še lepši in boljši jutri. Ta zaobljuba, ki jo bo prihodnji torek zvečer v imenu milijonov Jugoslovancev na prereditvi v našem glavnem mestu povedal zadnji nosilec Ciril Zaplotnik iz Naklega pri Kranju, je letos še toliko pomembnejša, saj je prav od naše skupne pripravljenosti za premagovanje težav gospodarske nestabilnosti odvisen naš jutrišnji razvoj.

Vsaka generacija ima svoj petindvajseti maj. Svoj dan mladosti. Kot se je šest članov SKOJ, okrožnega komiteja v Drvarju sešlo zarana 25. maja 1944. leta, da se dogovore, kako bodo proslavili Titov rojstni dan, tako so se v preteklih tednih sestajali mladinci širom po naši domovini, da preverijo še zadnje podrobnosti pred prireditvijo v krajevni skupnosti, šoli, delovni organizaciji, društvu. Tako so se dan za dnem sestajali mladi iz vseh republik in pokrajin na vajah, med njimi tudi mladi iz Slovenskega Primorja, da bi za dan mladosti, s katerim letos obeležujemo 90-letnico Titovega rojstva, 40-letnico ustanovitve AVNOJ in USAOJ, 40-letnico Zveze pionirjev Jugoslavije ter druge pomembne jubileje dogodkov iz NOB in mladinskih delovnih brigad, pokazali ne le svojo izurjenost na stadionu JLA na zaključni slovesnosti dneva mladosti, ampak predvsem svojo željo, da prispevajo k nadaljnjemu razvoju naše socialistične skupnosti. To je še posebej pomembno, saj mladi širom po domovini letos pripravljajo svoje kongrese. Tudi zato so bile vse dosedanje manifestacije mladih obarvane delovno. Ob proslavah in srečanjih so se vrstili delovni sestanki in dogovori mladih o njihovem nadaljnjem delu, o njihovih pogledih na probleme naše skupnosti.

Da bi upravičili zaupanje, ki ga je vedno znova in znova izražal in poklanjal mladi generaciji tovariš Tito.

Vili Pšeničny

S tem, da jo samo spominjamo na včerajšnji dan, ne moremo zadovoljiti mladine danes. Moramo ji ponuditi nekaj, kar pričakuje od jutrišnjega dne.

OSKAR WESE

Trebnje, sobota 15. maja. Pred kinodvorano se je tega dne zbrala množica mladine, krajanov in preživelih borcev I. SAB (slovenske artilerijske brigade). Šestega maja 1944 je bila ustanovljena I. SAB in v počastitev tega zgodovinskega dne krajanje Trebnjega, Dolenja, Nemške vasi, Račjega sela in Stefana praznujejo svoj krajevni praznik. V času praznovanja so bile številne kulturne in športne prireditve, v soboto, 15. maja, pa je bila slavnostna seja delegacij in članov svetov krajevnih skupnosti in družbenopolitičnih organizacij. Sledilo je srečanje nekdanjih borcev I. SAB in mladine pred spomenikom padlim, kjer so položili vence, slavnostni govornik pa je bil nekdanji komisar I. slovenske artilerijske brigade Franc Cvetan. Slovesnost so sklenili z bogatim kulturnim programom in srečanjem borcev, krajanov in mladine. (Več o tem na 16. strani.)

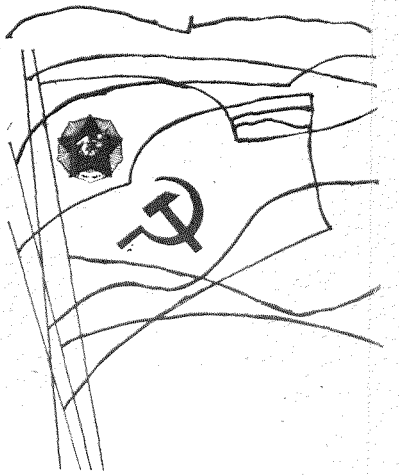
Jože Čurin

V Brezovem brdu v Brkinih je bila v nedeljo, 16. maja, sklepna slovesnost v počastitev 13. maja – dneva varnosti. Zbranim nekdanjim pripadnikom VOS OF južne Primorske in številnim domačinom je spregovoril republiški sekretar za notranje zadeve Tomaž Ertl. Ploščo, na kateri so vklesana imena padlih borcev-domačinov Andreja in Karla Grlice ter zverinsko umorjenih domačinov Antona Franka, Ivana Gustinčiča, Ivana Lukača, Ivana Valenčiča, neznanega pripadnika VOS OF ter vosovcev Mirka Lesjaka, Alojza Mršnika in načelnika VOS OF za Brkine Ivana Zidarja-Veljka, je odkril predsednik koordinacijskega odbora VOS OF Slovenije narodni heroj Edo Brajnik-Stefan.

Tekst in foto: Staš

Šesta slovenska borčevska skupščina bo 26. maja v Ljubljani

Ob tej priložnosti bodo slovenski borci ocenili uspešnost programskih usmeritev in nalog, ki so jih sprejeli na peti skupščini ZZB NOV Slovenije ter na letnih skupščinah ZZB NOV Slovenije. Zlasti se bodo osredotočili na pregled tistih aktivnosti in delovanja ZZB NOV Slovenije, ki so v minulem mandatnem obdobju odražale aktivnost celotne borčevske organizacije v razpravah in pripravi na delegatsko odločanje v skupščini SRS ter v samoupravnih interesnih skupnostih, v RK SZDL Slovenije, v zveznem odboru ZZB NOV ter pri usmerjanju dejavnosti borčevskih organizacij na terenu in njihovega prispevka k delovanju drugih družbenopolitičnih organizacij, samoupravnih organizacij in skupnosti.

B. Ž. J.

Otroci med NOB

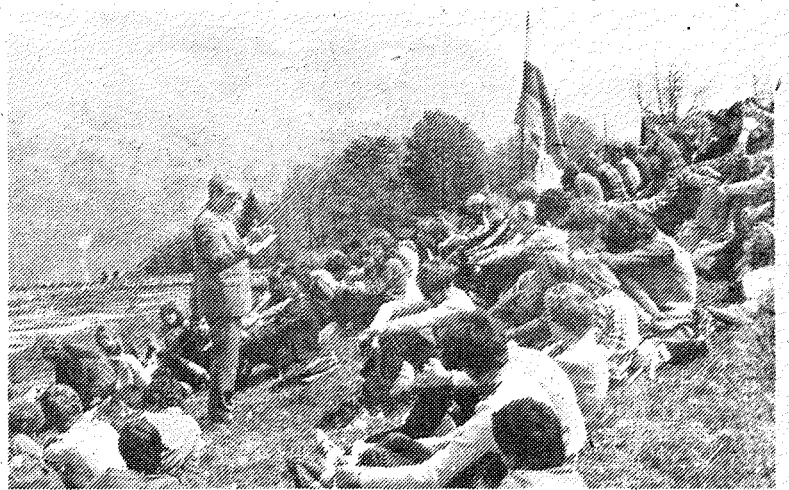
V Sevnici je bilo 14. in 15. maja srečanje pionirjev zgodovinarjev in likovnikov Slovenije. Pionirji so predstavili svoje raziskovalne naloge in se postavili s svojim znanjem v kvizu. Oboje je nosilo naslov »Otroci med NOB«. Sodelovalo je 42 pionirskih odredov. V kvizu je največ znanja pokazala ekipa iz osnovne šole Janka Premrla-Vojka iz Kopra. Štiri »najbolj zlate« raziskovalne naloge so opravili mladi zgodovinarji iz osnovnih šol Valentina Vodnika iz Ljubljane, Kamniškega bataljona Stranje, Toneta Čufarja tudi iz Ljubljane in zgodovinski krožek iz Postojne.

V sobotnem dopoldnevu je bilo zanimivo prisluhniti pripovedim pionirjev med NOB, kurirjem in izgnancem, s katerimi so se srečali pionirji v sevnškem gasilskem domu. Za tiste mlade zgodovinarje, ki niste bili na srečanju, bomo nekaj utrinkov iz pripovedi objavili v prihodnji številki TV-15.

Živa Drole

Pohod na Kuk

V naših osnovnih šolah namenjajo obujanju izročil narodnoosvobodilnega boja veliko pozornosti. Te dejavnosti potekajo med poukom samim, v posebnih oblikah pa tudi v izvenšolskih dejavnostih. Pogosto negovanje revolucionarnih izročil združijo z obrambnimi dnevi in pohodi.

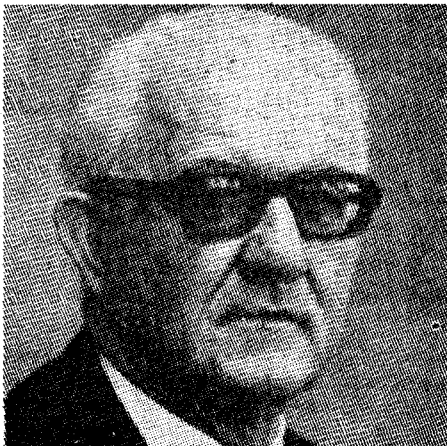
Za takšno obliko obujanja so se odločili tudi na osnovni šoli Briško-beneškega odreda iz Dobrovega v Goriških Brdih. Za učence sedmih in osmih razredov so pripravili pohod iz Livka prek Kuka v Volče. Seveda so k sodelovanju povabili tudi nekdanje borce enote, katere ime nosi njihova šola. Pri koči na Livku je pohodnikom govoril o Briško-beneškem odredu Franc Črnugelj-Zorko. Na kratko je opisal bojno pot enote, nato pa pripovedoval o junaštvih takratnih pionirjev in mladincev. Posebej pa je spregovoril o edinem belogardističnem gnezdu v Brdih – v Spodnjem Cerovem. Po kratkem kulturnem programu, ki so ga pripravili učenci, so se vsi skupaj odpravili na Kuk k televizijskemu pretvorniku, kjer je spominska plošča. Tudi tam so učenci z velikim zanimanjem prisluhnili kratkemu pripovedovanju nekdanjega komisarja Briško-beneškega odreda Franca Črnuglja-Zorka.

Bojan Kuntarič

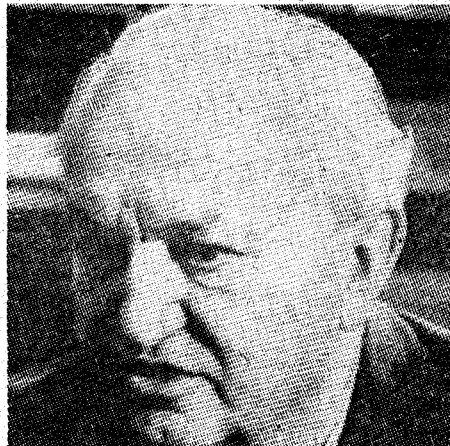
Predsednik predsedstva SFRJ Petar Stambolić, podpredsednik Vladimir Bakarić

Predsedstvo SFRJ je v petek, 14. maja, na volilni seji izvolilo za predsednika predsedstva SFRJ Petra Stambolića in za podpredsednika predsedstva dr. Vladimira Bakarića.

Vrstni red za izvolitev predsednika in podpredsednika predsedstva SFRJ je v skladu s poslovnikom o delu predsedstva SFRJ, ki je bil sprejet januarja 1981. leta in predvideva takle vrstni red izvoljenih predsednikov po republikah: SR Makedonija, SR Bosna in Hercegovina, SR Slovenija, SR Srbija, SR Hrvatska, SR Črna gora, SAP Vojvodina in SAP Kosovo. Po enakem vrstnem redu se volijo tudi podpredsedniki tega najvišjega organa naše države.

Petar Stambolić

Dr. Vladimir Bakarić

11. maj – naš krajevni praznik

Minila so leta, ko je bil Slovenec zatiran, ko njegov jezik ni imel veljave in je bila njegova zemlja teptana. In ravno ta od sovražnika teptana, s krvjo naših borcev prepojena zemlja, je naša domovina.

Obiskujemo osnovno šolo v Grahovem pri Cerknici. Naša šola se imenuje »11. maj« Grahovo. Svoje ime je dobila po pomembnem dogodku iz NOB. Tega dne leta 1942 so partizani – borci Rakovške čete prvič v vasi napadli Italijane. Dne 11. maja praznujemo tudi krajevni praznik in prvič letos tudi dan šole.

Obiskali so nas borci Rakovške čete in 4. brigade VDV bataljona, ki je bila ustanovljena v naši krajevni skupnosti. Z borci 4. brigade VDV bataljona sodelujemo krajin in šolarji že vrsto let. Zelo smo ponosni, ker smo letos prav za sodelovanje prejeli priznanje VDV bataljona, krajevna skupnost pa plaketo. Priznanje sta nam ob obisku izročila tovariš Stane Šega, naš domačin in tovariš Jože Simšič-Jelen.

Borcem VDV bataljona se ob tej priložnosti lepo zahvaljujemo, saj so prav oni zelo požrtvovalni v širjenju tradicij in spominov NOB. Tovariš Jože Simšič nas ob vsakem obisku razveseli z dobrim filmom. Učenci pa smo ta dan proslavili s kratkim kulturnim programom.

Z veseljem vam sporočamo, da sta nas obiskali tudi tovarišica Marta Paulin-Brina in tovarišica Mira Mihevc. Z obema tovarišicama imamo že dalj časa prijetne prijateljske vezi. Najbolj pa smo veseli dogovora, da se bomo v spomladanskem času skupno podali na izlet na Križno goro. Pa ne mislite, da bosta tovarišici Brina in Mira na poti kaj zaostajali za nami.

Pionirji in mladinci osnovne šole 11. maja Grahovo pri Cerknici

KOLEDAR POMEMBNEJŠIH DOGODKOV

21. maj 1944: Predsedstvo SNOS je objavilo odlok o krajih, okrajih in okrožjih ter njihovih narodnoosvobodilnih odborih, o značaju, območju in nalogah.

22. maj 1943: V Moskvi so razpustili III. komunistično internacionalo.

22. in 23. maj 1944: Večje sovražnikove sile iz Vidma, Krmina, Gorice in od drugod so začele ofenzivne akcije na operacijskem območju Briško-beneškega odreda, to je v Goriških Brdih in dolini Idrije, ki so trajale do 25. maja.

22. do 24. maja 1944: V Dolu pri Čepovanu je bila prva pokrajinska konferenca SKOJ za Primorsko. Pogovarjali so se o organizacijskih in propagandnih nalogah ter o šolstvu in pionirjih. Sprejeli so resolucijo.

23. maj 1919: V Trstu je bilo ustanovno zborovanje fašističnega gibanja, ki se je usmerilo v aktiven boj proti revolucionarnemu delavskemu gibanju in proti slovensko-hrvaški narodnostni skupnosti v Julijski krajini.

24. maj 1940: V gozdu pri Briških nad Trstom je bila konferenca slovenskih komunistov Julijske krajine. Sprejela je program Pinka Tomažiča o enotni fronti vseh plasti zatiranega slovenskega prebivalstva in njeni povezavi z italijanskim proletariatom za boj proti fašizmu in za ustanovitev slovenske sovjetske republike.

24. maj 1972: Na slavnostni seji skupščine SFRJ je bil Josip Broz Tito ob svoji 80. letnici drugič odlikovan z redom narodnega heroja.

25. maj: Rjostni dan maršala Tita, ki je postal praznik vseh naših ljudi, predvsem pa mladine, ki ta dan proslavlja kot dan mladosti.

25. maj 1944: Poveljstvo 2. nemške armade je s 500 padalskim bataljonom, s približno sto letali in enotami kopenske vojske izvedlo zračni napad na Drvar, kjer je bil vrhovni štab NOV in POJ, da bi ujeli maršala Josipa Broza-Tita. Vendar niso uspeli.

RADIO ŠE POMNITE – TOVARIŠI

Enaindvajsetega maja letos bo minilo natanko 40 let, ko je vojaško vojno sodišče druge italijanske armade obsodilo na smrt z ustrelitvijo znanega slovenskega revolucionarja, komuniste in partijskega organizatorja Toneta Tomšiča. Njegova junaška smrt je pretresla vse napredne slovenske ljudi, zlasti pa še tiste, ki so se s srcem oklenili idej Osvobodilne fronte. Kmalu po njegovi junaški smrti so ustanovili prvi udarni bataljon z njegovim imenom, ki je pozneje prerasel v legendarno Tomšičevo brigado. Ta brigada se je bojevala pod praporom z njegovim imenom od svoje ustanovitve v letu 1942 pa vse do zmagovitega konca druge svetovne vojne na našem ozemlju.

V oddaji bodo tokrat obujali spomine na Toneta Tomšiča njegovi predvojni partijski sodelavci, sorodniki in borci enot z njegovim imenom.

Predsednik RO ZZZB NOV Slovenije Janes Vipotnik je v četrtek, 13. maja, izročil Dragici Rometovi ob njeni šestdesetletnici spominsko darilo in ji čestital v imenu kolektiva republiškega odbora ZZZB NOV Slovenije. Tovarišica Rometova je prejela tudi čestitke Sergeja Kraigherja, Lidije Sentjurc, Franca Popita, Viktorja Avbija, Andreja Marinca, Franca Šetince, Janeza Zemljariča in drugih.

Foto: J. Čurin

27. maj 1944: Enot 30. divizije so v Vipavski dolini zavzele italijanske fašistične postojanke Rihemberk (Branik), Tabor, Prvačino in Volčjo drago.

27. do 30. maja 1974: V Beogradu je bil 10. kongres ZKJ. Osnovna tema kongresa je bilo vprašanje nadaljnjega boja za razvoj socialističnega samoupravljanja v Jugoslaviji in vloga ZKJ pri tem, o čemer je podal referat tovariš Tito. Kongres je poudaril zlasti troje: odločnost v boju za krepitev socialističnega samoupravljanja, enotnost narodov in narodnosti Jugoslavije ter njen položaj v svetu.

Francija – leto dni pozneje

naš komentar

Skoraj neopazno je šla mimo pozornosti širše evropske javnosti neka sicer v vsakem oziru pomembna obletnica. Na dan desetega maja se je izteklo točno leto dni od tistega pomembnega dogodka v Franciji, ki naj bi označil nič več in nič manj kot napoved, da se za vso družbeno in ekonomsko stvarnost dežele odpira nova stran njenega razvoja. Deseti maj 1981 je bil dan zmagoslavja leve v Franciji, ki je izšla zmagovita iz velikega volilnega spopada z vsemi desničarskimi in sredinskimi silami, ki so toliko desetletij krojile usodo dežele. Socialistična stranka François Mitterranda je bila tista, ki je napravila odločilen preobrat v politični stvarnosti dežele ne le s tem, da je zmagal njen voditelj Mitterrand na predsedniških volitvah in tako postal prva osebnost Francije, marveč so po prav tako zmagovitih parlamentarnih volitvah večino klopov v francoskem parlamentu zasedli socialisti skupaj s komunisti, torej združena levica, ki je tudi sestavila novo vlado.

Francoski predsednik in vodja socialistov Mitterrand sam je naročil, naj ne bo prva obletnica zmage leve ne nikakršna priložnost za kakršnakoli slavlja in zmagoslavja, kajti leto dni je premalo, da bi stranka in vlada izpolnili sprejeti program obnove Francije. Praznuje in slavi pa se konec dela, ne pa začetek in tudi ne sredina.

Pa vendar, kakšni rezultati označujejo prvo obletnico levičarske oblasti v Franciji? Nikakor ne bi ne smeli ne mogli govoriti, da je leto minilo brez pomembnih rezultatov. Hkrati pa je tudi res, da sta se stranka in vlada morali spoprijeti s srditimi poskusi vseh desničarskih sil, da bi že v samem začetku zatrle načrte družbene in gospodarske prenovle dežele. Kaplja pelina je ob obletnici zmage levih sil vsekakor dejstvo, da so na letošnjih lokalnih volitvah mnogokje sredinske in desne sile iztrgale levim strankam večino iz rok. Tako je zdaj v Franciji tak položaj, da so osrednja oblast in vsi njeni vzvodi v rokah združene leve, ki jo sestavljajo socialisti in komunisti, v mnogih občinah in drugih telesih krajevnega značaja pa so na oblasti pripadniki nasprotnega tabora.

Vendar ne glede na tako notranje kot mednarodne težave ne enih ne drugih ni bilo majhno število – se Mitterrandova vlada ob prvi obletnici majske zmage lahko ponaša z mnogimi pomembnimi uspehi. Prvi je vsekakor ta, da se je vladi posrečilo – kljub silovitim odporom desničarskih sil – izpeljati prvi veliki načrt nacionalizacije velikih industrijskih orjakov in pa celotnega bančnega sistema. Drugi način manj pomemben načrt, ki je prav tako uresničen v prvem letu levičarske vlade, je globoka decentralizacija oblasti v Franciji, se pravi v tisti državi, ki je vse do nedavnega štela za najbolj cen-

tralistično urejeno v Evropi. Zdaj so lokalna oblastvena telesa dobila dosti več pristojnosti, kot so jih imela poprej. Obe ti dve reformi naj bi bili prvi korak k odločni preusmeritvi vsega družbenega in ekonomskega razvoja dežele in k notranji demokratizaciji dežele.

Manj vidni, pa zato nič manj važni so uspehi Mitterrandove vlade na socialnem in drugih področjih. Vlada je odločno izvedla prerazdelitev narodnega dohodka s tem, da je občutno zvišala prejemke najnižjih plasti delovnega prebivalstva. S tem se je povečala tudi kupna moč širših množic. Vlada je nadalje dosegla sicer komaj zaznavne, pa vendar pomembne uspehe v boju z brezposelnostjo, ko se ji je v enem letu posrečilo zbiti število brezposelnih pod dva milijona. Če dodamo še delne uspehe v prizadevanjih za zmanjšanje delovnega časa v nekaterih industrijskih vejah in razne ugodnosti za upokojece, potem bi kaj lahko zaokrožili prikaz uspeha prvega leta vladavine leve v Franciji in to leto označili kot uspešno. To je tem bolj pomembno, ker zmaga leve v Franciji ni bila važna samo za Francijo, pač pa tudi za vso zahodno Evropo, zlasti za tiste dežele, kjer so – podobno kot n.pr. v Veliki Britaniji – desničarske, konservativne sile z njihovimi obljubami o rešitvi gospodarskih težav le dobile premoč nad levimi silami.

Drago Košmrlj

Pohod na osvobojeno ozemlje

Iz Trebelnega pri Trebnjem, prav s tiste male čistine sredi gozda, kjer je bila pred štiridesetimi leti ustanovljena Gubčeva brigada, so v torek, 18. maja, krenili na pot pionirji, udeleženci pohoda na osvobojeno ozemlje. Dvanajstega maja bodo na zboru pionirjev Jugoslavije v Črnomlju predali raport. Do takrat pa bodo pionirsko zastavo in pohodno torbico prenašali skozi kraje, znane iz časa narodnoosvobodilnega boja, krepili bodo pohodno tovarništvo, vodili dnevnik pohoda, ob spomenikih pa jim bo-

Predsednik OO ZZB NOV Trebnje predaja pionirsko zastavo in pohodno torbico

do borci z živo besedo pričarali ta in oni dogodek iz revolucije. O Gubčevi brigadi je pohodnikom v Trebelnem spregovoril predsednik odbora 15. divizije Stane Škrli.

S pesmijo in z nasmehom na obrazu so prvi zakorakali po cesti proti Zabukovju (znano po Zpadnodolenjskem odredu) osnovnošolci iz Mokronoga. Pri Dobu so njihova mesta v koloni, zastavo in torbico prevzeli pionirji iz Šentrupert. Tako se je do Primskovega, od koder so nadaljevali pohod pionirji litijske občine, izmenjalo pet osnovnih šol trebanjske občine. Pionirje pohodnike so vodili štirje mladinci iz pohodne mladinske čete »2. grupe odredov NOV in POS« iz Trebnjega.

Živa Drole

Razmišljanje bivšega učenca osnovne šole na Colu

Šola. To je beseda, za katero se skriva mnogo pomenov. Nekdo rad hodi v šolo, drugi nekoliko manj, tretji jo sovraži. Nekdo v šolo pešači nekaj ur, nekateri samo skočijo čez prag in že so v hramu modrosti. Tudi ni vseeno, ali hodiš v novo, moderno ali zastarelo, neprimerno šolo.

V vsakem človeku pusti osnovno šolanje sončne in senčne spomine. Tudi v meni jih je. Sedaj, ko sem v srednji šoli, moram reči, da so bila to zelo lepa leta, čeprav sem takrat mislil drugače. Imam lepe spomine na sošolce, učitelje ter nekoliko manj lepe spomine na šolsko stavbo in pogoje, ki sem jih imel za delo in učenje. Takrat tega nisem tako občutil, ker sem bil vključen v razmere. Istočasno sem si na raznih tekmovanjih, srečanjih širom po Sloveniji ogledoval nove, moderne šole. Večkrat se mi je zdelo, da sem prišel v čudežno deželo, Doma se sprehajaš po škripajočem podu, se treseš pozimi od mraza, si raztrgaš nove kavbojke na slabem stolu. V moderni šoli pa z zavistjo opazuješ v večnamenskem prostoru slike in diplome, ki visijo po stenah. Tla so gladka, prostor je primerno ogret, svetel, zračen. Da ne govorimo o kabinetih in učilnicah biologije, fizike, zemljepisa. Okostja, skice, nagačene in preparirane živali, v omarah mikroskopi, pri vsaki mizi elektrika in voda. Na Colu pa reditelj hodi po vodo za brisanje table na hodnik, kjer je zaradi prevelike gneče seveda vse mokro. Da o kuhinji in malici sploh ne govorimo.

Ko se danes včasih oglasim v stari šoli, se mi zdi vse skupaj majhno, utesnjeno, kričavo gnezdo. Stene so nekam temne barve, da prikrijejo stoletje. Treba je tudi vedeti, da učilnice niso le v tisti »pravi šoli«, ampak so še v Zadržnem domu, kjer je bila doslej tudi skrajno neprimerna telovadnica.

V takih razmerah se veliko manj naučiš in si za marsikaj prikrajšan. Tako neseš v nadaljnje življenje manj znanja, pa tudi kompleks manjvrednosti. Najbolj sem si želel v osemletki krožkov in pestrega življenja, ki pa zaradi pomanjkanja prostorov ni moglo zaživeti do tolikšne mere kot bi lahko. Zato sem ponosen na vsako najmanjšo dejavnost, ki je zaživela kljub zavirajočim okoliščinam.

Zakaj na Colu še ni nove šole?! Zakaj je ne bo še naslednje leto, morda celo pet, deset let?! Sem za novo, bolj primerno šolo, kjer se bodo otroci naučili več, kot se je naša generacija v stari šoli, ki smo ji večkrat pravili kurnik, čeprav smo jo spoštovali in jo jemali resno. Kdo je krivec, da na Colu še ni nove šole? Morda sem premalo poučen, da bi obsojal. Vendar menim, da svoje, še »otroško« mnenje lahko povem. Tudi ne smemo biti tihi, sicer nihče ne bo vedel, da že dvajset let čakamo na svoje pravice. Kako je v resnici z vso zadevo, najbolj vedo tisti »pri koritu«, katerim privoščim, da bi jih pekla vest, čeprav vem, da

jih ne bo, ker so jo zdavnaj zgubili, ker jih nihče ne nadzorje in se jim ni treba bati »cveka in bata«.

Morda bo kdo rekel, da pretiravam in sem nekoliko zašel. Toda menim, da je šola na Colu bolj potrebna kot v Vipavi, bolj potrebna kot nekatere druge ne tako nujne stvari. Za razvoj in obstoj neke družbe, pa tudi določene regije, KS in občina je šola nujno potrebna. Je kakor drevesnica. Če ne bomo imeli sadik, ne bomo mogli vzgojiti sadovnjaka, ki nas bo nekoč hranil s sadovi. Od sadik je odvisno, ali bodo sadeži užiteni ali pa bomo vzgojili celo trnje. Neizogibne so razlike med ljudmi, ki temeljijo na nekaterih dejstvih. Toda, ali so vse razlike upravičene in nujne? Dejstvo je, da imajo v naši občini nekateri kraji prednost, drugi pa so obsojeni na propad. In potem so ljudje krivi, če odhajajo v mesta, v doline?! Kritizira se njihova zavest in kritizirajo jih tisti, ki so se prvi umaknili iz neprimernih okoliščin. Ali se niso še dovolj naučili na napakah, ki jih je naša družba delala na tem področju, in kmetijstvu in še marsikje?

Šola na Colu je res nujno potrebna. Saj si ne želimo ne vem kakšnega luksuza, temveč primerno in uporabno stavbo, ki bo na sončnem kraju in bo do nje ustrezen pristop. Tudi nočemo kakih posebnih konstrukcij, ki so bolj primerne za tropske kraje kot za naše vetrovne vasi.

Če je pravica, bi se morala pokazati v otipljivih rezultatih. Če pa se bo nadaljevala stara pesem, menim, da ne bomo potrpežljivo čakali še dvajset let.

BOGDAN VIDMAR,
gimnazijec s Cola

Pa je vendarle res

Kar težko je verjeti, da se tudi Jugoslavija tako vztrajno bori za točke pri tekmovanju najlepše popevke Evrovizije. Kako smo se odrezali! K prenosu nas je vlekla zgolj radovednost. Toda, kolikor bolj smo spremljali pesem za pesmijo, več se je v nas nabralo jeze in odpora. Težko je uganiti, kje so si predstavniki in predstavnice posameznih držav pridobivali točke. So bile to pesmi z »bogato vsebino«, morda dobro »izbrani« napevi ali »izredne in posebne« spremljave? Mogoče pa so višino točk vzdigovala maskaradna oblačila ali hitrost telesa v ritmu? Naj bo že kakorkoli. Vseeno si je mlada pevka Nikole najbolj zaslužila prvo mesto. Bila je solidna predstavnica Zahodne Nemčije, brez spakovanja in šemljenja, brez cepetanja in poskakovanja. Njena pesem pa je bil hkrati še opomin, ki naj bo tudi organizatorjem takih bahavih in razkošnih prireditev v pomislek.

Pa se ozirimo še k nam! Kako pogosto nas pestijo denarne stiske v naši pravi kulturi. Kolikokrat se moramo odreči denarju, ki bi bil tako dobrodošel in potreben vsem našim gledališčem, muzejem, knjižnicam, galerijam, glasbenim hišam in vsem tistim ustanovam, ki bi lahko v drugačnih pogojih še mnogo bolj bogatilo notranjost našega ljudstva. Ob prenosu plehke predstave se mi je vsiljevala tale misel: »Pri nas doma je tudi mnogo marljivih mladincev in mladink, ki tekmujejo v mnogokaterih smereh in tudi v znanosti in umetnosti. Toda njihovo dolgoletno učenje, vaje in preizkusi, ra-

ziskave in doseženi cilji so večkrat prezrti in niso tako cenjeni, kot so nastopi, ki terja jo malo truda in manj znanja, a zato tem več aktualne mode.«

Pa bo v naprej bolj prav, če bo celotna naša družba delu, učenju, znanju in umetnosti namenjala več pozornosti in skrbi. Tudi ni pravilno, da prepustimo take posameznike ali vzorne ustanove same v oddaljeni senci. Saj se že nekakovostna dela tako in tako preveč prerivajo na soncu. Mislim, da res ne moremo trditi, da nas bodo nastopi, ki smo jih videli ob prenosu evrovizijske popevke 1982, lahko oblikovali v ponosne samoupravljalce socialistične dežele.

In če smo malo manj strogi: Tudi prijetne zabave nismo bili deležni ob tem večeru. Zakaj smo potem vrgli tako velike novce v globok vodnjak?

JOŽICA ZOROJA
Ljubljana

Še enkrat »Neenotnost pri izobešanju zastav«

V 16. številki TV-15 z dne 22. aprila se je tov. Slavko Bizjak iz Tolmina spotaknil ob anarhijo, malomarnost in neresnost pri izobešanju in čuvanju zastav. Samo pozdravimo lahko njegovo gesto. Vendar mislim, da se stanje na tem področju z objavo njegovega članka ne bo bistveno izboljšalo, vse dokler se ne bo našla pristojna institucija (organ), da napravi red na tem področju. Vendar, prosim vas, ne po administrativni, temveč po samoupravni poti. Saj vendar živimo v dobi samoupravljanja, ki se kar dobro uveljavlja. Ker pa je za enotno mišljenje in delo le potreben nekdo, ki po samoupravnih poteh to koordinira, ne bi bilo odveč, pa čeprav je bilo že ničkolikokrat objavljeno na vidnih mestih, če bi SZDL kot prva pristojna ta navodila še enkrat ponovila v javnih občilih, ki so dostopna vsem delovnim ljudem, ali pa preko svojih KS.

V nečem pa se tov. Bizjak vseeno moti. To se pravi, da tudi sam ne ve vrstnega reda izobešanja zastav, kadar se obeša vse tri drugo ob drugi. Pravilni vrstni red izobešanja zastav je od leve proti desni: slovenska – jugoslovanska – proletarska. Če pa sta obešeni le dve zastavi, je vedno tista, ki jo želimo najbolj počastiti, na desni strani, n.p. slovenska – jugoslovanska ali slovenska – proletarska ter jugoslovanska – proletarska.

Neprimerno je tudi, da zastave po minulih praznikih, proslavah ali raznih prireditvah visijo še dneve in dneve, ne da bi se kdo spomnil in jih snel ter shranil za naslednje praznovanje. Na ta način samo izničimo praznovanja dan, kateremu smo želeli dati z izobešeno zastavo posebno obeležje. Priporočam malo več spoštovanja do simbola naše svobode, kajti zanjo je bilo prelito kar preveč krvi.

FRANC TERAN
Kidričeva 55
Titovo Velenje

V SOZD so samoupravno slabo povezani

naš komentar

V zadnjem času so se dezintegracijske težnje v slovenskem gospodarstvu okrepile. Vse več je organizacij, ki ne želijo biti več članice večjih sestavljenih organizacij združenega dela. Poročila o tem prihajajo takorekoč iz vseh večjih gospodarskih središč.

Slovenijaceste-tehnika hoče zapustiti sestavljeno organizacijo Giposs in se združiti z delovno organizacijo Obnova. Trdijo, da sestavljena organizacija ni izpolnila pričakovanj in da predstavlja le nepotreben strošek.

Glin v Nazarju želi zapustiti sestavljeno organizacijo Gorenje. V tej organizaciji pravijo, da v Gorenju niso uveljavili dohodkovnih odnosov in da imajo s skupnimi službami velike težave.

Tovarna dušika v Rušah ne vidi nobenih koristi od članstva v sestavljeni organizaciji Kema. Predstavniki tovarne so povedali, da nimajo skupnih programov in da združevanje dela in sredstev v Kemu ni steklo. Podobno ugotavljajo tudi v delovni organizaciji Swaty, ki je prav tako povezana v tej sestavljeni organizaciji.

V mariborski tovarni avtomobilov so pripravili predlog, po katerem naj bi bile v prihodnje v sestavljeni organizaciji le tiste organizacije, ki sodelujejo pri avtomobilski proizvodnji. To pa pomeni, da za tovarno Boris Kidrič in še nekatere druge v tej organizaciji ne bi bilo več prostora.

S tem pa spisek tistih, ki želijo izstopiti iz večjih sistemov, ni sklenjen. Družbeni pravobranilec samoupravljanja Slovenije je posredoval podatke, po katerih je bilo leta 1979 v republiki 52 sestavljenih organizacij združenega dela, zdaj pa jih je samo še 49. Kaj to pomeni in zakaj prihaja do razdruževanja?

Med poglavitnimi vzroki omenjajo neprimerno samoupravno organiziranost delavcev in neprimerno združevanje v delovne in sestavljene organizacije. O izstopih razmišljajo zlasti tam, kjer so reprodukcijsko slabo povezani in kjer vsakdo še naprej kuje nekakšne svoje ozke razvojne programe.

Največkrat se združujejo organizacije z enakimi dejavnostmi. Neuspešnost takih povezav je težko dokazati, praksa pa je vendarle pokazala, da to ni prava pot in da so take združitve najbolj vprašljive. Med njimi praviloma ne prihaja do delitve dela, specializacije in podobnega. Tako sestavljene organizacije ne tako redko ravnajo monopolistično, kar prav nič ne prispeva k urejanju razmer.

Analiza je pokazala, da je akcijske programe sprejelo le okrog 20 sestavljenih organizacij. Med njimi so Uniles, ABC Pomurka, Iskra in še nekateri. Drugih skupnih razvojnih programov sploh nimajo. To velja, denimo, za Kemo, TAM, sestavljeno organizacijo v gradbeništvu itd. Zaradi tega se ni čuditi, če članice takih skupnosti svoje prihodnosti v teh sistemih sploh ne vidijo.

V sestavljeni organizaciji Kemija v Ljubljani so samoupravni sporazum sprejeli. Stokovnjaki menijo, da je ustrezen in dobra podlaga za sprejetje konkretnih ukrepov. Zanj so se delavci izrekli na referendumih. Toda, kaj to pomaga, ko pa je vse skupaj ostalo le na papirju. Nekateri člani Kemije uresničitev dogovorjenega preprosto zavračajo.

V nekaterih sestavljenih organizacijah vedno znova razpravljajo o že sprejetih nalogah. Govorijo, da so ob sprejemanju samoupravnih sporazumov premalo premislili, da si sestavljene organizacije lastijo preveč pravic in podobno. To največkrat počno delavci skupnih služb, ki želijo zase ohraniti čim več pristojnosti. To so takomenovani centri moči, ki se pri svojem delu ne ozirajo kaj prida na gospodarske koristi delavcev in ki za mnenje delavcev največkrat sploh ne vprašajo.

To se kaže tudi pri organiziranju internih bank, ki se jim nekateri odločno postavljajo po robu. Govorijo, da pomeni to odtujevanje dohodka, da prihaja v teh bankah do na moč zapletenih finančno-računovodskih opravil, ki se jim je bolje izogniti itn. Pri

tem pa je na dlani, da je njihov edini cilj zadržati sredstva v svoji organizaciji. Tako ravnajo, na primer, delovne organizacije v sestavljeni organizaciji Elkom v Mariboru.

Ugotovili so, da v nekaterih sestavljenih organizacijah sicer imajo skupne programe, vendar pa so brez prave vsebine. V njih so se dogovorili le za skupno opravljanje nekaterih administrativnih in tehničnih nalog, vse druge pa izpustili. Zelo malo je skupnih nabavnih in prodajnih služb. Delovne organizacije za blagovni promet imajo danes v Sloveniji le redke sestavljene organizacije. Sodijo, da velja razloge za tako nezaupanje iskati v nedograjnih dohodkovnih odnosih med proizvodnjo in trgovino. Bržčas je zato ureditev teh odnosov ena poglavitnih nalog, ki bi jo morali čimprej izpeljati.

Ne gre pa prezreti lokalizmov, ki pogosto botrujejo težavam. Niso redki primeri, ko v občinah pritiskajo na organizacije združenega dela in zahtevajo od njih, da krepijo svoje službe le v občinskih centrih, da sredstev ne združujejo z organizacijami zunaj občine in podobno. Očitno je, da se doslej takim pritiskom marsikje niso uspešno zoperstavili.

Težko bi rekli da slovensko združeno delo vsaj formalno danes ni povezano. Institucionalni oblik prav gotovo ne manjka. Res pa je, da družbenoekonomski odnosi znotraj sestavljenih in drugih večjih organizacij niso urejeni in to je – vsaj tako se zdi – poglavitni razlog številnih dezintegracijskih teženj.

Tiste organizacije, ki so bile nasilno zlepljene, ki nimajo pogojev za delo, je bolje, da gredo narazen. Opozoriti pa velja, da takih organizacij vendarle ni toliko in da brez združevanja dela in sredstev ni mogoče hitreje napredovati. Tesnejše gospodarsko povezovanje v Sloveniji in Jugoslaviji je nujno, zato bi ovire, ki preprečujejo to akcijo, morali učinkoviteje odstranjevati.

Darko Marin

Uresničevanje sklepov in stališč skupščine SR Slovenije o izvajanju in dograjevanju sistema socialne varnosti borcev NOV in drugih borcev ter vojaških invalidov

Bistvo je v podružbljanju

V letu 1978, ko je skupščina SR Slovenije celovito obravnavala področje socialne varnosti borcev, vojaških invalidov in družin padlih borcev, je sprejela stališča in ukrepe o izvajanju in nadaljnjemu urejanju sistema borčevsko-invalidskega varstva v SR Sloveniji. Republiški komite za borce in vojaške invalide, ki je kot republiški upravni organ odgovoren za stanje in spremljanje razmer na tem področju (zato je bil tudi ustanovljen), je dolžan poročati tudi skupščini SR Slovenije o izvrševanju zakonov in drugih predpisov ter dokumentov, ki jih je leta sprejela, ter dajati pobude in predlagati ukrepe v zvezi z uresničevanjem svojih nalog. V ta namen so na omenjenem komiteju pripravili obširno informacijo, ki glede na to, da bo predložena v razpravo novi delegatski skupščini, vsebuje tudi pregled stanja in problematike na tem področju.

Informacijo je obravnaval republiški komite za vprašanja borcev in vojaških invalidov, odbor za družbene dejavnosti izvršnega sveta SR Slovenije in izvršni svet SR Slovenije, pri čemer je bilo gradivo ocenjeno pozitivno kot sistematičen in dovolj podroben prikaz obravnavanega področja. V celoti so bile podprte tudi ugotovitve in predlogi nadaljnjih usmeritev. Informacijo je izvršni svet že predložil v obravnavo skupščini SR Slovenije.

Glede na to, da gradivo vsebuje vrsto zanimivih informacij, podatkov in problemov s tega področja, povzamemo nekatere pomembnejše ugotovitve:

nekaj številčnih podatkov: Na dan 31. 12. 1981 je bilo v SR Sloveniji evidenciranih 114050 članov ZZB NOV, 1292 nosilcev partizanske spomenice 1941, 32 španskih borcev in 45 narodnih herojev. Upokojenih je bilo 66644 borcev NOV, približno 10 odstotkov pa je še zaposlenih. Povprečna borčevska starost je 67 let. V lanskem letu jih je umrlo blizu 3000. Osebnih vojaških invalidov je po pregledu ob koncu lanskega leta še 9781, družinskih invalidskih upravičencev je 8765, civilnih invalidov vojne je 1551, medtem ko je borcev za severno mejo 865.

Sistem socialne varnosti udeležencev NOV in vojaških invalidov

Ustava SFRJ določa, da ureja in zagotavlja temeljne pravice borcev, vojaških invalidov in družin padlih borcev federacije. Tako je v proračunu za to leto na ravni federacije predvideno za temeljno borčevsko-invalidsko varstvo 27715,1 mio din ali 23 odstotkov več kot v preteklem letu. Ta sredstva znašajo 14 odstotkov celotnega zveznega proračuna (oziroma okoli 1,5 odstotka narodnega dohodka). V tej 14-odstotni vsoti pa odpade

največji delež sredstev (73 odstotkov) na pokojnine borcev, nato na osebne in družinske invalidnine (22 odstotkov) in 5 odstotkov na zdravstveno varstvo.

Pri obravnavanju problemov, povezanih s temeljnim borčevsko-invalidskim varstvom, je v zadnjem času postalo vse bolj aktualno vprašanje financiranja teh pravic (oziroma način njihovega zagotavljanja). V razpravah je bilo pogosto ugotovljeno, da je sistem financiranja tega področja tog in zapleten ter tudi nepregleden, pri čemer dopušča neracionalno porabo (včasih tudi nenamensko) finančnih sredstev. Prav zato so si predstavniki SR Slovenije v razpravah o tem vprašanju prizadevali za uveljavitev načela, da sicer federacija jamči temeljne pravice iz tega naslova, sredstva pa naj bi zagotavljale republike in pokrajine ob dogovorjeni solidarnosti. Taki predlogi pa v federaciji niso dobili podpore, predvsem zaradi stališča, utemeljevanega z interpretacijo ustavne vloge federacije, oziroma s skrbjo za enotnost sistema borčevsko-invalidskega varstva v SFRJ.

Omenjena in še druga odprta vprašanja so vplivala na vsebino sprememb in dopolnitev zveznih zakonov s tega področja. Najpomembnejša sprememba se nanaša na zdravstveno varstvo vojaških invalidov ter z njimi izenačenih kategorij, ki se prenaša na samoupravne interesne skupnosti zdravstvenega varstva. Zdraviliško-klimatsko zdravljenje je sedaj posebna temeljna pravica in je izključno nadaljevalno zdravljenje za bolezn, ki so predpisane kot indikacije za zdraviliško zdravljenje. Traja 21 dni, možnosti podaljšanja ni. Sredstva za to obliko temeljnega varstva so omejena in po enakem ključu razdeljena posameznim republikam in pokrajinam. Tako je SR Slovenija za letošnje leto prejela 43.679.873 din, v letu 1981 pa je bilo porabljenih 67.292.130 din.

Republiški predpisi dopolnilno urejajo socialno varnost borcev in vojaških invalidov. Poleg pokojnin je najpomembnejši del dopolnilnega varstva v naši republici namenjen varstvu vojaških invalidov. Od teh pravic je bistvenega pomena invalidski dodatek, ki je oblika družbene pomoči tistim invalidskim upravičencem, ki se izključno ali pretežno preživljajo z invalidskimi prejemki. Pomembno je, da se sistemsko usklajujejo z mejnim zneskom najnižjih pokojninskih prejemkov v republici. Tako je v letu 1981 prejelo invalidski dodatek 6322 upravičencev, za kar je bilo porabljenih 368.627.724 din republiških proračunskih sredstev.

Regres pri nakupu motornega vozila, ki ga pod natanko določenimi pogoji lahko dobijo vojaški invalidi, je v letu 1981 prejelo 114

invalidov, za kar je bilo izplačanih 5.498.409 din.

Po sprejemu družbenega dogovora o občinskih priznavalninah se je v sistemu dopolnilnega varstva borcev uspešno uveljavila občinska priznavalnina kot oblika družbenega priznanja in denarne pomoči borcem. V letu 1981 je prejelo takšno priznavalnino 13331 borcev.

Podružbljanje sistema socialne varnosti borcev

V stališčih in sklepih skupščine SR Slovenije (ki jih uvodoma omenjamo), je bila poudarjena potreba po podružbljanju sistema socialne varnosti borcev tako, da bi urejanje vprašanj s tega področja vse bolj potekalo na samoupravnih osnovah in kot sestavni del odločanja na samoupravnih interesnih skupnostih, krajevnih skupnostih ter organizacijah združenega dela. V ta namen naj bi bila pri posameznih interesnih skupnostih s socialno-zdravstvenega področja v republici in občinah ustanovljena delovna telesa za vprašanja borcev, pri skupnostih socialnega varstva pa koordinacijski odbori. Ti organi naj bi bili temelj za podružbljanje tega področja, koordinacijski odbori pri Skupnosti socialnega varstva pa naj bi poleg posredovalne in usklajevalne vloge tudi spremljali in analizirali stanje ter predlagali sistemske in druge ukrepe. Na začetku leta 1982 so bili koordinacijski odbori ustanovljeni v vseh občinah razen v

Cerknici, Idriji, Ribnici in ljubljanski občini Bežigrad. Področje dejavnosti socialnega skrbstva je predvsem organiziranje patronažne službe in sosedske pomoči borcem, nege in oskrbe na domu ter vključevanje v domove za starejše občane. To dejavnost bo treba razširiti in organizacijsko izpopolniti.

Zdravstveno varstvo je glede na starost in zdravstveno stanje v sistemu družbene skrbi za borce eno najpomembnejših področij. Za uresničitev smernic skupščine SR Slovenije je bila sprejeta vrsta sistemskih rešitev in organizacijskih ukrepov. Uveljavljeno je bilo popolno zdravstveno varstvo borcev s pravico do sistematičnih pregledov, zdraviliškega zdravljenja in opustitve plačila participacij. Organizirano službo za zdravstveno varstvo borcev je napredovala. Število dispanzerjev in ambulant za borce se je povečalo za tretjino in jih je sedaj v SR Sloveniji več kot 80. Zdraviliško zdravljenje je samo iz sredstev zdravstvenih skupnosti v letu 1981 koristilo več kot 5300 borcev.

Na področju pokojninsko-invalidskega zavarovanja je za borce NOV pred 9. 9. 1943 (oz. 13. 10. 1943) najpomembnejša pravica: zajamčena pokojninska osnova. Zvezna zajamčena pokojninska osnova se oblikuje vsako leto glede na poprečni osebni dohodek v SFRJ v preteklem letu ob 6-odstotnem povečanju (za letošnje leto znaša 10.437 din), republiška pa se oblikuje glede na po-

prečni osebni dohodek v SRS, povečan za 17,6 odstotka (pri čemer znaša v tem letu 13.411). Zajamčeno pokojnino po zveznem zakonu prejema v naši republici 18528 upravičencev, po republiškem pa 30252 borcev.

V novem temeljnem zakonu o pokojninskem in invalidskem zavarovanju se pravice borcev ohranjajo na sedanjih ravni. Pri tem je pomembno, da se bodo pokojnine obvezno usklajevale že med letom glede na gibanje nominalnih osebnih dohodkov. Pri obravnavi priznavanja posebne dobe iz NOV v obnovi postopka se bodo glede rokov odslej upoštevale določbe zakona o splošnem upravnem postopku.

S spremembo pogojev in kriterijev za pridobitev varstvenega dodatka je bil izboljšan materialni položaj kmetov-borcev NOV.

Od 2935 upravičencev, ki prejemajo starostno pokojnino, prejema 8808 kmetov borcev NOV tudi varstveni dodatek.

Sistemske dopolnitve na področju stanovanjskega go-

spodarstva so ustrezna osnova za pospešeno ureditev še nezadovoljivo rešenih stanovanjskih vprašanj borcev. Pri tem je še posebej pomembna rešitev, ki omogoča pridobitev posojila tudi kmetom borcem NOV.

Nadaljnja usmeritev

V predlogih nadaljnjih usmeritev na tem področju je poudarjeno, da je bila v preteklem obdobju cela vrsta uspešno rešenih vprašanj, zato bo treba proces podružbljanja dopolnjevati in utrjevati, tudi ob pomoči organov in organizacij ZZB NOV. Pri iskanju rešitev bodoče ureditve in financiranja temeljnih pravic borcev in vojaških invalidov si bo treba prizadevati za uveljavitev boljšega, bolj racionalnega in enostavnega sistema.

Proučiti bo treba tudi sistem dopolnilnega varstva v republici ter ga po potrebi dopolniti, predvsem v smeri celovite obravnave materialnega in socialnega položaja posameznika.

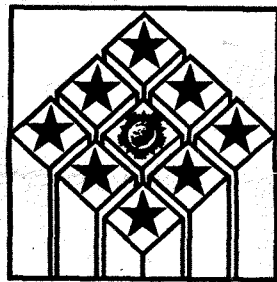
Malči Žitnik

Pred kongresom

26. seja predsedstva Zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije

Vse točke dnevnega reda 26. seje predsedstva ZO ZZB NOV Jugoslavije so tako ali drugače povezovale vprašanja ob pripravah na bližnji borčevski kongres, ki bo 19. in 20. junija v Beogradu. Tako so pregledali in prečistili še zadnje podrobnosti o pripravah, pregledali kriterije za udeležbo domačih gostov na kongresu, pretehtali finančna vprašanja v zvezi s kongresom in pregledali besedilo referata Predsedstva ZO ZZB NOV Jugoslavije za ta najvišji borčevski zbor, ki obravnava tako svetovna kot domača družbenopolitična do-

gajanja kot seveda tudi vsa vprašanja, s katerimi so se v času od zadnjega

kongresa srečevali borci in borčevske organizacije.

IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ

Šoštanj – Zbor krajevne organizacije

Člani združenja borcev NOV Šoštanj so imeli svojo programsko volilno konferenco že januarja. Poročilo o delu združenja je obsegalo izvršene naloge, za katere so se dogovorili že leta 1980: skrb za borce pri uveljavljanju njihovih zakonitih pravic, obiski bolnih in ostarelih borcev s simboličnimi obdaritvami, obujanje tradicij NOB s pohodi po poteh 14. divizije skupaj z mladino ter pripovedovanje spominov na NOB mladini, vzdrževanje spomeniških obeležij NOB in postavitve spomeniškega obeležja šoštanjškemu rojaku Jožetu Lampretu (verskem referentu in pohodniku 14. divizije na Štajersko), kateremu je na njegovi rojstni hiši postavljena reliefna spominska plošča »Nošenje ranjenca«, pred kulturnim domom pa postavljen doprni kip, pa, tudi ploščad je poimenovana po njem. Prav tako je poimenovan glavni trg v Šoštanju v »Trg bratov Mravljakov« po Božu Mravljaku-Bombi, španskemu borcu in organizatorju odporniškega gibanja in Dušanu Mravljaku-Mrožu, partizanskemu zdravniku, ki je padel skupaj s Pohorskim bataljonom 8. januarja 1943 pri Treh žeblih na Pohorju. Spregovorili so tudi o številni udeležbi članstva na proslavah 40-letnega jubileja dogodkov v narodnoosvobodilnem boju, o sodelovanju v raznih akcijah, ki jih je organizirala SZDL in krajevna skupnost in so se jih člani udeležili v večjem številu. Poročilo o delovanju združenja je bilo zelo izčrpno, kar se poudarja aktivnost združenja.

V razpravi po poročilih so zastopniki OO ZZB NOV Velenje, KK SZDL Šoštanj in krajevne skupnosti Šoštanj dali priznanje delovanju združenja. Seznanili so navzoče z gospodarskim in političnim položajem doma in v svetu. Z našimi nalogami za utrditev enotnosti in bratstva, spregovorili o budnosti in delovanju v vseh akcijah SLO in DS ter o delegatskih volitvah v predstavniške organe.

Po razpravi so na konferenci sprejeli program dela in opravili volitve novih organov združenja.

Miloš Volk

Mirna na Dolenjskem – Pestro delo borcev

Krajevna organizacija Mirna se lahko pohvali s pestrim delom svojih članov. Ti zelo uspešno delujejo na vseh področjih družbenopolitičnega in društvenega življenja in v delegatskem sistemu. Veliko pozornosti pa so posvetili ohranjanju tradicij NOB. To se kaže v tesnem sodelovanju z mirenko osnovno šolo. Redno pa so se tudi udeleževali vseh pohodov, ki jih je organizirala mladina na Debenc in Selo. Veliko pozornosti so posvetili obrambnim dnevom šolske mladine in srečanjem ob tabornih ognjih.

Ljubljana – novi predsednik Zveze prostovoljcev-borcev za severno mejo 1918-19

ZVEZA PROSTOVOLJCEV-BORCEV ZA SEVERNO SLOVENSKO MEJO 1918-19 je izvolila na letošnji delegatski skupščini za svojega predsednika **Jožeta Rupnika**, sedaj upokojenega pedagoškega svetovaleca. Po smrti dr. Poharja in Ljuzeta Udeja je to tretji predsednik od ustanovitve imenovane organizacije dalje. Novi predsednik je rodom iz Idrije. Po izgnanstvu vse družine iz fašistične Italije so ga l. 1941. izselili še nacisti na Hrvaško. Od tam so med vojno odšli trije sinovi v 12. slavonsko proletarsko brigado. Najmlajši je padel v Sremu, druga dva sta ostala do zaključka bojev l. 1945. na Koroškem. Zveza je štela ob zadnjem občnem zboru l. 1980. še 1183 članov, večina v Sloveniji. Od takrat, t. j. v slabih dveh letih jih je do danes umrlo 330, t. j. skoraj 30%. Vsi preživeli štejejo že po 80 in več let. Med njimi je samo v Ljubljani 16 naddevetdesetletnikov. Tako je sedaj po starosti članov Zveza ena naših najstarejših družbenopolitičnih organizacij, njihov nekdanji bojni dosežek – severna slovenska meja – pa doslej eden najtrajnejših. Mnogi takratni borci ali pa že njihovi sinovi so ga potrdili še kot borci ali kot aktivisti z udeležbo v NOB.

Janez Platiše

Šesta skupščina ZZB NOV Slovenije

Na podlagi 29. člena statuta ZZB NOV Slovenije je republiški odbor ZZB NOV Slovenije na svoji seji dne 22. 1. 1982 sprejel

SKLEP

O SKLICU VI. SKUPŠČINE ZZB NOV SLOVENIJE

in predlaga skupščini naslednji
dnevni red:

1. izvolitev organov VI. skupščine ZZB NOV Slovenije,
2. sprejem poslovnika o delu VI. skupščine ZZB NOV Slovenije,
3. poročilo o delu ZZB NOV Slovenije med V. in VI. skupščino,
4. naloge ZZB NOV Slovenije v prihodnjem obdobju,
5. razprava o poročilih in uvodni besedi,
6. spremembe in dopolnitve statuta ZZB NOV Slovenije,
7. sprejem stališč in sklepov VI. skupščine ZZB NOV Slovenije,
8. volitve,
9. razno

Predsednik
RO ZZB NOV Slovenije
★ **Janez Vipotnik**

Šeska skupščina ZZB NOV Slovenije bo 26. maja 1982 v Ljubljani z začetkom ob 9. uri v veliki dvorani skupščine SR Slovenije.

IZ MEDNARODNE BORČEVSKA AKTIVNOSTI...

Na zboru borcev v Parizu

Pred dnevi se je predsednik zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije Mito Dimitrijević mudil v Parizu, kjer je prisostvoval na povabilo Združenja francoskih združenj borcev in žrtev vojne jubilejni komemorativni manifestaciji ob obletnici konca druge svetovne vojne. To obletnico namreč v Franciji ponovno obeležujejo slovesno, letos pa je bila pod pokroviteljstvom predsednika republike Mitteranda.

Na tej slovesnosti, ki je imela poleg obuditve spomina na konec druge svetovne vojne tudi značaj protivojne manifestacije so se zbrale tudi številne delegacije povabljenih borčevskih organizacij, med njimi tudi mednarodne borčevske organizacije FMAC, FIR, CEAC, CIAPG in drugi.

Med češkoslovaškimi borci

Na povratnem obisku na Češkoslovaškem se je pred nedavnim mudila tudi delegacija ZZB NOV Jugoslavije, ki so jo sestavljali Tone Turnher, Dedo Trampić in Dušanka Špadijer. V Pragi jih je sprejel predsednik Centralnega federalnega odbora češkoslovaškega združenja antifašističnih borcev ter tudi dr. Travníšek, namestnik predsednika Narodne fronte Češkoslovaške. V pogovorih je tekla beseda o bilateralnem sodelovanju obeh držav in še posebej o sodelovanju borčevskih organizacij Jugoslavije in Češkoslovaške. Pri tem je jugoslovanska borčevska delegacija gostitelje seznanila z nekaterimi rezultati v našem samoupravnem socialističnem razvoju, še zlasti v luči priprav na 12. kongres ZKJ ter na 9. kongres ZZB NOV Jugoslavije. Generalni sekretar jugoslovanske borčevske organizacije Tone Turnher, ki je vodil jugoslovansko delegacijo, je ob povratku v domovino povedal tudi, da so na obisku spregovorili tudi o aktualnih mednarodnih odnosih, medtem ko so češkoslovaški borci poudarili zgodovinski pomen osebnosti Josipa Broza Tita, ZKJ ter NOV v boju proti fašizmu in nacizmu v drugi svetovni vojni.

Novi predsednik RO ZZB NOV Bosne in Hercegovine Nikola Andrić

Na konstitutivni seji RO ZZB NOV BiH, ki je bila že pred 1. majem v Sarajevu, so bosansko-hercegovski borci obravnavali aktivnost svoje organizacije od pete skupščine do letos. Ugotavljali so, da se zveza združenj borcev kot družbenopolitična organizacija in del skupne fronte organiziranih političnih socialističnih sil neposredno in organizirano ukvarja z vsemi vprašanji, ki se porajajo v naši skupnosti, tako s tistimi, ki so širše družbeno pomembni, kakor tudi s tistimi, s katerimi prispevajo svoj delež k še uspešnejšemu reševanju nalog ZZB NOV. Potem ko so pregledali za minulo obdobje načrtane naloge in tudi to v kolikšni meri so jih realizirali, so bosansko-hercegovski borci spregovorili tudi o takšnih vprašanjih, kot so konstruktivna kritika, samokritika pa tudi preprečevanje kritiziranja. Enoglasno so podprli neomajno enotnost borcev BiH z vsemi jugoslovanskimi borci, hkrati pa pripravljenost in odločnost za aktivno delovanje na najrazličnejših področjih za uresničevanje tistih smeri našega skupnega družbenega razvoja, za katere smo se skupno dogovorili, za katere so se borci borili in za kar so dali svojo zaobljubo svojemu vrhovnemu komandantu maršalu Titu.

Potem ko so izvolili predsedstvo RO ZZB NOV BiH, republiški odbor, njegove organe ter ostale delegate, so za predsednika ZZB NOV BiH izvolili Nikolo Andrića.

23. maj – praznik našega vojnega letalstva

O nastanku partizanskega letalstva

Prvi zametki partizanskega letalstva so nastali že v maju 1942. leta. Tedaj, natanko 23. maja 1942, je namreč priletel pilot Franjo Kluz s svojim letalom Potezom XXV iz letališča ustaške NDH na osvobojeno ozemlje k partizanom.

Istega dne je s svojim letalom Breuget – XIX priletel na osvobojeno ozemlje tudi pilot Rudi Čajavec z mehanikom Milutinom Jazbecem.

V naslednjih dneh sta oba pilota opravila nekaj uspešnih borbenih akcij – napadov na sovražnika in izvidniških poletov. Toda nesrečno naključje je hotelo, da je moral Rudi Čajavec s svojim zadetim letalom in mehanikom zasilno pristati na sovražnem ozemlju. Rudi Čajavec je bil tudi ranjen, in da ne bi živ padel v roke sovražniku, se je ustrelil. Jazbec pa

več opravka z letali. Medtem je tudi tehnika nesluteno napredovala. Čakalo jih je torej veliko dela.

Na Bližnjem vzhodu je bilo tedaj, ob razpadu Italije, v sestavu RAF-a nad 500 letalcev – pilotov in tehničnega osebja, že povsem izurjenega, sposobnega obvladati vso organizacijo in tehniko vodenja ter vzdrževanja letal. To so bili letalci, ki so se

krat se nas je uprlo 35 letalcev in smo sami sebe proglasili za Titove letalce.

Tako je bila, povsem neodvisno od ustanavljanja letalstva v Livnu in potem v Carovignu, brez vsake zveze s temi dogajanji, organizirana druga enota – drugo jedro partizanskega letalstva daleč od domovine na puščavskem pesku pod goro Sinaj. Kajti zgledu teh 35 letalcev je kakor plaz sledil upor in opredeljevanje za NOV po vseh drugih enotah RAFA, koder so bili Jugoslovani. Tako v 94. skvadronu pri Tobruku, letalci v skvadronu Beaufighterjev pri El Alameinu, letalci v Heilowanu, letalci na šolanju v Južni

vs ti naši fantje od zaveznikov zahtevali, da jim pomagajo v Titovo vojsko. Zaradi znane nič kaj velike naklonjenosti zaveznikov do NOG v Jugoslaviji jim tega niso hoteli omogočiti. Poslali pa so jih v Alžirijo, a ne več kot ujetnike (oz. ločeno od drugih italijanskih ujetnikov) ter jih zaposlili v svojih letalskih delavnicah, kjer so imeli možnost usposabljanja se. To možnost so kar se da izkoristili, a hkrati niti za hip niso prestali iskati možnosti, da bi prišli v NOV. To jim je naposled uspelo sredi leta 1944, ko so bili sprejeti v NOV in je k njim bil poslan za komandanta major Rafael Perhau.

Na ta način so nastale vse potrebne kadrovske možnosti za ustanovitev lastnega letalstva. Tako je našemu vrhovnemu poveljstvu uspelo že v marcu 1944 sporazumeti se z zavezniki o ustanavljanju letalskih enot NOV in o šolanju kadrov. Na podlagi tega sporazuma sta bili ustanovljeni dve letalski eskadrilji, ki sta že v aprilu 1944 začeli z urjenjem na letališču Benina pri Bengaziju, v Libiji. Prva eskadrilja je imela v svojem sestavu 16 lovcev-bombnikov Spitfire, ki so bili oboroženi z dvema topovima 20 mm in štirimi strojnimi camami kal. 7,7 mm. Pod krili pa so nosili po eno bombo 112,5 kg težko na vsaki strani. Druga eskadrilja je dobila letala Hurricane, ki so nosila po osem raket (vsako težko 27 kg). V krilih so zraven tega imeli še po dve strojnici kal. 7,9 mm.

Prva eskadrilja je stopila v boj na nebu svoje domovine 16. avgusta 1944 in druga 13. oktobra istega leta.

Do konca vojne sta ti eskadrilji opravili 596 bojnih operacij z 2.191 vzletom. V teh operacijah je padlo 11 pilotov.

Iz »alžirske« skupine pa je v novembru 1944 krenilo na pot v Beograd nad 1.300 le-

Tovariš Tito na obisku pri letalcih na Visu

je padel ustašem živ v roke. Le-ti so ga strahotno mučili, preden so ga ubili.

Kluzovo letalo, skrito v nekem gozdičku, pa je odkril sovražni lovec in ga uničil na tleh.

Ta kratek borbeni intermezzo našega letalstva v NOV leta 1942 z vojaškega vidika morda res ni bil zelo pomemben. Veliko pomembnejši pa je bil moralno-politični učinek. Še danes praznujemo 23. maj kot praznik našega vojnega letalstva.

Skoraj gotovo lahko sklepamo, da se je že tedaj naš vrhovni komandant – tovariš Tito začel ukvarjati z mislijo, kako čimprej organizirati lastno letalstvo.

Kako brž je vrhovno poveljstvo NOVJ s Titom na čelu ukrepalo, dokazuje dejstvo, da je bil že 16. septembra 1943 pri vrhovnem štabu NOV in POJ formiran oddelek za letalstvo in 14. oktobra že tudi prva letalska baza z nalogo, da organizira zbiranje in šolanje letalskega kadra. Tako je proti koncu oktobra vrhovni štab razposlal pozive vsem glavnim štabom, naj zberejo in pošljejo v Livno vse letalce, ki se nahajajo na njihovem področju.

Po dogovoru z britansko misijo pri vrhovnem štabu naj bi te letalce poslali na urjenje k zaveznikom. Zbrali naj bi se v Italiji. Tako je bila že v začetku januarja 1944 ustanovljena letalska baza NOVJ v Carovignu, v bližini Brindisija. Tu se je v naslednjih nekaj tednih zbralo 275 partizanskih letalcev, ki so takoj začeli s poukom, saj večina že četrto leto ni imela

po sramotni kapitulaciji tedanje kraljeve vojske zatekli na Bližnji vzhod, in letalci – Primorci in istrski Hrvatje, ki so iz italijanske vojske našli pot v vrste zavezniške vojske ter pomagali v velikem boju proti fašizmu.

S temi kadri je, seveda, računala begunska jugoslovanska vlada in begunski kralj Peter. S tem ciljem so

Afriki in celo velik del letalcev, oficirjev v samem poveljstvu jugoslovanske vojske v Kairu.

Že v februarju 1944 nas je bilo nad 500. Več kot polovica je bilo Slovencev s Primorske in Hrvatov iz Istre.

Zraven teh dveh pa je bila še tretja pot, po kateri so prišli v partizansko letalstvo Primorci in Istrani, ki so bili

Skupina letalcev iz 1. eskadrilje NOVJ (v sredini avtor) v Bengaziju v Libiji

jim tudi omogočali urjenje in udeležbo v borbenih akcijah v sestavi enot RAF-a. Toda ti letalci, zvesti svojemu ljudstvu in domovini, so se tej vladi in kralju uprli, čim so zvedeli za resnico o NOVJ in je postalo izdajstvo begunske vlade in kralja očito. Prvi tak upor – v njem sem bil sam udeleženec – je bil 1. decembra 1943 v Kasfareitu, v veliki britanski letalski bazi 107 MU blizu Sueza. Ta-

zaradi svojega političnega delovanja in prepričanja mobilizirani v italijansko vojsko, toda namesto v njene oborožene sile, so bili internirani v delavske bataljone, kjer so jih fašistične vojaške oblasti izčrpavale v težkem prisilnem delu pri utrjevanju in cestnem povezovanju utrjenih položajev v Siciliji in Kalabriji. Ob invaziji zaveznikov na Sicilijo in nato na italijanski škorenj, so skoraj

talcev, kamor so po dolgem in napornem maršu ter bojih prispeli 25. decembra 1944, da bi s svojim znanjem in delom vzdrževali letala naše vojske na sremski fronti. Ostali »alžirci« so se vrnili v domovino šele po zaključnih operacijah, kajti po sporazumu so morali pomagati k zmagi s svojim delom v zavezniških letalskih remontnih delavnicah v Alžiriji.

Janko Perat

Trenutki z delavci organov za notranje zadeve Imeti moraš voljo in željo...

Delo in delovne razmere zahtevajo od miličnikov zelo dobro telesno in psihično kondicijo. Še posebej pa morajo biti dobro pripravljeni na tem področju pripadniki zaščitne enote milice. Poleg rednih telesnih vaj med delovnim časom pa se miličniki ukvarjajo s športom tudi v prostem času. Med pripadniki zaščitne enote milice je nekaj športnikov, ki so pomembni tudi v republiškem in državnem merilu. Eden takšnih je tudi Tone Koščak, ki ima za seboj zelo bogato športno pot, ta pa še prav gotovo ni končana.

Vaši sodelavci in starešine pravijo, da ste vsestranski športnik?

»Do zdaj sem se ukvarjal z nekaj športnimi disciplinami. Tako sem redno vadil boks, dvigoval uteži, igral rokomet, zadnje čase pa se poskušam tudi v potapljanju. Moji najljubši panogi pa sta motokros in pa tek na smučeh.«

Pravite, da vas zelo privlači motokros. Kdaj pa ste se navdušili za motorje?

»Za motorje sem se začel zanimati že kot otrok. Bolj sistematično pa sem se začel z njimi ukvarjati na kadetski šoli za miličnike v Tacnu. Postal sem član kluba mladih mopedistov Staneta Rozmana. Leta 1978 pa sem si kupil star motor za moto kros. Kupil sem si ga zato, da bi se malo vozil. Povedati moram še to, da sem doma iz Stične in v bližnjem Šentvidu je steza za motokros. Nekajkrat sem šel gledat, kako člani kluba vadijo in po njihovem nagovarjanju sem se tudi sam poskusil v vožnji. Začel sem tudi tekmovali in v treh dirkah sem zbral toli-

ko točk, da sem se uvrstil v 2. ligo motorjev do 250 kubicov. Po uspešnih vožnjah v drugi ligi sem se leta 1980 uvrstil v prvo ligo.«

Kakšne rezultate ste dosegli med najboljšimi v državi?

»Imel sem smolo z motorjem in finančnimi sredstvi, ker sem začel graditi hišo. Nisem se udeležil vseh dirk, kljub temu pa sem bil 13. v državi. Lani sem vse svoje sile usmeril v gradnjo hiše in zdaj z družino že stanujemo v njej.«

Kako bo pa letos, ali boste znova začeli tekmovali?

»Vse sem natančno premislil in se odločil, da bom vozil na tekmah za republiško prvenstvo v kategoriji do 125 kubicov. Proge so blizu in do njih bom porabil manj časa. Upam tudi, da se bom znova uvrstil v zvezno ligo.«

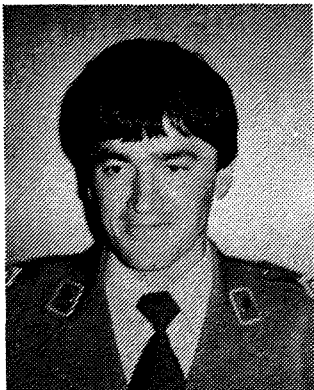
Kaj pa tek na smučeh?

»S to športno panogo pa sem se začel resneje ukvarjati po prihodu v zaščitno enoto milice. Pri sodelavcih sem našel na vsestransko pomoč. Veliko so mi pomagali ali z nasveti ali pa s tem, da

so mi pokazali kakšno podrobnost, ki je pri teku pomembna. V enoti imamo tudi ekipo, ki se redno udeležuje vseh večjih prireditev za smučarje tekače.«

Vaša ekipa sodeluje na teh tekmovanjih in ima uspehe. Kakšno pa je vaše mnenje o teh tekmovanjih?

»Pravila za tekmovalce v uniformah niso dodelana. Tečemo tako, kot se kdo znajde. Velikokrat se zgodi, da na poti na start še ne ve-

V soboto, 8. maja, je Tone Koščak zasedel na tekmi za republiško prvenstvo v motokrosu v Lenartu drugo mesto.

mo, na kakšnih smučeh bomo tekli. Organizatorji bi morali natančno določiti, na kakšnih smučeh, v kakšnih čevljih in kakšni opremi morajo teči pripadniki JLA, TO in milice. Dogajalo se je, da smo mi tekli v uniformi s pasovi in oprtniki, nekateri od

naših konkurentov pa v samih srajcah. Imam občutek, ki pa ni samo moj, da organizatorji skušajo največkrat svojim tekmovalcem olajšati delo. Za mene osebno takšna zmaga ni zmaga, ampak nekaj podarjenega. Sam se takšnih zmag ne bi veselil, ampak bi se nad njimi zamislil.«

Motokros in smučarski teki vam tako vzamejo veliko časa. Kako pa uspete opraviti vse obveznosti?

»Če hoče človek nekaj narediti in ima voljo za to, bo vso zadevo tudi uspešno izpeljal. Poleg teh dveh športov pa še redno vodim enkrat na teden rekreacijo na srednješolskem centru Ivančna gorica-Stična. Sodelujem na tekih in maratonih po naši republiki. Včasih tudi plavam za našo enoto.«

Kako pa vaša družina gleda na vse to?

»Brez vsestranske podpore žene se ne bi mogel toliko ukvarjati s športom. Žena me razume, saj je bila tudi sama nekaj aktivna rokometašica. Na šport pa sem začel navajati tudi sina Boruta, ki je star 6 let in je občinski prvak v smučanju pri cicanjih.«

Tone Koščak je še pristavil, da ima veliko podporo tudi v enoti. To podporo pa sodelavcem in starešinam vrača tako, da je vzoren delavec na delovnem mestu.

Bojan Kuntarič

Ob prazniku letalstva

Naše letalstvo letos praznuje 40-letnico v spomin na 21. junij 1942, ko sta z letališča v Banjaluki odletela na osvobodeno ozemlje v Podkozarju Franjo Kluz z letalom »Potez XXV« in Rudi Čajec s strelcem Milutinom Jazbecem na letalu »Bregre XIX«. To sta bili prvi dve letali nove Titove armade.

V počastitev tega pomembnega jubileja je Zveza letalskih organizacij Slovenije pripravila zanimivo razstavo in letalski miting na Brniku. Prireditve bodo potekale 21., 22. in 23. maja na našem osrednjem letališču.

Otvoritev razstave bo v petek, prav na dan letalstva. Razstavo bo otvoril generalpodpolkovnik Branko Jerkič. Razstavljeno bo okoli 60 eksponatov, ki bodo prikazali skoraj vse, kar danes naše letalstvo, tako vojno kot športno in gospodarsko, ima. Še posebno bodo seveda zanimiva domača letala in orožje ter sredstva protizračne obrambe, ki bodo hkrati predstavila povojni razvoj domače letalske industrije, ki je že dosegla nekaj lepih uspehov.

V petek bo tudi otvoritev likovnih del učencev šol, ki so se udeležili natečaja Zveze letalskih organizacij Slovenije in poslali na natečaj svoja dela na to tematiko. Posebna komisija bo izbrala sto najboljših del, njihovi avtorji pa bodo v organizaciji Inex-Adrie v soboto z letalom odpotovali v Pulo, si ogledali tamkajšnje znamenitosti in se ponovno z letalom vrnili na Brnik.

Letalski miting, ki bo v nedeljo 23. maja ob 14. uri, bo predstavil dejavnost naših športnih letalcev, padalcev, jadralcev in zmarjarjev. Poleg tega bodo predstavili tudi našo gospodarsko letalsko floto, miting pa se bo zaključil z vojaškim delom programa. Točke v programu mitinga so izredno atraktivne, prireditelji, in seveda vsi gledalci, si želijo le še lepega vremena, v katerem bo res kaj videti. Posebnih vstopnic za prireditve ni, obiskovalci pa lahko kupijo posebno nalepko, ki velja za avtomobil. Torej ena nalepka, ki velja 100 din, pomeni vstopnico za vse tri dni, v avtomobilu pa je lahko tudi več potnikov. Opozarjamo pa gledalce, da prireditelj pričakuje velik obisk iz vse Slovenije in zato priporočajo gledalcem, naj se proti Brniku odpravijo dovolj zgodaj, da na cestah ne bo prihajalo do zastojev.

To bo po več kot desetih letih prvi letalski miting v Sloveniji, prizadevni organizacijski odbor pa skrbi, da bo počutje vseh, ki bodo prireditve obiskali, dobro. Nalepke, ki veljajo kot vstopnice, pa bodo prodajali tudi člani gasilskih društev vse tri dni (od 21. 5. do 23. 5.) na vpadnicah proti Brniku.

K. B.

Obisk tabornikov

Na pohodu po partizanskih krajih je taborniški odred »Rdeči Zalog« iz Zaloga pri Ljubljani med drugim obiskal tudi vojašnico v Ortnoku. Taborniki so si ogledali vojašnico ter se seznanili z vojaškim življenjem in delom. Nato so vojaški in taborniki skupaj pripravili kulturni program. V znamenje zahvale so zaloški taborniki izročili vojakom veliko sliko tovariša Tita z mladim tabornikom.

Po obisku v vojašnici so si taborniki ogledali tudi orneški grad, kjer je leta 1941 Adolf Jakhel ustanovil Ribniško-grosupeljsko območje. Pot jih je vodila tudi k borcu Mirku Modicu, v Dvorski vasi pa so obiskali partizansko mamo Ančko Marolt in položili vence na grob padlih partizanov.

Milan Glavonjič

Ocenili delo

V zadnjih štirih letih je ZRVS na območju občine Ajdovščina dosegla viden napredek. Tako so ocenili svoje delo pred kratkim na volilni konferenci te organizacije. Posebej pa so jo še utrdili in celo dopolnjevali predstavniki družbenopolitičnih organizacij, družbenopolitične skupnosti, JLA in drugih obrambnih struktur.

Temeljito in izčrpno poročilo o štiriletni aktivnosti organizacije in bistvene smernice za bodoče delo je podal predsednik Ziga Zemljak. Tudi razprava je bila zelo živahna, kritična in koristna, obsegala je vsa delovna področja organizacije. Mirno lahko rečemo, da si je občinska organizacija v preteklem mandatnem obdobju intenzivno prizadevala, da bi se vključila in aktivno delovala v vseh tokovih družbenega razvoja in političnega življenja. Vsako leto je povečevala število RVS, ki so aktivno sodelovali v družbenopolitičnih organizacijah in organih, v skupščinskih delegacijah, v SIS in društvi, ki so pomembna za splošni ljudski odpor. Večina predsednikov in članov komiteja za SLO in DS v krajevnih skupnostih in tudi v organizacijah združenega dela so rezervni vojaški starešine. Od teh so nenehno izhajale pobude za organiziranje obrambno-vzgojnih aktivnosti. Naj še omenimo, da v organih SLO in DS, CZ, NZ, v komitejih, odborih in v komisijah LO deluje nad 525 rezervnih vojaških starešin. Pri tem posamezni člani ZRVS niso bili samo udeleženci, temveč so bili pogosto nosilci obrambnih priprav in drugih akcij v KS, v organizacijah združenega dela in v drugih samoupravnih organizacijah. Tu moramo posebno poudariti aktivnost občinske organizacije ZRVS, ki je ob raznih oblikah delovanja aktivirala veliko število občanov, mladine in pionirjev. Zlasti velja omeniti dobro sodelovanje z družbenopolitičnimi organizacijami in društvi pri izvajanju vsakoletne vaje »NNNP«. Odgovorni člani iz organizacije ZRVS so izdelali celotne elaborate, po katerih so se v to akcijo vključevali komiteji za SLO in DS, DPO, civilna zaščita, hišni sveti, mladina in pionirji... Tako aktivnost zasluži pohvalo in je za zgled, kako je treba delati.

Mile Gojkovič

Včasih so se s SLO in DS ukvarjali posamezniki

Zvezna plaketa ZRVS Jugoslavije je prišla v prave roke: v roke Janezu Muleju, ki je vse svoje življenje posvetil obrambnim pripravam. Od leta 1972 do zdaj je bil sekretar občinskega sekretariata za ljudsko obrambo SO Maribor, od 1. maja letos pa je na novi delovni dolžnosti v vzhodnoštajski pokrajini. Od leta 1968 do 1972 je bil komandant občinskega štaba teritorialne obrambe Maribor. Njegovi sodelavci v občinskem sekretariatu za ljudsko obrambo pravijo, da v njegovih prostorih večkrat pozno ponoči gori luč. Pripravlja različno gradivo in preučuje nove naloge s področja obrambnih priprav. Nikoli ni zadovoljen z doseženimi rezultati, ki so sicer zelo dobri. Vendar pa niso po njegovem mnenju nikoli tako dobri, da jih ne bi mogli še izboljšati.

Danes 58-letni rezervni podpolkovnik je vstopil v partizanske vrste 2. decembra 1943. Najprej je bil borec Prešernove brigade, pozneje pa sekretar Skoja čete in bataljona v Prešernovi brigadi in sekretar Skoja Vojkove brigade. Opravljal je tudi dolžnost komisarja 3. bataljona Vojkove brigade od januarja 1945. V partizanih je bil večkrat ranjen in je zaradi tega 80-odstotni invalid. Bil je ranjen v trebuh in obe nogi pri prenosu ranjencev na Dolenjsko avgusta 1944. To se je zgodilo na železniški progi Trst-Ljubljana v bližini Postojne. Huje je bil ranjen tudi 14. aprila 1945 kot komisar 3. bataljona Vojkove brigade, ko so naleteli na skupino četnikov in se z njimi spopadli.

Četniki so ga ujeli in ga pretepali s puškinim kopitom ter ga pustili nezvestnega, misleč, da je mrtev. Življenje sta mu rešila takratni komisar Vojkove bri-

gade Jože Berce, dolgoletni komandant garnizije v Mariboru, in danes upokojeni generalmajor JLA in njegov brat Tone, ki je bil komandir sanitetnega voda v brigadi. Nezvestnega so prepeljali v vojaško bolnišnico v Postojno, kjer se je po daljšem času prebudil iz nezvesti in so ga morali učiti hoditi, govoriti in opravljati druge funkcije. V Postojni ga je operiral dr. Franc Derganc, ki je bil zdravnik v partizanski bolnišnici Franja.

Na programsko-volilni konferenci mestne konference ZRVS Maribor je Janez Mulej sprejel zvezno plaketo ZRVS Jugoslavije in odgovoril na nekaj vprašanj. **Kako so zaživele obrambne priprave v Mariboru?**

V Mariboru je bil dosežen pomemben napredek na področju podružbljanja SLO in družbene samozasčite. Včasih so se z obrambnimi zadevami ukvarjali le poklicno plačani strokovnjaki, danes pa so zaživele razni organi v KS, TOZD, DO in SOZD, ki se ukvarjajo s to problematiko. Danes samoupravni organi v DO in TOZD ter v KS razpravljajo o obrambnih zasnovah in raznih rešitvah, ki so izrednega pomena za ljudsko obrambo in družbeno samozasčito.

Kako se uveljavlja civilna zaščita?

Danes je v mariborski občini vključeno v razne oblike delovanja civilne zaščite več kot 12 odstotkov od skupnega števila prebivalstva. Velik napredek je dosežen pri usposabljanju ljudi v enotah CZ za prvo pomoč, za radio-biološko-kemijske enote, za gradbeno-tehnično-reševalne in druge enote. V tečajih in seminarjih so do danes usposobili že več kot polovico vseh pripadnikov CZ. Delo CZ pa bo treba razširiti še bolj v posamezne hišne svete in posamezne ulice.

Kaj pa pridobivanje kandidatov za vojaške šole?

V Sloveniji nosimo na tem področju zastavo, čeprav s številom prijavljenih kandidatov za vojaške šole še vedno ne moremo biti zadovoljni. Največ zanimanja je za letalsko akademijo, od srednjih šol pa za vojaško gimnazijo Franca Rozmana v Ljubljani. Še vedno pa primanjkuje kandidatov za srednje šole in akademije kopenske vojske. Na tem področju se je aktivno vključila tudi komisija za pridobivanje kandidatov za vojaške šole pri predsedstvu mestne konference SZDL Maribor. Za pridobivanje kandidatov pa bodo morali še več storiti v posameznih šolah. Potrebni bodo tudi pogovori s kandidati in z njihovimi starši, ki večkrat vplivajo na takšno ali drugačno odločitev mladih ljudi pri izbiri poklica.

Kako ocenjujete delo organizacije ZRVS v Mariboru?

Sodelovanje z mestno, občinskimi in krajevnimi organizacijami ZRVS je zelo dobro. Organizacija je opravila pomembno delo na področju obrambnih priprav, saj je organizirala razna tekmovanja v orientacijskih patrolnih pohodih, tehnične zbornice, razna predavanja in seminarje, strelsko in druga tekmo-

vanja. V razne akcije vključuje tudi mladino ter dobro sodeluje z JLA in teritorialno obrambo.

Kaj je ugotovila glavna inšpekcija v Mariboru?

Glavna inšpekcija zveznega sekretariata za ljudsko obrambo iz Beograda je pregledala celotno stanje obrambnih priprav v mariborski občini, krajevnih skupnostih in nekaterih OZD ter v vzhodnoštajski pokrajini. Ocena je bila zelo pohvalna, saj so inšpektorji ugotovili visoko stopnjo obrambne pripravljenosti in usposobljenosti vseh struktur. To pa je hkrati tudi velika obveznost, da obrambne priprave še izboljšamo, odpravimo še nekatere pomanjkljivosti in poiščemo še boljše in izvirnejše rešitve na področju SLO in družbene samozasčite.

Kaj bi morali v Mariboru še urediti na področju SLO?

Vse nosilce obrambnih priprav bo treba tudi v prihodnje stalno usposabljevati, tako da bo SLO sestavni del njihove redne dejavnosti. Večjo pozornost bo treba posvetiti tudi vzgoji mladine v osnovnih, srednjih in visokih šolah. SLO bo treba še bolj kot doslej vgraditi v celoten učnovzgojni proces. Potrebno bo tudi več usklajenega dela posameznih dejavnikov, ki se ukvarjajo s SLO in družbeno samozasčito. V tem primeru bomo lahko dosegli še boljše uspehe kot doslej.

Janezu Muleju smo čestitali k visokemu priznanju, ki se je pridružil letošnjemu priznanju republiškega sekretariata za ljudsko obrambo SRS, mali plaketi JLA, raznim državnim odlikovanjem in drugim priznanjem, ki jih je prejel za svoje delo na področju podružbljanja obrambnih priprav.

M. Kos

Nepriemerljiv borec NOB na Slovenskem

»Jože Lampret, napredni slovenski duhovnik in revolucionar« – tako se glasi naslov brošure, o kateri bo beseda v tem zapisu – nima sebi enakega primera v NOB na Slovenskem. Sem njegov sodobnik, zato lahko pričam, da enake poti ni prehodil nihče, ne v stari Jugoslaviji ne med NOB in ne po njej.

Jože Lampret, sin predmestnega šoštanjskega mizarja, je postal z besedo in dejanji revolucionar kot dijak na celjski gimnaziji, zato so ga pregnali (prvi izgon) v Čuprijo (Srbija) do velike mature (1927). Postal je rimsko-katoliški duhovnik (1931) in v tem poklicu zagotovo nadaljeval boj za revolucionarno spremembo človeške družbe, zavoljo česar so ga pregnali (drugi izgon) na Hrvaško (Lika), od koder se je pridružil NOB, bil odposlanec v prvem slovenskem parlamentu (Kočevje 1943), kot verski referent prešel s XIV. divizijo legendarno pot na Štajersko in še naprej prispeval z vsemi svojimi močmi in sposobnostmi k zmagi NOB in socialistične revolucije neocenljiv delež, zavoljo česar ga je ljubljanski škof dr. Gregor Rožman suspendiral kot katoliškega duhovnika januarja 1944 (tretji izgon). Cerkvenooblastvena prepoved opravljanja duhovniškega poklica je praktično enaka izgonu!

Po NOB je bil Jože Lampret s posredovanjem zvezne vlade rehabilitiran in imenovan za profesorja na teološki fakulteti v Ljubljani. Duhovniškemu poklicu se ni odpovedal do svoje smrti – 21. maja 1969 v Ljubljani.

Življenjska pot Jožeta Lampreta je v brošuri, ki jo

je izdal oktobra lani občinski odbor ZZB NOV Velenje, opisana preskromno in opremljena z dokaj pomanjkljivimi podatki. Zakaj? Vsakdo (= individuum) je otrok staršev (dednost), okolice in časa, skratka, razmer, v katerih se je rodil in živel. Jože Lampret se je rodil 19. januarja 1903 gmotno šibkemu mizarju v Tičnici pri Šoštanju. V osnovni šoli mra je prebujajočo se zavest težil grenak občutek »drugo-razrednosti«, ker je prejemal šolska spričevala v dvojnem jeziku (nemškem in slovenskem, do 1917) ter se že na okolišnih gledališčih, opreme in prehranjevanja razlikoval od sošolcev, sinov bogatih meščanov in kapitalistov. Do konca prve svetovne vojne je namreč v Šoštanju hudó pritiskal germanizatorski aparat (usnjarna Woschnagg!).

Srednješolskih let – to trdim – ni nihče prebil viharneje od Jožeta Lampreta! V skrpani kraljevini SHS so se spopadli nacionalistični, družbenopolitični in kulturni tokovi. Med vojnama so se v Celju zvrstila tale dijaška društva – organizacije:

Marijina kongregacija, z začetkom v letu 1913 (!), pozneje imenovana »Mahničeva«. **Sloga**, ustanovljena leta 1919. **Zveza jugoslovanskih srednješolskih organizacij**, ustanovljena prav tako leta 1919, ki pa je bila že 1920. kot Savez jugoslovanskih srednješolskih združenj prenesena v Beograd, medtem ko je v Celju ostala le uprava župe, pa še ta se je v šolskem letu 1923/24 preselila v Ljubljano. **Svit** (1927–1932). **Slovenska dijaška zveza** v šolskem letu 1939/40 – kot krožek.

To so bile glavne srednješolske organizacije s programi različnih svetovnonazor-

skih obeležij, katerih načelna razčlenitev pa presega okvir tega zapisa, zato dodajam le še tele celjske značilnosti v zadnjem obdobju pred NOB: 1. Pod vodstvom profesorjev dr. V. Legiša in dr. T. Orla so na zavodu v šolskem letu 1938/39 ustanovili **Literarni krožek**, po prenehanju delovanja **Sloge** in **Svita**. Uveljavil se je zlasti **Karel Destovnik-Kajuh**. 2. **Vpliv komunistične partije** je bil med celjsko srednješolsko mladino čedalje močnejši in očitnejši. Kot posledico lahko štejem dejstvo, da je samo celjska gimnazija dala nad 300 partizanov in 40 žrtev! – V letu 1939/40 je bilo 1278 dijakov. (Po J. Orožnu). Mimo že omenjenega, med NOB junaško padlega borca-pesnika Karla Destovnika-Kajuha naj tokrat navedem še **Vladimira Pavšiča** – **Mateja Bora**, **Aleša Beblerja**, **Darka Černeta** in **Jožeta Brileja**, imena, ki jim v tem zapisu nadrobnejši komentar menda ni nujen.

Jože Lampret, sin proletarca in globoko verne matere, se je včlanil v dijaško organizacijo pod cerkvenim nadzorstvom, vendar je kaj kmalu – v socialnem krožku – z načrtnim študijem družboslovne literature ideologov krščanskega socializma in klasičnega marksizma pravilno prisluhnil družbenemu trenutku, se pravi, zahtevi po revolucionarni spremembi kapitalističnega družbenega reda. Njegovo življenjsko preusmeritev je pospešil zločin Orjune v Trbovljah 1924. Z **Dušanom Kermavnerjem** in **Stanetom Krašcem** je Jože Lampret steno grafiral sodni proces v Celju ter o tem obveščal javnost z besedo in s pisanjem v

napredne delavske liste. Sredi gimnazijskih let je moral v svet. Prvo leto na ljubljanski univerzi je študiral pravo, vendar je na vročo željo svoje matere prešel na mariborsko bogoslovje, kjer je v letih 1928–1931 povzročil resnično **mišljenjsko revolucijo**. Jože Lampret se je namreč pred tem poglobil v marksistično znanost in navezal najtesnejše stike z Edvardom Kardeljem, Borisom Kidričem, Lovrom Kuharjem, Prežihovim Vorancem, Jožetom Potrčem, Jožetom Hermankom in s Petrom Stantetom-Skalo. (Že poprej naštetih marksističnih osebnosti ne ponavljam!). Kot bogoslovec mu je stal z ramo ob rami **Franc Šmon**, ki se je kot duhovnik pozneje tudi aktivno vključil v NOB.

Posledica Lampretovega in Šmonovega vpliva na vrstnike in takrat še srednješolsko generacijo je bilo nesporno dejstvo, da se med NOB na slovensko Štajersko sploh ni mogla vtihotapiti bela garda in da so žrtvovali svoja življenja za OF – med tisočermi drugimi – tudi duhovniki **Jaka Sem** z Ljubne v Zg. Savinjski dolini, **Ištukovnik** iz Velenja, **Franc Kač** s Polzele in **Bogomil Krušič** iz Celja ter cand. montanistične fakultete **Lado Marovt**, sin verne kmečke družine iz Podvrha pri Braslovčah. Lado Marovt si je težko ranjen v boju pognal zadnjo kroglo v glavo iz revolverja, ko so se mu nemški krvniki že preveč približali. – To je bilo v Brdih, 13. julija 1944. **Lado Marovt je bil partizan – sekretar OK KPS za Brda**. (»Smrt v Brdih«!)

Manj znan je podatek, da se je profesorski zbor upiral posvetitvi Jožeta Lampreta v duhovnika in je nanjo pristal šele po osebnem jamstvu stolnega prošta, takratnega ravnatelja mariborskega bogoslovja, **dr. Franca Cukale** (1878–1964), človeka, ki »je pritrjeval vaščanom rodne Gornice ob vključitvi v OF, po osvoboditvi pa aktivnim ustvarjalcem novih, pravičnejših družbenih in gospodarskih odno-

sov v socialistični domovini«. (Po zborniku »Gomilsko«, ki je izšel v Zalcu 1979).

Jeseni 1981 so na šoštanjskem trgu »Lampretova ploščad« slovesno odkrili doprni kip Jožeta Lampreta, na pročelje njegove rojstne hiše pa vzdali marmorno ploščo ter izdali borih 75 strani obsegajočo brošuro: »Jože Lampret, napredni slovenski duhovnik in revolucionar«. Razen njegove kratke biografije (avtorica Hermina Glaser) ter zapisov dr. M. Mikuža in T. Fajfarja prinaša ta brošura izbor Lampretovih objavljenih člankov in slikovna ponazorila. Brošura je nedvomno prispevek slovenskemu knjižnemu trgu, ki ga nikakor ne smemo prezeti. A vendar! Kot poročevalec in ocenjevalec knjižnih novosti želim, naj bi to bila šele spodbuda za obširnejšo, strokovno-analitično monografijo o Jožetu Lampretu, o katerem je nedavno umrl akademik dr. Metod Mikuž (v ocenjevani brošuri) zapisal tudi tole: »... Izobraženi in široko razgledani ter osebno kot kristal pošteni Jože Lampret med NOB ni potreboval nobenih direktiv. Te sta mu dajala samo pamet in srce, kajti to dvoje – in samo to dvoje – ga je pripeljalo v partizane. Obe svoji dobri lastnosti je obdržal prav do smrti. Ni jih kazal na veliko in v javnosti. Sovražil je samo zlobo, zlo in hinavščino, proti čemur se je boril že pred vojno, v partizanih in po vojni!...«

Pričujoči zapis je domišljen in iskren prispevek za izpopolnitev podobe slovenske Štajerske v polpreteklem obdobju in še posebej med NOB, ob tem pa kajpak celokupnega slovenskega naroda, iščočega svojo identiteto skozi skoro že tisoč in polstoletno zgodovino.

Jaka Slokan

Preroki ali načrtovalci

Zdi se nam, vsaj nekatere, da je to zdaj prvo vprašanje: Kako bomo živeli jutri? Torej jutri, ne pa danes. Kako živimo danes, je spričo tako imenovanih načrtanih ali planiranih perspektiv kar brez pomena. Nekatere zanima prihodnost tako zelo, da pač ne morejo živeti brez vedeževanja. Menda jim vedeževalke in usedlino v kavni skodelicah prav dobro nadomestujejo dandanašnji vse-mogočni planerji, to je tisti, ki imajo vso našo prihodnost v mezinu. Seveda so vse natančno izračunali, kajpak z elektronskimi računalniki, kako bomo živeli natanko leta 2000. Ta letnica je nadvse čarobna, kakor da se bo prav tedaj začel raj na zemlji. Menda vlada nekakšno kar praznovorno prepričanje, da se bo leta 2000 začelo novo stoletje in tisočletje. V resnici bo pa tisto leto zadnje dvajsetega stoletja ali drugega tisočletja našega štetja. Pri tem nismo niti upoštevali, ali bo tedaj na tej premičnici našega osončja sploh še kaj živega, vsaj kakšen virus, ki bi mu edinemu ne moglo do živega atomske (neutronske ali kakršnekoli peklen-ske) bombe.

Načrtovalci seveda ne načrtujejo – vsaj ne pri nas – še vnebosegajočih naložb za sodni dan; ni mi tudi čisto jasno, ali bi moral biti tudi sodni dan prav leta 2000! pač zato, ker je ta letnica tako imenitno okrogla številka. Navsezadnje pa ne gre za to. Kot rečeno, prvo vprašanje je, kako bomo živeli jutri. O tem je treba pisati, kakor da le zaradi tega živimo danes. Človek bi končno že verjel, da ni treba prav nič drugega, kakor »planirati«, izdelovati globokoumne, učene, z računalniškimi računi znanstveno podprte načrte, pa bomo ujeli zlato prihodnost kakor tistega zajca, ki mu je treba dati le soli na rep. Tako je torej izračunano, koliko ljudi se bo rodilo in jih umrlo do tiste čarobne letnice; koliko zemlje bomo pozidali, ker je baje v ta namen vendar še ostalo nekaj njivic; mesta se bodo namreč še zmeraj širila v nedogled, kar je menda poglavitna značilnost napredka, saj brez tega ne bi bilo mogoče več izdelovati urbanističnih, nekakšnih prostorskih in zazidalnih načrtov. Torej mirno kri! Zanesimo se na planerje, programerje, investitorje, reformatorje, urbaniste in navsezadnje na živilsko industrijo, ki bo pač morala in v prihodnost dovolj gostega in »aromatičnega« zraka izdelovati nadomestke za to, kar nam zdaj sicer še dajejo kravice, pujski, kure in vrtičarski vrtovi. Kako bomo živeli jutri? Vas res zanima? Menda je v načrtih vse zapisano, vendar ne vem, ali bo jutri živela še kakšna kravica. Ostane le najbolj obupno upanje, da bodo živeli vsaj načrtovalci, ki bodo imeli tudi poslej čez glavo dela, zakaj poglavitna njihova naloga je vendar, da »revidirajo«, prilagajajo svoje nesmrtno načrte ali da capljajo za življenjem. Kako pa bodo sami živeli?

efes

DOGODKI

Tema plenuma: tematika narodnoosvobodilnega boja in socialistične revolucije v sodobni slovenski umetnosti. V Ljubljani zaseda 20. in 21. maja Plenum kulturnih delavcev OF. Na svojem desetem zasedanju bo obravnaval tematiko našega boja in revolucije v sodobni književnosti, gledališču, filmu ter likovni, glasbeni in plesni umetnosti. Uvodne referate bodo imeli Josip Vidmar, Franc Šali in Bojan Stih, s koreferati in napisanimi prispevki pa bo v razpravi sodelovalo še petdeset slovenskih kulturnih delavcev in dejavnih umetnikov.

18. maj – mednarodni dan muzejev. Slovenski muzealci bodo mednarodni dan muzejev proslavili delovno, zbrani na dvodnevem posvetu o Ohranjanju premične kulturne dediščine. Izhodiščna misel je zelo stvarna. Zapisali so: »Spričo mnogih težav pri izpolnjevanju odgovornih nalog..., moramo s skupnimi napori ukreniti vse potrebno... da bi bili kos postavljenim potrebam pri izpopolnjevanju svojega poslanstva.«

Se ena razstava o Titovem življenju in delu. Loški muzej jo je v sodelovanju z Muzejem ljudske revolucije Slovenije v počastitev 90-letnice Titovega rojstva odprl v galeriji na loškem gradu.

Razstava bo odprta do 4. junija

Praznik občine Koper. Ob tej priložnosti so v Osrednji knjižnici Srečka Vilharja odprli razstavo »Redkosti, dragocenosti in zanimivosti knjižnice« (ob njeni 30-letnici).

Problemska tribuna likovne kolonije na Slovenskem

»Likovne kolonije so likovna manifestacija, ki je pomembna na dveh nivojih: likovnem in družbenem. Likovni nivo se nanaša predvsem na likovno ustvarjalnost umetnika-posameznika. Ta se ob delu v koloniji sreča z ustvarjanjem v naravi in s plenerizmom, z novim ikonografskim problemom – krajino in s kolektivnim slikanjem. Družbeni nivo pomena likovnih kolonij izhaja iz položaja kulture v naši družbi. Likovne kolonije so po svoji vsebini, obliki in funkciji eden od načinov demokratizacije likovne umetnosti, to je zniževanja pregraj med umetnostjo in njenim potrošnikom, med umetnikom in neposrednim proizvajalcem.« (Gregor Moder: Analiza anketnega lista o dejavnosti likovnih kolonij v Sloveniji leta 1975).

Dolgoletna tradicija in veliko število kolonij dokazuje, da so likovne kolonije vsekakor koristna oblika združenja likovnih ustvarjalcev, vendar se v zadnjem času kažejo tudi nekateri negativni pojavi in lastnosti, predvsem: dejavnost je nekoordinirana, včasih celo prepuščena interesom posameznikov, kolonij se udeležujejo vedno isti ustvarjalci, pogosto dela v nekaterih kolonijah so nesprejemljivi, likovna dela, ki nastajajo v kolonijah, so večkrat slaba, ljubiteljske likovne kolonije nimajo izobraževalnih programov. Zato nekatere kolonije ne opravljajo kulturnega poslanstva, ki bi opravičevalo vložena sredstva.

Na problemski tribuni bomo predstavili problematiko likovnih kolonij:

Zorž Skrigin: »Moj prvi portret tovariša Tita v letu 1942«

– nastajanje in oblikovanje kolonij

– delo v kolonijah

– negativne pojave

in skušali ugotoviti, kaj si v bodoče želimo, in nakazati pot k reševanju teh problemov.

Društvo slovenskih likovnih umetnikov
Zveza kulturnih organizacij Slovenije

Partizanske domačije 23

Vročekrvni Brkinci branijo
čast domačih kril

Barbišev iz Tominj je bil močan...

Brkinske vasice so po pravilu osamelci, razkropljene po kopastem višavju, porastlem z gozdovi in nizkim podrastjem, raztrgane s čestokrat prav globokimi globačami, ki dajejo pokrajini vtis skrivnostnosti. Vasice se spogledujejo z brega na breg, vmes ni ničesar, le kakšna samotna pot se vijuga po slemenih in čez čas izgine v globači, da bi se za hip pozneje spet dvignila in se veselo zapodila po ravnini. Bolj kot kjerkoli je pokrajini vtisnjen pečat samotnosti, ki je lepa in vznemirljiva, pesniško zasanjana, globoko doživeta v srcu popotnika.

Uporni Brkini, trn v peti fašističnim zavojevalcem, deželica, na katere

pes zavijala 'okoli oglov. Nekje je enakomerno tolkla ob zid pločevina, zvok

»Gazili smo blato, cest ni bilo, siromašnost velika. Človek se ni imel kje zaposliti, delo je bilo takrat zlata vredno, vsak fičnik bogastvo. Kakšnih dvajset ljudi je imel zaposlenih lesni trgovec Tomšič, enako Samsa. V naši vasi je imel delo le brat Jože, ki je delal pri Tomšiču v gozdu. Danes dela iz vasi več kot štirideset ljudi...

Italijani so noreli za našimi puncami. To nam je

je zbiral denar za uporniško vojsko. Brat Jakob je imel zveze že prej, France pa tega ni vedel. Nekoč, Jakob je kosil na travniku, mu je dejal: Jakob, daj še ti za partizane. Jakob je vzrotil: Kako si sploh upaš vprašati? Kdo ti je to povedal? Tako sva spoznala, da sva oba na isti strani. Nikoli v življenju France ničesar ni takó skrival in bržkone nikoli več ne bo.

Tominjski učitelj, Kalabrežan, je bil premeten in hinavski ptič. K Barbišu sta prišla dva partizana in prinesla moko. Menda je bilo triinštirideseta, toplo je bilo. Učitelj je odšel k sosedu, France pa na hrib, zazdelo se mu je, da Kalabrežan oprezuje. Bežita, je hlastnil, učitelj vohuni.

Bilo bi čudovito, če bi mladost znala vse, kar lahko, in starost mogla vse, kar zna.

Burmanski pregovor

»Naslednji dan so prišli Italijani. Jaz sem takoj po odhodu partizanov odšel k sosedu, da bi me učitelj videl, in res je potem dejal Italijanom, da sva bila skupaj. Poslej so partizani kar redno prihajali v hišo, zlasti Pregarcev je bilo precej. Ko so Italijani položili orožje, smo naglo zbrali vse, kar je bilo moč pobrati in znosili v gozdove, v rebro, septembra pa sem odšel tjakaj še sam. V Brkinsko brigado, k Luki Vidmarju in Branku Douganu, ki sta bila takrat komandant in komisar.«

Kmalu po kapitulaciji Italije je drugi bataljon Brkinske brigade dobil nalogo, da se prebije preko stare jugoslovanske meje, ker se je začela velika nemška ofenziva. 4. ali 5. oktobra so prišli na Klivnik, vendar so bili že izdani. Z vseh strani so jih stiskali Nemci. Skrili so se v praprot, France pa, manjši od grahovega zrna, pod veliko bukvo. Deset metrov za njegovim hrbtom je za mitraljezom ležal Nemec...

»Čakal sem vso noč,« je pripovedoval Franc, »potem sem odšel domov in doma tudi ostal. Poslej je bilo pri nas živahno. Prihajali so fantje iz Istrske-

prali perilo. Mene so postavili za referenta za prehrano pri odboru OF. No, sil sem hrano v Prelože in Čelje, kjer je bil okrožni komite partije.«

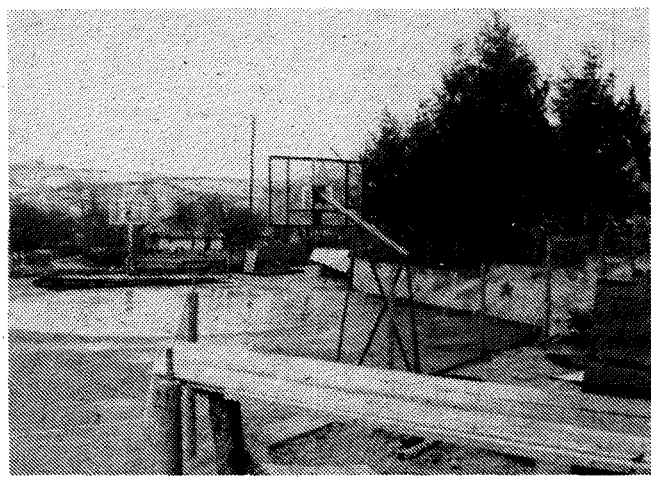
Požig in zločin

18. maja 1944 so Nemci skupaj z domobranci zažgali vas, pometali v ogenj dvaintrideset vaščanov, starčkov, žena in otrok, Franceta in njegove pa niso dobili. Po prihodu iz partizanov je deset mesecev spal na planem. Medtem se je Franc, marca, znova vrnil med uporni-

gorja pozabljenega, toda človeška hudobija nikoli.

Voda v brkinskih pipah

Vsakomur je prijetneje pogovarjati se o napredku, slogi, cvetočih češnjah, knjigah in športnih igriščih, cestah, ki iz leta v leto bolj krčijo brkinsko podrast. Falklandski otoki in poljski nemiri sicer res sežejo v zadnjo brkinsko vas in grozeče opominjajo ljudi, ki so si takorekoč z golimi rokami in krvavečimi nohti izborili to, kar imajo, vendar ostajajo v ozadju.

Tik ob spomeniku žrtvam so si mladi vaščani zgradili igrišče.

ke, vendar so ga po požigu poslali domov, da poskrbi za domače.

29. junija 1944 so ga aretirali.

»Doma je bilo požgano. Oglasil sem se pri Renkotu, Bubcu, živeli so v hiši na samem, v Jarkih, cela rešta mlinov je bila takrat v tistem grabnu. Ostani, mi je dejal, v Harijah te bodo prijeli. Nisem ga poslušal, moral sem videti, kako je z ženo. Prišel sem k Nikoletiču, ko so obkolili vas. Odpeljali so naju v Ilirsko Bistrico, trinajst dni pretepali in zasliševali, obesili so me čez stol in tulili, slišiš ti, partija, povej (op. p. Franc je bil vpisan v KPS 3. marca 1943 kot skojevec, za kar so domobranci in Italijani očitno vedeli), kako mobiliziraš, kaj počneš, kje so tovariši... Nikoletiča so tako pretepli, da si je iz obupa prerezal z britvico vrat, vendar nam je uspelo, da smo ga rešili.«

In potem zapor za zapalom. Dva meseca v Ilirski Bistrici, Trstu nato transport v Nemčijo. Tabori-

»Da bi ljudi srečala pamet, a to najbrž ne bo nikoli«, znova popestuje glavo Franc in roka mu nemirno zapotuje proti pasu, k ledvici, kjer kljuva bolečina. In vendarle so še stvari, ob katerih pozablja na dni ognjenih zubljev in hudobije, na bolečino in leta, ki se pehajo za njim.

»Voda nam je pritekla v pipe pred kakšnimi štiri najstimi dnevi,« zanosno pove in hlastno položi roke na kolena, pozabi na bolečino in obraz se mu razvedri. »Nihče več ne

Mladost prezira posledice in v tem je njena moč.

MARTIN KESSEL

hodi nikamor, dela je dovolj. Odkar je meja tako na široko odprta, ni več mikavno odhajati. Mladi so vzeli stvar v svoje roke, veselje jih je pogledati. Utргajte si minutko, dve časa in poglejte za vasjo igrišče, ki so ga naredili. Sedaj zidajo ložico za muzikante. Tam, ob igrišču. Cele sobote in nedelje pojejo krampi in lopate, ja, jaz se kar razživim, ko jih oapzujem. Pred dvema letoma smo dobili asfalt. Se spomnite, ko sem dejal, kako smo pod Italijani gazili blato? Je pa nekaj drugega: prostora nimamo, da bi se sestajali. Gostilne ni, dvorane ni, gasilskega doma ni, le dobra volja gospodari na veliko!»

Tominjc Kocjančič, nekdanji korenjaški Brkinc, ki se je pred petdesetimi leti z vso ihto zavzemal za domače, brhka dekleta in jih branil pred vsiljivimi Italijani, stoji na pragu in ponosno kaže s prstom proti športnemu igrišču. Nasmejan stoji in se z nasmehom vrača nazaj. Bilo je vredno živeti.

Milenko Strašek

18. maja 1944 so Nemci skupaj z domobranci zažgali vas, pometali v ogenj dvaintrideset vaščanov, starčkov, žena in otrok... V spomin na ta dogodek pa tudi na vse tiste, ki so tako ali drugače izginili v vojni vihr, so vaščani postavili spomenik.

hrbtu se je sprostil ves bes tujčeve brezobzirnosti.

»Brkini so živeli v vojni že od leta 1914,« je zapisal v brošurici Požig prvih sedmih vasi na Primorskem Maks Zadnik. Ko se je končala prva svetovna vojna, so Brkini nadaljevali vojno z Italijani, potem ko so le-ti zasedli primorske kraje leta 1918. V brkinskih vaseh, se tistih časov spominja Frančiška Medvedova z Ostrožnega brda, ima vsaka hiša, vsako drevo, vsak kamen svojo strahotno zgodbo... Vojna je za Brkine trajala pač 31 let...

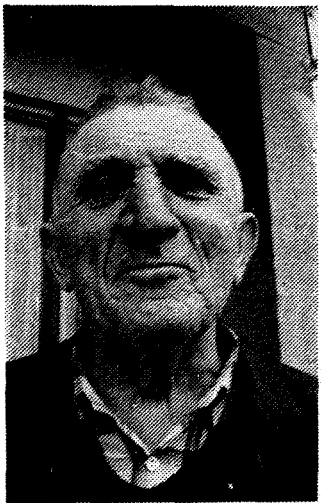
Morda se bo zdelo, da so te besede pretirane, vendar vsebujejo bistvo do sedaj malo znane in neraziskane preteklosti brkinske resnice, ki še vedno obtožuje...

S to resnico se je torej moral spopadati brkinski človek, v oči ji je hočes nočes moral pogledati tudi eden mnogih brkinskih upornikov, Franc Kocjančič, Barbišev iz Tominj na začetku Brkinov, vasice, za dober strehljaj oddaljene od Ilirske Bistrice.

Lov na dekleta

Bilo je hladno, burja se je zaletavala v hiše in kot

je razbijal monotonost tišine. Barbišev je sedel od peči, pestoval z rokami glavo in strmел v tla. Pot-

Franc Kocjančič

lej smo se med ropotanjem stolov, ki jim je delala družbo burja in zvok pločevine, spravili k mizi. Skozi špranje je v kuhinjo silil mrz in se vrtinčil pri tleh.

Včeraj sta Franc in sin odpotovala k zdravniku, da mu pregleda ledvice, bolečina trmasto kljuva in žre Barbišu živce. Kot nekdanji Italijani.

»Pod Italijani smo slabo živeli,« se je Franc počasi razživel, človek vendarle potrebuje svoj čas.

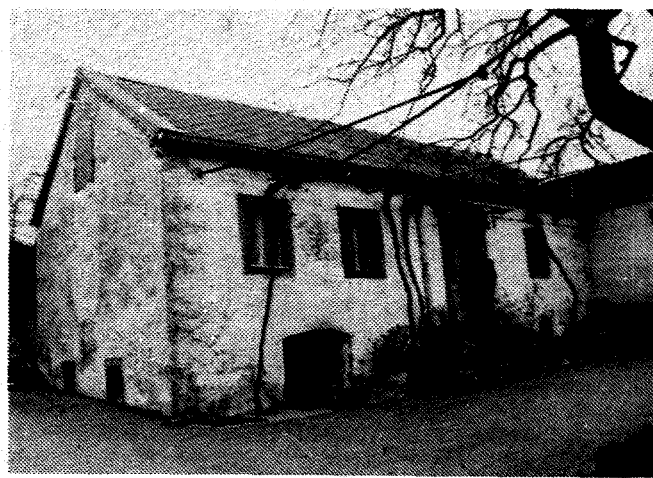
šlo, razumljivo, na živce. Jezni smo bili na fante iz drugih vasi, kaj šele na Italijane, tako kot je jezen človek na vodo v čevlju. Enkrat je bil pri Gregorčiču na skednju ples. Italijani so silili v dekleta, osladno mečkali okoli njih, grulili in se slinili, dokler ni brat dejal, da bi jih bilo dobro kot mačke zvezati v žaklje. Še posebej so Lahčki mešali štrene gospodarjem, ki so imeli več za poroko godnih deklin. Stari Logar je nedvoumno povedal, da jim poseka glave, če se prikažejo v hišo...

Naveličana terorja in brezpravja ter zasramovanja sta Tonček Primc in prijatelj kmalu pobegnili v Jugoslavijo.

Vojno smo, pa naj se sliši še tako bogokletno, sprejeli z olajšanjem. Bili smo prepričani, da nas bo rešila Italijanov.«

Med partizani

Kako, še sami nismo vedeli, a začelo se je plesti. 18. julija 1942 je Franceta povezal z uporniki Lojze Maslo. Bilo jih je še več, vendar drug za drugem niso vedeli. France

Barbiševa domačija

V sršenje gnezdo

Ob praznovanju varnostnih sil o akciji pripadnikov VOS-OF južnoprimorskega okrožja na Plavjah pri Kopru 12. marca 1944 in odkritju spominskega obeležja na hiši padlega načelnika okrožne komisije VOS-OF za Južno Primorsko Ivana Grzetiča-Zitomira v Podgorju pod Slavnikom 12. maja 1982

Bilo je v začetku leta 1944, ko so okrožni komisiji Varnostno-obveščevalne službe OF za Slovensko Istro začela prihajati poročila o veseljačenju in orgijah, ki jih baje prirejajo višji nemški in fašistični oficirji iz Trsta pri nekem veleposestniku na Plavjah. Novica je bila iz več razlogov zanimiva, zato so zadolžili eno svojih najboljših kurirk in obveščevalk s Plavja, naj o tem zbere kar najpopolnejše podatke.

Okrožna komisija VOS-OF za Slovensko Istro je takrat imela svoj sedež v nekem bunkerju na Kastelcu nad Črnim kalom. Njen načelnik je bil domačin iz bližnjega Podgorja Ivan Grzetič-Zitomir, pri komisiji pa je delovala tudi manjša enota varnostnikov pod poveljstvom Alberta Grudna-Bliska, poznjšega narodnega heroja iz Sežane. Kljub pičlemu številu svojih pripadnikov je enota imela status bataljona in so zato njeni borci Bliska ogovarjali kot komandanta.

Do začetka marca 1944 so v komisiji že zbrali točne podatke o dogajanju na Plavjah. Obveščevalka Vidra si je vse točno ogledala in zbrala podatke o občasni prihodi nacističnih in fašističnih visokih častnikov v družbi lahkoživih žensk iz Trsta na posestvo kulaka Uga Zachija na Plavjah.

Ugo Zachij je sicer bil istrski Slovenec, čigar priimek Cah so fašisti poitalijančili se očetu v Trstu domala dvajset let pred tem. Stanovali so v Trstu v ulici Cologna 153, z eno nogo pa je hkrati vsa družina bila tudi na posestvu v Plavjah. Oče je svojemu sinu Ugu zapustil trgovino z lesom, več prodajaln mleka in mlečnih izdelkov v Trstu ter kmetijsko posestvo z novo hišo in gospodarskimi poslopji na Plavjah, kakih 50 metrov od ceste, ki je iz Koprake prek Škofij vodila v Trst pod vasjo Plavje. Danes stoji hiša prav na državni meji z Italijo, 50 metrov oddaljena od mednarodnega prehoda na Škofijah, na naši, jugoslovanski strani. Takrat, marca 1944, pa je bila nad njo v Plavjah močna nemška posadka.

Ugo Zachij ni sam obdeloval posestva, marveč je za to imel naseljence, kolone, ki jih je brezdušno priganjal in izkoriščal. Že pred vojno je z lesom trgoval s staro Jugoslavijo in zaradi dobrih zvez s fašističnimi oblastniki je to počel še tudi po kapitulaciji Italije. S tistimi fašisti vred, ki so se vdinjali novim gospodarjem Nemcem, je tudi sam z novo oblastjo vzpostavil dobre zveze. Svoje zveze s fašistično hierarhijo v Trstu je po znani nacistični ofenzivi prve dni oktobra 1943 v Slovenski Istri razširil še na nemške visoke oficirje in zlasti sodne uradnike, da bi lahko v njihovi senci še naprej nemoteno trgoval in veržil. Tako je s svojimi gosti pogosto prihajal tudi na svoje posestvo na Plavje in

tam z njimi prirejal prave orgije. V ta namen je preuredil veliko dvonadstropno gospodarsko poslopje, ki je s hišo in še drugimi stavbami tvorilo skoraj zaprt krog. V hiši so bile v pritličju kleti in drugi večji prostori, zgoraj pa spalnice in druge sobe s pisarno in telefonom.

Položaj je bil torej zelo zapleten in nevaren. Najmanjša napaka pri izvedbi zamišljene akcije ugrabitve visokih nemških oficirjev ali uradnikov bi bila pogubna za vse udeležence. Nemška posadka je bila v neposredni bližini, takoj po morebitnem

Pri obisku bivšega Zachijevega posestva na Plavjah v neposredni bližini mednarodnega mejnega prehoda na Škofijah 27. aprila letos, ko sem na film zabeležil prizorišče v sestavku opisane akcije, sem naletel tam tudi na sedanjega stanovalca Karla Punterja iz Oreha. Čeprav si bo oktobra letos naložil že 83 let, je še vedno izredno živahen in čvrst in se je tudi dogodka izpred 38 let še živo spominjal. (Foto: Rastko Brađaškja)

alarmu pa bi lahko pripeljali pomoč in blokirali prizorišče tudi s cestne strani. Akcijo naj bi zato izpeljalo kar najmanjše število udeležencev, da bi ta lahko še bila uspešna.

Ukrepe proti Ugu Zachiju so zahtevali tudi domačini, ker jih je žalilo njegovo divjaško obnašanje in pajdašenje s sovražnikom. Akcija naj bi ovrgla vztrajne trditve Nemcev in njihovih pajdašev, da so povsem iztrebili partizane. In končno, če bi akcija uspela, bi partizani imeli v rokah nekaj pomembnejših nemških ali fašističnih osebnosti, za katere bi lahko zamenjali nekaj svojih borcev in aktivistov, ki jih je imel sovražnik zaprte v Trstu. Po zbranih podatkih se je namreč takšnih sobotnih orgij pri Zachiju že dvakrat udeležil tudi tržaški policijski prefekt, enkrat neki nemški polkovnik in večkrat drugi nemški oficirji.

Proti večeru 12. marca 1944 so dobili vosovci obvestilo, da so se iz Trsta na Zachijevo domačijo v Plavjah z dvema avtomobiloma pripeljali sam gospodar s še dvema ženskama in dva nemška oficirja. Takoj so sklenili, da izvedejo akcijo nanje in jih ugrabijo. Kurirka in obveščevalka Vidra je takoj odhitela nazaj na Plavje, da tam pričaka še z dodatnimi po-

datki patroljo, ki naj bi pod vodstvom komandanta Bliska izvedla akcijo.

V patrolji so bili razen Bliska še njegov namestnik Maček in politikomisar Izток ter borci Duško, Grk, Izidor in Jurko. Bili so zelo dobro oboroženi z brzostrelkami, pištolami in bombami, imeli pa so tudi nemškega šarča, ročno strojico z izredno hitrim streljanjem. Z njo naj bi Izidor zavaroval položaj in prizorišče akcije pred morebitnim presenečenjem s strani Plavij.

Pogoj za uspešno izvedbo akcije je seveda bilo preseenečenje. V ta namen so se morali partizani popolnoma neopaženo prikrasti k Zachijevi domačiji. Nemška posadka na Plavjah je namreč svojo postojanko zavarovala s številnimi stražami in občasnimi obhodnimi patroljami. Vosovci so morali tisti večer pustiti svoje čevlje doma in se obuti v improvizira-

še ni bilo nikjer videti nikogar, le iz gospodarskega poslopja je bilo slišati kričanje in prepevanje, čeprav so bila vsa okna zaprta z loputami. Predvsem fantje niso vedeli, kako je hiša zavarovana in če so v njej razen razposajenih gostov še kakšne straže. Ker je poslopje imelo tudi trdna in po vsej verjetnosti zaklenjena in zapahnjena vrata, so sklenili, da Zachija in njegove goste pričakajo po končanem veseljačenju in jih zgrabijo pri avtomobilih na dvorišču. Trije so šli v zavarovanje neposredne okolice proti Plavjam, Trstu in proti bližnji cesti, štirje z Bliskom na čelu pa so se prikrili za ogli v dvorišču. Okrog polnoči je bilo veseljačenja konec in na dvorišče so prišli Zachij s svojima nemškima gostoma ter nekaj žensk. Fantje so skočili vsak k svojemu izbrancu. S pištolami v rokah so jih pozvali, naj dvignejo roke, kar so tudi takoj ubogali. Žal pa so ta poziv

kar preslišale ženske in jo na vrat na nos vreščaje pobrale nazaj v hišo ter za seboj zapahnila težka vrata.

Kaj zdaj? Okna so bila zaprta s polknami in zagrajena z železnimi križi, vrata pa bi lahko odprli le s strojničnim rafalom ali z ročnimi granatami. Razen tega so ženske prav gotovo takoj letele k telefonu in klicale na pomoč. Bilo je torej treba čimprej stran. Zachij in eden obeh Nemcev sta bila še kar ubogljiva, tretji med njimi, orjaški Nemec, pa je kar podivjal in Maček je imel hudičovo opraviti z njim, preden ga je ukrotil. Končno so le vse tri zvezali in jim zamašili usta ter spretno odpeljali v temo, ne da bi prišlo do alarma med Nemci v postojanki na Plavjah.

Umaknili so se na drugo stran ter med Plavjami in Škofijami odgnali ujetnike po goščavi in kamenju nazaj proti Osapski dolini, jo prečkali in mimo Prebenga proti jutru spet srečno dosegli Kostelec, kjer so imeli svoje bivališče. Tam so vse tri ujetnike tudi podrobno zaslišali in tako ugotovili, da kljub uspešni akciji vseh svojih namer le niso mogli uresničiti. Spodletel je predvsem njihov domala glavni namen, da bi z ujetniki zamenjali svoje v Trstu zaprte tovariše. Akcija pa je kljub vsemu sil-

no odmevala po vsej okolici in visoko dvignila moralo med prebivalstvom.

Iz ohranjenega zapisnika zaslišanj izhaja, da je bil eden obeh Nemcev dr. Dominigg Herbert iz Celovca (po lastni izjavi), ki je bil dodeljen posebnemu uradu za javno varnost v Trstu šele 18. februarja 1944. Urad je proučeval tudi razsodbe tržaškega fašističnega sodišča proti prijetim rodoljubom in upornikom.

Izjavil je sicer, da so bile mnoge razsodbe tržaškega sodišča krivične in so zato Nemci številne obsojence celo izpustili na svobodo, vendar pa je glasno ostal pri svojem nacističnem prepričanju in neomajnem zaupanju v nemško zmago.

Drugi Nemec pa je bil doma in Württenberga in je po lastni izjavi bil premeščen v Trst 1. februarja 1944 ter dodeljen v Reinerjevo upravo Jadranskega - Primorja (Adriatischen Küstenland), v komisijo za gospodarstvo in preskrbo pri tej upravi.

Oba Nemca sta bila zagrizena hitlerjanca. Že od začetka sta takoj odbila vsako misel na zamenjavo z našimi borci in aktivisti. Povedala sta, da je bilo vsem Nemcem strogo zabičano, da se morajo v primeru nevarnosti boriti do zadnjega naboja in se še posebno ne smejo pustiti ujeti, ker nikakor ne morejo računati na kakšno zamenjavo. Vsakršno pogajanje s tem v zvezi bi bilo za Nemce sramota.

Tako sta prepričano izjavila oba Nemca. Pristala pa sta na to, da sta svojim predpostavljenim v Trst napisala pismo, da so ju ujeli partizani in da lepo ravnajo z njima kot ujetnikoma. Za vsak primer so si naši fantje le pustili odprta vrata za morebitna pogajanja o njuni zamenjavi.

Zaslišali so tudi Uga Zachija. Jokal in jecjal je, da se je s fašisti in Nemci povezal samo zaradi lažjega trgovanja in drugih materialnih koristi ter skušal sebe prikazati celo kot prijatelja narodnoosvobodilnega gibanja...

Mladost je letni čas veselja.

R. B. SHERIDAN

Še isti dan popoldne pa so fantje na Kostelcu že dobili sporočilo, da Nemci izvajajo na Plavjah, Škofijah in okolici strašne represalije proti domačemu prebivalstvu. Aretirali so nad 50 ljudi in grozili, da jih bodo še toliko, če partizani takoj ne izpustijo obeh Nemcev. Fantje so dolgo pretresali položaj in končno uvideli, da svojih ujetnikov v nobenem primeru ne bodo mogli uporabiti za zamenjavo z našimi ljudmi.

Zato so vsi skupaj sestavili sodišče, ki je v imenu ljudstva Zachija in oba Nemca obsodilo na smrt zaradi zločinov proti temu ljudstvu in njegovi narodnoosvobodilni vojski in oblasti. Še isti večer, 13. marca 1944, je bila obsodba tudi izvršena in vsi trije oholi zločinci usmrčeni.

Akcija je silno odmevala po vsej okolici. Zaupanje v partizansko moč se je močno dvignilo, napihneni pogum Nemcev in njihovih fašističnih podprenikov pa splahnel. Tudi divjanje Nemcev in njihove represalije so po-

nehale. Ko so uvideli, da jim vse skupaj nič ne pomaga, so celo izpustili večino prijetih talcev, potem ko so jih dobro oropali vsega premoženja.

★ ★ ★

V pripravi na opisano akcijo je uspešno sodeloval zlasti takratni načelnik okrožne komisije VOS-OF za Slovensko Istro Ivan Grzetič-Zitomir, ki so mu na rojstni hiši v Podgorju 12. maja odkrili spominsko ploščo. Rojen je bil 10. junija 1922 v delavsko-kmečki družini s šestimi otroki. Osnovno šolo je naredil doma v Podgorju, potem pa so ga starši poslali v trgovsko šolo v Trst. Ker po uspešno končani šoli ni mogel dobiti ustrezne zaposlitve, je dobil delo na železnici kot kretnik in po opravljenem državnem izpitu postal prometnik v Trstu. Toda to delo mu ni ugajalo. Oziral se je za drugim in bil leta 1939 sprejet v vojaško pilotsko šolo v Trevisu. Tudi to je v dveh letih uspešno končal in že kot podoficir-pilot moral v italijansko vojsko. Vojaški rok je služil v Neaplju in v Milanu.

V Milanu je Ivan služil vojaški rok skupaj z Vladom Sosičem s Kozine. Ta je Ivan prekal svojega očeta Karla Sosiča in sestre Save (zdaj poročene Škapin na Kozini) povezal z OF. V začetku leta 1943 sta celo že načrtovala pobeg z letalom k partizanom, pa jima je to odsvetoval sam Karel Sosič.

Ivan je nato pobegnil iz kassarne v Milanu, ko so jo ob kapitulaciji Italije že zasedli Nemci. Preoblečen v civilno obleko se je z vlakom srečno pripeljal domov in takoj stopil v partizane, kar v bataljon slovenske istrske brigade, ki je bil ob razsulu Italije formiran v Podgorju. Toda v brigadi ni ostal dolgo - že oktobra 1943 je bil vključen v VOS-OF za Slovensko Istro in 5. novembra istega leta postal načelnik okrožne komisije. Ob razformiranju ozioroma reorganizaciji VOS aprila 1944 je prešel na delo v posebni obveščevalni center. Bil je namreč tudi odlični radiotelegrafist. Nekaj časa se je kot Zitomir zadrževal v požganem partizanskem naselju Venišče pri Renčah na Goriškem, nato pa je s posebno skupino obveščevalcev pod vodstvom poznjšega narodnega heroja Dušana Muniha-Darka odšel na delo v Boršt pri Trstu, kjer je 10. januarja 1945 junško padel v neenakem boju z Nemci in zloglasno Collottijevo zločinsko policijsko bando iz Trsta.

Tako se je slavno iztekla življenjska pot istrskega junaka Ivana Grzetiča-Zitomira iz Podgorja na Krasu. Po dolgih letih so mu zdaj tako vaščani Podgorja kot njegovi nekdanji soborci znova z zlatimi črkami zapisali ime v večno zgodovino našega velikega boja za svobodo in zmago socialistične revolucije.

Po dokumentarnih virih in pričevanjih udeležencev zbral in zapisal

Rastko Brađaškja

Rojstvo Titove štafete

Maj je Tito spremenil v svobodo, v bratstvo in enotnost, v pripravljenost, v udarniški polet, v srečo in ljubezen za človeka. Tako je nekoč dejal Vasil Tupurkovski. Vsak naš maj je potrditev teh besed. So trenutki, v katerih prodre na dan tisto, kar nas sicer kot reka podtalnica spremlja vseskozi. Takšen trenutek je tudi 25. maj – dan mladosti. V današnji zaostreni družbenoekonomski situaciji ne razmišljamo samo o lepoti, ki jo nosi mlado življenje že samo po sebi, razmišljamo tudi o problemih, ki jih nosi družbeni trenutek, o družbenoekonomskem položaju mladih delavcev, o samoupravljanju in odločanju. Štafeta mladosti je eden od načinov, s katerim mlada generacija potrjuje zvestobo vsem tistim vrednotam, ki jih je rodila naša revolucija s tovarišem Titom na čelu, in vsemu tistemu, čemur je bil tovariš Tito kašipot v povojnem obdobju.

Zamisel o Titovi štafeti se je rodila na pragu svobode, 1945. leta. Proti Beogradu so štafeto palico prvi ponesli mladi Kragujevčani. Skupaj s palico so nesli s seboj tudi tako imenovano Modro knjigo, v kateri so zbirali podpise z najboljšimi željami tovarišu Titu za rojstni dan, za njegov prvi rojstni dan v svobodi.

Tistega 25. maja tovariša Tita ni bilo v Beogradu. Ko pa je izvedel, kaj so mu mladi priredili, je iz Zagreba sporočil, da se želi srečati z njimi. Naslednjega dne je štafeta skupaj z njenimi nosilci pristala na zagrebškem letališču.

Iz leta v leto se je od takrat v Titovo štafeto vključevalo vse več mladih. Skozi mesta in vasi po vsej domovini se je na njeni poti tkala vez bratstva in enotnosti, ki se je vsako leto strnila v tesnem krogu mladih iz vseh naših republik in pokrajin v Beogradu. Želje milijonov mladih src so prerasle v skupno iskreno voščilo njihovem največjemu prijatelju – tovarišu Titu.

Potem je leta 1956 tovariš Tito predlagal mladim, naj 25. maj postane njihov dan, praznik dela in razvoja mlade generacije. Tako bo ostalo. Štafeta bo tudi v prihodnje glasnik pripravljenosti mladih, da stopajo po Titovi poti, da sledijo njegovim idejam, saj prav v uresničevanju teh idej Tito živi še naprej, čeprav nam ga je pred dvema letoma smrt iztrgala iz stvarnosti.

Ziva Drole

Tito po vrnitvi iz Francije, maja 1956: Spet doma; in ta naš mladi rod...

Jugoslavija

*Odet je v cvetje,
pokrita z gozdovi,
zoranimi polji.
Naša je.*

*S soncem obsijana,
s hribi posuta
in morjem obdana.
Naša je.*

*Svobodna, ponosna,
bratska in trdna,
odprta za vse.
Jugoslavija.
Naša je.*

TINA ERZNOŽNIK, 5. c.
OŠ Planina
Kranj

*Vsaka izgubljena ura
mladosti je priložnost
za nesrečo starosti.*

NAPOLEON

Zvestoba Titu

Stotine mladih rok je ta naš simbol skupnosti narodov Jugoslavije – štafeto mladosti nosilo tudi skozi Črno goro. V nedeljo so jo prinesli na prostrani trg Ivana Milutinovića v Titogradu. Poleg najpomembnejših družbenopolitičnih delavcev so jo dočakali še tisoči občanov, med njimi največ mladih. Aplavz je zagrmel, ko je na slovesno okrašeno tribuno pionirka Milica Dapčević prinesla štafeto palico.

Tovariš Božović je v svojem pozdravnem govoru govoril o uspehih, ki jih je naša samoupravna socialistična družba dosegla pod vodstvom Zveze komunistov Jugoslavije in tovariša Tita. Še posebej pa je poudaril: »Naši narodi in narodnosti bodo kakor vedno znali, če bo potrebno, braniti pridobitve naše revolucije in socialistične izgradnje. Vsakega delovnega človeka in občana Črne gore zavezujejo sklepi nedavnega 8. kongresa Zveze komunistov Črne gore, kakor tudi tiste, ki jih bo prinesel 12. kongres ZKJ.«

Potem, ko je prenočila v glavnem mestu Črne gore, je štafeta nadaljevala pot proti Nikšiću, Plužinam, včeraj pa so jo pri Rožaju prevzeli mladinci Kosova.

Z. D.

Zlatibor, 1959; koliko prijetnih srečanj je bilo, ko je tovariš Tito obiskoval različne kraje po domovini. Takrat so se ga pionirji oklepali z objemi – danes se ga oklepajo globoko v sebi, v svojih idejah in dejanjih

*Mi hočemo cvetočo deželo,
v kateri bodo mlade generacije imele vse,
kar je potrebno za njihov razvoj,
da se bo vsak lahko posvetil tistemu poklicu,
ki si ga želi...*

TITO

V vrsti štafetnih palic

Srečni smo bili, ko smo zvedeli, da bo štafeta mladosti potovala tudi skozi Krško. Vsi učenci naše šole smo jo pričakali pred Delavskim domom Edvarda Kardelja. V kulturnem programu je nastopil naš mladinski pevski zbor, za veselo, praznično vzdušje pa je poskrbela tudi godba na pihala tovarne celuloze in papirja Djuro Salaj Krško. Nastopili so še recitatorji in folklorna

skupina iz leskovške šole. Štafeto palico je prinesel mladinec v uniformi teritorialne obrambe, spremljali pa sta ga učenki naše šole in skupina dijakov krške srednje šole. Po prebranem pismu z obljubo nas mladih, da bomo nadaljevali Titovo pot, je štafeta mladosti odhтела proti Brestanici. Tako je in še bo krožila po številnih krajih naše domovine, potovala iz rok v roke in njeno

sporočilo bo s tem postajalo vse trdnjše. 25. maja pa se bo ustavila v Beogradu. Zal ne bo prišla v roke njega, ki mu je bila vsa leta namenjena, ostala pa bo v vrsti štafetnih palic v muzeju 25. maja ob Hiši cvetja, kjer počiva naš dragi TITO.

BRIGITA FURAR, 6. a
nov. krožek OŠ
Jurija Dalmatina Krško

Naprej v nove zmage

*Hudi časi so pestili
našo babico in dedka,
v boju so si priborili,
mir, pravico do napredka.*

*Naše mamice in očki
domovino so zgradili,
ruševine, glad, trpljenje
so prekrili že spomini.*

*Mi pa, mladi pionirji,
pridno se učimo!
Saj v svobodi, miru
in napredku zdaj živimo.*

*Svet spoznavamo in
domovino,
naše reke, gore, mesta,
našo slavno zgodovino,
rod junakov slavnih dni.*

*Z znanjem, delom bomo
ohranili,
kar so babice in dedki,
kar so mamice in očki
s Titom za nas priborili!*

TOMAŽ STRAJNAR, 6. c
OŠ Planina Kranj

Spomin na Titovo štafeto

V TV-15 sem pred kratkim bral o prvi povojni znački, kjer je bilo postavljeno tudi vprašanje, kako so bile te značke razdeljene, koliko jih je bilo in kdo jih ima.

Tudi jaz imam to značko, ker jo hranim v spomin na Titovo štafeto z dne 21. maja 1946. Dobil sem jo od neke tovarišice, ki je sodelovala pri organiziranju Titove štafete na Idrijskem. Teh značk je bilo majhno število in dobil sem jo po naključju. Ni bilo namreč določeno, kdo naj jo dobi.

Takrat sem tudi jaz nosil Titovo štafeto del poti na območju Spodnje Idrije – kot borec s še dvema borcev, eden je bil celo španski borec. Takrat smo se razvrstili po poti in si štafeto palico podajali iz rok v roke. Na območju Spodnje Idrije so jo nosile tudi starejše žene in moški, stari več kot 75 let. Seveda so štafeto nosili predvsem mladi. Spominim se, da je palico nosilo tudi pet mladink, ki so tekale boste.

Titova štafeta je bila v Idriji še 21. maja, 25. maja pa jo je že prejel tovariš Tito.

Franc Strcl

Kot povsod na njeni dolgi poti po Jugoslaviji so 28. aprila letos v Kočevju pred spomenikom NOB nadvse slovesno sprejeli štafeto mladosti. Ob tej priložnosti so mladi poudarili, da bodo strumno stopali po poti, ki jo je začrtal maršal Tito.

Franc Brus, Kočevje

Zaključna prireditev v Beogradu

Letos bo mlado generacijo iz Slovenije na tradicionalni prireditvi ob zaključnem sprejemu štafete mladosti 25. maja v Beogradu predstavljalo 300 mladink in mladincev iz treh obalnih občin. Priprave na prireditev vodi občinska konferenca ZSMS Koper. Mladinci in mladinke iz združenega dela, osnovnih organizacij ZSMS v krajevnih skupnostih, iz družbenih organizacij in društev, iz višjih šol, največ seveda srednješolcev, pa tudi mladi iz slovenskih zamejskih društev, vsaj trikrat na teden pridno vadijo za nastop na zaključni prireditvi na stadionu v Beogradu, kjer bodo v skladne gibe nihajočih teles zili vso svojo mladost iz svoje prepričanje.

Za zadnjega nosilca štafetne palice je med šestimi slovenskimi kandidati komisija predlagala Cirila Zaplotnika. Kar je Ciril postal predsednik osnovne organizacije ZSMS v TOŽO TAP – strokovne službe v delovni organizaciji Sava (v letu 1979 in 1980), je organizacija vidno zaživela. Ciril pa ni samo aktiven mladinec, pač pa tudi inovator in kmetijec. Izdelal je tri inovacije, obenem pa delal na kmetiji. Odločil se je, da bo svojo domačo kmetijo obdeloval, zato je lani postal še kmet kooperant Gorenjske kmetijske zadruga Naklo.

Z. B.

na 2. republiški pionirski problem

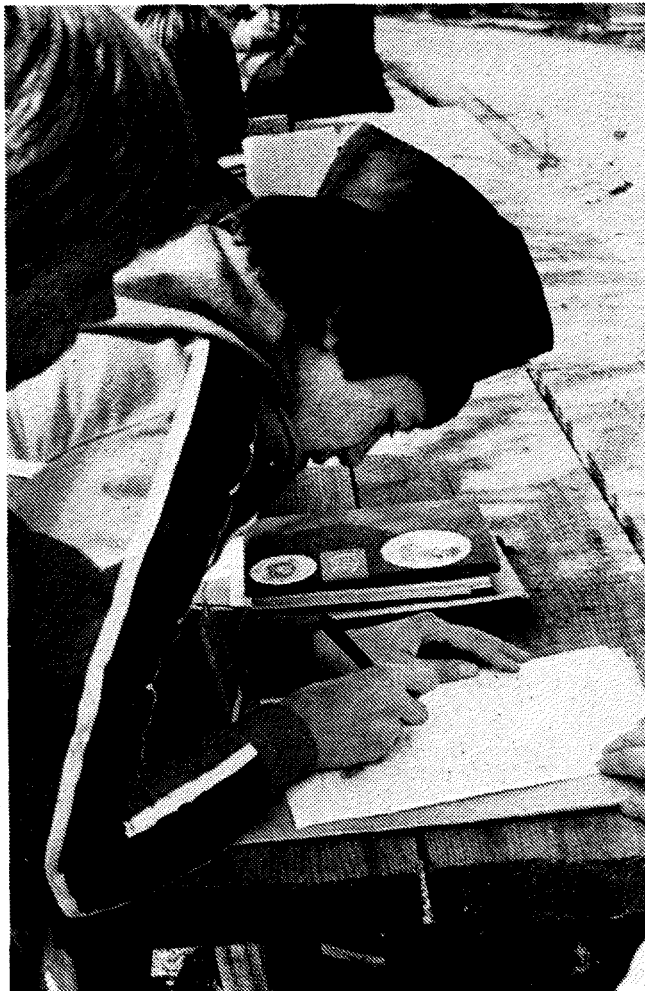
med šolo in krajem

med delovnimi ljudmi in občani v določeni krajevni skupnosti. Kdo je družbeno odgovoren za to, da se ustvarijo ustrezni pogoji za interesno združevanje in akcijsko delovanje pionirjev v KS, je samo eno od pomembnih vprašanj. Namen in cilj pionirske konference v Prestranku je bil predvsem, da pionirji sami ocenijo svojo vtakanost v krajevno skupnost ter predlagajo vsebino in vse možne oblike za svoje nadaljnje delovanje v krajevni skupnosti.

Krajevna skupnost skozi pouk in interesne dejavnosti

Drugi dan republiške pionirske problemske konference. Pionirji delegati in njihovi vrstniki iz KS Prestranek so prišli v vasico Orehek, da s pomočjo krajanov spoznajo kraj in življenje v njem. Nova asfaltna cesta pripelje na ravnico, kjer so v razprostrti prti zelenih trat vrezane brazde njiv in tesno skupaj posejane hiše, med njimi pa opuščeni vaški vodnjaki in skrbno obrezane žive meje med sadovnjaki in travniki kmetov mejašev. Prava vaška idila. »Po skoraj

poldrugem letu negotovosti, tekanja, povezovanja, pogovarjanja in kdaj pa kdaj tudi vroče krvi je 23. avgusta leta 1981 končno stekel promet po asfaltni cesti Orehek-Prestranek,« povedo domačini. »O tem komaj 2650 metrov dolgem in 4 metre širokem asfaltnem pasu skoraj ni vredno govoriti, saj o takšnih in podobnih, večinoma pa večjih uspehih slišimo in bomo gotovo vsak dan. A vendar je nova cesta neprecenljiva pridobitev za Orehek, za vas z 215 prebivalci, od katerih jih je 73 zaposlenih in 35 šolarjev, ki vsak dan potujejo iz Orehka v Prestranek in naprej v Postojno, Pivko...« Delček zasluga pri novi cesti nosijo pionirji in mladinci, ki v Orehku kar skupaj in složno delajo. Sprejeli so namreč na svoja ramena pripravljala dela pri asfaltiranju ceste. To pa seveda ni edino, s čimer se lahko v zadnjih dveh letih pohvalijo. Opravili so tudi pripravljala dela pri asfaltiranju ceste na pokopališču in napeljali vodovod, izkopali so jarke, postavili drogeve in raztegnili žico za telefonsko napeljavo, uredili so prvo vaško smetišče v občini, pomagali pri popravilu strehe na kulturnem domu itd. Vse te skupne akcije poglabljajo zaupanje med mladimi in vaščani, saj potekajo načrtno in organizirano. »Mi mladi na vasi smo si zadali kot najpomembnejšo nalogo, da delo naših babic in dedkov, očetov in mater nadaljujemo,« pravijo. »Želimo, da naše delo opazijo vaščani, da dobijo v nas zaupanje za vse akcije. Ustanovili smo osnovno organizacijo mladine.« Kot dokaz dejanskega sodelovanja je pohodna enota Orehek, ki jo je ustanovila mladinska organizacija. Vanjo je vključenih 54 pohodnikov, od cicibanov pa do vaščanov. Tudi vaške veselice, športna srečanja in tovariška srečanja z borci ob tabornih ognjih utrjujejo medsebojne vezi. Mladi tako radi prisluhnejo pripovedim o starih časih, o tistih časih, ko je na vasi še delovalo brašno društvo, ki še danes ponosno hrani svoj

Igor Osvald iz krajevne skupnosti Maribor-Pobrežje se podpisuje v pozdravno pismo pionirjev predsedstvu RK SZDL.

prapor, o časih narodnoosvobodilnega boja, ki je družil vaščane z enim samim ciljem: izgnati sovražnika ter zaživeti svobodno življenje v novi socialistični državi, o povojnih letih, ko so tudi mladi iz Orehka prišli za krampe in lopate ter se lotili obnove naše domovine, bodisi na vasi bodisi na zveznih mladinskih delovnih akcijah.

★ ★ ★

Danes so vse ceste in stize v Orehku oživele, le stara graščina vrh vasi tiho in dostojanstveno kraljuje ovita v zelenje smrek. Skupine pionirjev so se razpršile v vse smeri: ta z nalogo spoznavanja kulturne podobe vasi, druga z matematično nalogo izračunavanja statističnih podatkov o prebivalcih, tretjo zanima NOB v Orehku, četrto stara kmečka arhitektura, peto gospodarstvo, drugošolčki so odšli k čebelarju Miranu Križaju v vasi, prvošolčki so prisluhnil pripovedki o Zegnanji jami in si privoščili nekaj razposajenih igrice pred vaško cerkvico, za pionirje 3. razreda pa je bila določena ekskurzija v Kmetijsko zadrugo.

Nadja Stegel, sedaj že gimnazijka, včasih pa učenka osnovne šole v

Prestranku, je kot vodja »zgodovinske« skupine pripeljala osmošolce na dvorišče pred hišo v Orehku številka 42. Posedli so kar po skladovnici drv in polni pričakovanja uprli poglede v svoje »nove učitelje«, ali bolje rečeno prijatelje domačine, ki jim bodo pripovedovali svoja doživljanja iz narodnoosvobodilnega boja v njihovem rojstnem Orehku. Ivanka Križaj, Jelka Hrvatina, Joža Sluga, Vanda Križaj ter Ivanka in Anton Stegl so se radi odzvali. Živo pripo-

željne glave se obračajo za roko, ki usmerja njihovo pozornost na to in ono: na sončno uro na zvoniku, na star vodnjak, najstarejšo šolo v vasi, zanimivo gradnjo streh, na stare kmečke hiše, postavljene na trden kamen, da ne bi uničili rodovitne zemlje...

Pouku sledijo interesne dejavnosti na vasi: tehnično-modelarska skupina, likovna, prirodslovna, taborniška, lokostrelska, konstrukcijska, zgodovinska, literarna, športna, skupina za družbeno humano akcijo v Orehku, osmošolci pa so se sestali s člani mladinske organizacije v vasi.

★ ★ ★

Dan kar prehitro mineva. Pionirji se bodo kmalu razšli, vsak na svoj dom, v svojo občino, v svoj pionirski odred, kamor bodo odnesli vtise s srečanja, nova spoznanja in sklepe, pa tudi nove prijateljske vezi. Sedaj, ko se pred zaključno pri-

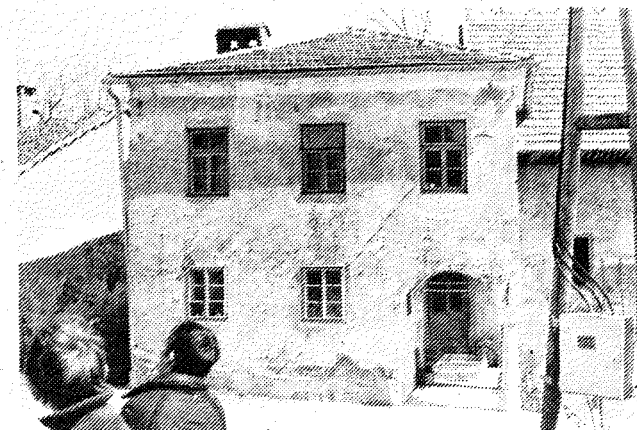
reditvijo zbirajo pred orehovskim kulturnim domom, okrašenim z zastavami, in okoli spomenika devetim borcem ter petim talcem, ki stoji nasproti doma v urejenem parku, že vedo povedati svoje vtise. Navdušeni so, pa tudi presenečeni, saj so ugotovili, da tukajšnji pionirji in krajanji živijo kot ena velika družina. Predvsem tiste iz mesta je navdušila vaška podoba. In kaj še lahko naredijo pred slovesom, razen tega, da zapojejo: »Lepo je v naši domovini biti mlad...? Seveda, lahko pošljejo pozdravno pismo s podpisi vseh pionirjev-delegatov predsedstvu SZDL Slovenije ter v njem sporočijo svoje misli in želje.

Odšli so, toda še se bodo vrnil, saj so z zasaditvijo 40 dreves, ki bodo rasla z njimi in z vsem tistim, kar je v teh dveh dneh pognalo kal v njihovih srcih, zapustili krajevni skupnosti Prestranek trajen spomin.

Živa Drole

Lokostrelci so si za cilj postavili čisto navadno plastično vrečko.

Najstarejša orehovska osnovna šola

O kulturi, o partizanskih igrah in pesmih budnicah

Na zaključno prireditev v Orehku je prispela tudi pohodna mladinska in pionirska brigada »Artilerici prekomorci«.

skupaj z Gozdnim gospodarstvom (ob 90-letnici Titovega rojstva), od poldnevu pionirji delegati iz različnih krajev Prestranku pri Postojni, v prepletanost šole s krajevno skup-

bliške konference

kih občin smo se zbrali na svoji drugi konferenci na temo »Pionir v krajevni skupnosti«.

predredih in občinah na to temo so bile predstavitelj v katerih smo predstavili svoje delo. Tudi v prihodnje bomo delovali na urejanju zelenic in parkov, centrov in klubskih prostorov v vaški okolici. Želimo s pomočjo krajanov organizirati in oblikovati pionirske aktivnosti kot so: razumevanja starejših za naše delo, da krajevne konference SZDL razmere, pogoje in možnosti za naše delo. Pričakujemo, da bomo na teh konferencah pridobili nove prijatelje.

Pionirji in mentorji - delegati na republiški konferenci v Prestranku, 23. in 24. aprila 1982

Pavle Lešnjak - najraje med pionirji Pečat ljubezni do narave

Kjer je več pionirjev skupaj ali sploh tam, kjer med odraslimi teče beseda o pionirjih, tam gotovo najdete tudi Pavleta Lešnjaka. S tem mladim rodom se ukvarja še iz svojih pionirskih let in tudi potem, ko je začel sam vse bolj zrelo razmišljati. Morda je bil čas pred vojno, ki je trdo delo ponujal za najvišjo solo, tisti, ki je iz mladega fanta hitro oblikoval moža, odločnega in vztrajnega, kakršnega je potem potreboval narodnoosvobodilni boj in povojna izgradnja nove domovine.

Pavletov spomin rad zbeži v dneve njegovega otroštva za Bežigrad, v velik domači vrt, kjer je raslo kar štiriinpetdeset vrst sadnega drevja, pa jagode, ribez... in vmes je bilo toliko prostora za Pavletov svobodni svet, za nedolžne vragolije in za tiha razmišljanja doraščajočega dečka. Pravzaprav ni bil tak, da bi se potuhnil, tu pa tam že, toda najraje je bil v družbi. »Veliko sem delal in v delu sem užival,« pravi. »Enajstleten sem hodil k stricu na Ig, ki je imel večjo kmetijo. Pri nas doma je bila le ena kravica. Všeč mi je bilo, ko smo z bratanci vstajali ob jutranjem svitu in odhajali kosit. Čista poletna jutra, v katerih si lahko dihal z zelenim prostranstvom, so mi za vedno vtisnili pečat ljubezni do narave, do njenih lepote, ki jih še ni oskrunila človeška roka. Vidite, zato imam rad tudi otroke, te naše pionirje, ki so s svojimi preprostimi čistimi mislimi delček te narave.«

Pred vojno je Pavle študiral na bežigradski gimnaziji. Takrat je bilo drugače kot danes. Nihče še vedel ni za samoupravljanje, kaj da bi govorili o kakšnih pravicah dijakov. Edina avtoriteta je bil profesor. Pa dijaki sami niso bili tako leseni. Izgleda, da šport ni šele od danes. Skupine fantov so se zbirale bodisi k odbojki, nogometu, tenisu, potem pa so organizirali mednarodna tekmovanja. Danes mladim nudimo športna igrišča, takrat so mo-

rali zbrati po 25 par, da je bilo lahko igrišče za eno uro njihovo. »Pred vojno še ni bilo udarniškega dela,« pripoveduje Pavle, »pa smo se fantje naše skupine zmenili, da v Gramozni jami sami naredimo igrišče za odbojko in tenis. Iz odpadnih vrvic smo spletli mreže in tudi lesene loparje smo sami izdelali. Igrišča so nas združevala, zato kmalu potem, ko je bilo treba organizirati mladino v narodnoosvobodilni odpor, ni bilo težko...«

Leto 1941. Pavle je bil takrat v šesti, današnji drugi gimnaziji. V bivši jugoslov-

Pavle Lešnjak

vanski vojski so ga vpoklicali v pomožno vojsko. To je bila po zakonu formacija, ki je delala v zaledju. Danes bi temu rekli civilna zaščita. Komaj sedemnajstipolletnega so ga za Bežigradom imenovali za namestnika komandanta. Štiri dni je trajala ta njegova funkcija. Peti dan je odšel med prostovoljce bivše jugoslovanske vojske. Po njenem razpadu se je vrnil najprej domov, že čez štirinajst dni pa ga je obiskal znanec iz otroštva Zoro Živec, član KP.

»Treba se bo organizirati za odpor, je kratko in jasno dejal. Sestali smo se v njegovem stanovanju v Sentiakobu: on, njegova žena, Gustelj Rozman, Viktor Avbelj in jaz. Dolgo smo se pogovarjali kaj in kako. Avbelj mi je obljubil zvezo za Bežigradom. Povezal me je s sekretarjem SKOJ Milanom Suštaršičem. Dobil sem nalogo

oblikovati prvo skupino OF. Razdelili smo se v peterke in potem naprej v akcije. Treba se je bilo povezovati z drugimi zanesljivimi mladinci. Akcija je sledila akciji. Spominjam se prve, bilo je 14. in 20. julija 1941, ko smo v okoličih bežigradske gimnazije po zidovih pisali črke OF ter V, kar je pomenilo zmago, pa risali srpe in kladiva.

Julija smo že osnovali rajonski mladinski odbor za rajon Bežigrad. Določili so me za namestnika tovariša Milana Suštaršiča. Odgovoren sem bil za politično delo med mladimi. Na sestankih, na katere so prihajali tudi odgovorni z okrožnega odbora, smo se seznanjali s političnim stanjem in govorili o načrtovanih akcijah.

Že prvi mesec leta 1942 so Pavleta vključili v Varnostno obveščevalno službo mesta. Sam pravi, da je najbolj ponosen na proslavo, ki so jo ob 8. februarju kljub prepovedi organizirali pred Prešernovim spomenikom v Ljubljani. Med vosovci je bil potem vse do junija 1942, ko so ga pri blokadah zajeli Italijani ter ga odpeljali v Gonars. Jeseni je stopil pred sodišče v Ljubljani. Obsojen! Dolga veriga italijanskih zaporov: Koper, Trst, Benetke, Milan, Alessandria, Finale Ligure na rivieri, blizu francoske meje, ga je aprila 1944 spet pripeljala proti domu. Toda v Trstu so ga zaprli belogardisti. V Ljubljani so ga spet izpustili, ker so mislili, da bo delal z njimi. Toda ta račun je bil brez krčmarja. Pavle je spet delal za NOG, belogardisti pa niso ostali dolžni. Aretirali so ga in tokrat je pristal na prisilnem delu v Nemčiji, vse do 7. julija 1945. Iz svojih zaporniških let se najraje spominja Alessandrie: »Živel sem v kolektivu. Ves denar smo dali za kolektiv, z njim pa smo lahko nabavili knjige. Nikoli nisem toliko študiral kot prav tam,« priznava svoj sogovornik in zdi se, da tista leta vendarle niso bila skoz in skoz vsa črna. »Spoznal sem Marxov Kapital, dialektični

materializem, še z esperantom sem se ukvarjal. Ja, pa pevski zbor smo imeli in proslavljali smo vse naše največje praznike. Večino tekstov je napisal pisatelj Jože Kranjc, nekaj pa tudi jaz. Prireditve so bile na visoki ravni, saj je bila večina med nami zaporniki srednješolska in visokošolska mladina, cela vrsta sedanjih univerzitetnih profesorjev, kot so Janko Pleterški, Vojan Rus, Ljubo Bavcon, ki smo mu rekli Pajk, in še drugi po vojni znani funkcionarji na tem ali onem področju.

Po vrnitvi za Bežigrad je rajonski komite izročil Pavletu kvartni odbor B-4. Treba pa je bilo še končati gimnazijo in tudi svojega športnega veselja ni mogel kar tako izpustiti iz rok; vodil je namreč pionirje pri Partizanu Bežigrad.

Leto 1946 je Pavleta odpeljalo v Koper. Različne zadolžitve: delo pri socialnem zavarovanju, okrajni fizkulturni sekretar, priprava proslave za 1. maj v Trstu, članstvo okrajnega AGITPRO-PA, okrajnega odbora mladine, skratka, družbena aktivnost. Pa še ena dolžnost ga je čakala: služenje vojaškega roka. Zadolžitve na družbe-

Med taborniki je vedno prijetno

nem področju so postale kar sestavni del njegovega življenja. Tako potem, ko se je zaposlil pri Direkciji za elektrogospodarstvo Slovenije v Ljubljani, pa v Elektro-Koper, kakor tudi danes. Naj ga omenimo samo med taborniki, kjer je pognal svoje globoke korenine. Že pred vojno je bil član gozdnikov in vse dopuste je prebil pod taborniškim šotorom.

»Leta 1952 smo v Ljubljani osnovali taborniško organizacijo. Bil sem med ustanovitelji družine Volkov za Bežigradom, iz katere je nastal rod Bičkove skale, katerega prvi načelnik sem bil. Od kod vzpodbuda za organizacijo? Najprej gotovo ljubezen do narave, potem pa spoznanje, da je mladim potrebna organizacija, ki jih bo peljala na letovanja v obliki taborjenja. V začetku so se skavti in gozdniki pregovarjali, čigava pravila naj veljajo, pa smo se sporazumeli, da ne rabimo nobenih tujih idealov. Naš partizanski boj nam je dal dovolj možnosti za postavitev načel, ki naj postanejo temelj taborniške organizacije. Zato tudi danes v statutu piše, da taborniška organizacija temelji na tradicijah narodnoosvobodilnega boja.«

Ko je leta 1954 Pavle prišel v Koper oziroma Izolo, je tudi tam organiziral tabornike. O tem, kako se je med njimi rodilo lokostrelstvo, pa je povedal tole: »Nekaj časa sem opazoval štiri fantaline, ki so se meni nič tebi nič s fračami sprehajali po Izoli in bili najbolj srečni, če je njihov zadetek v ulično svetilko povzročil zvenket razbite-

Kaj mislite, kdo so bili najboljše v tej novi tekmovalni panogi? Tisti štirje razbi-jalci!«

Taborniška organizacija je od takrat storila velik korak naprej. Ima družbeno priznanje, aktivno se vključuje v splošni ljudski odpor in s svojimi akcijami v primerih naravnih nesreč je že večkrat dokazala, da so tudi dvanajstletni pionirji sposobni hitro in učinkovito ukrepati. Pavle je ponosen nanje in jim zaupa. Meni, da je vsako pionirsko akcijo treba začeti pri njih samih. »Veste, pionirji nimajo radi, da jim starejši nekaj ponujamo na pladnju. Takrat pravijo: Že spet ti stari! Zakaj bi jim nekaj vsiljevali, če pa imajo sami toliko dobrih zamisli, ki lahko ob neopazni pomoči starejših zapolnijo njihov prosti čas in rešijo problem varstva na primer.«

Največ mladih znancev si je Pavle pridobil s svojimi igricami, ki so že izšle kot samostojen priročnik in jih poznajo otroci širom po slovenskih osnovnih šolah. Nekaj jih je zbral od drugod, nekaj pa jih je napisal po spominu na svoja otroška leta. Tudi tam, kjer gre za obujanje tradicij naše slavne revolucije med mladim rodom, je Pavle zraven. »Menim, da je bila naša revolucija ena največjih vrednot v zgodovini slovenskega naroda, kljub temu da smo se že prej ne-prestano bojevali. V to sem še posebej prepričan,« je kar dvakrat poudaril svoj sogovornik.

Pavleta najdemo še v svetu Zveze pionirjev Slovenije, v odboru za manifestativni pohod po poteh partizanske Ljubljane, med rednimi predavatelji v gozdni šoli v Bohinju, v pripravljalnem odboru mednarodnega kongresa IFA na temo »Pravica otroka do igre« pa še kje.

»Vedno sem vztrajal v svojem življenju. Nikoli nisem odstopal od načel. Bojeval sem se do konca. Ni mi žal. Kritična in realna ocena - tega se vedno držim. Najbolj pa sovražno BI stavke in jalovo frazeologijo!« Lahko k temu še kaj dodamo? Seveda, ker bo jutri komaj teden dni od njegovega 59. rojstnega dne, mu ob tej priložnosti lahko zakličemo, naj še naprej vztraja! **Ziva Drole**

Maršal Tito na severozahodnem robu naše domovine

Edina karavla v Jugoslaviji s Titovim imenom

Koliko je tovariš Tito zaupal graničarjem, dokazuje tudi to, da si je upal prenočevati na sami meji, v karavli na Ljubelju. To se je zgodilo večkrat, ko je prišel v tržiško občino kot lovec. Vsakega njegovega obiska se Tržičani radi spominjajo, saj so trenutke z njim preživeli kot prijatelji. Najbolj pa je ostal v spominu dan, oziroma noč iz leta 1934, ko je tovariš Tito prenočil v ljubeljski karavli na svoji ilegalni poti s partijsko nalogo prek Škrbine v Karavankah v Avstrijo. Soba, kjer je Tito skupaj s tovarišem Mačkom prebil noč, je še vedno takšna, kot je bila takrat. Sedaj jo urejajo v spominsko sobo. Trajen spomin na tisti dogodek bo pa tudi nova karavla, ki jo bodo čez dva dni poimenovali po maršalu Titu. Zamisel o poimenovanju se je rodila v začetku preteklega leta. Vso organizacijo so prevzeli graničarji. Predlog so podprle vse DPO Gorenjske, ljubljanske armadne oblasti ter DPO SRS. Prostor pred karavlo bo urbanistično urejen. V bližnji okolici že sedaj raste 88 Pančičevih omorik (neke vrste smreka), ki so jih zasa-

dili ob Titovi smrti. Poleg Titovega doprsnega kipa (delo Borisa Kalina) pred karavlo bo v njej spominska soba s tremi deli: predstavila bo Ti-

ta med graničarji, na Gorenjskem in na ljubljanskem armadnem področju. Razstavljeni bodo tudi dokumenti, ki doslej še nikoli niso bili.

Kip Titove glave, ki ga bodo postavili v spominsko sobo, pa je delo Franciška Smerduja. Ob poimenovanju organizi-

rajo na Ljubelju veliko slovesnost, ki se je bodo udeležili tudi starešine iz Beograda, Ljubljane, iz gorenjske regije, pa seveda občani. Borci se bodo vključili s svojimi prapori, iz Tržiča, s cele Gorenjske in morda še od drugod, saj so z republiškega odbora ZZB NOV Slovenije poslali apel širom po naši republiki.

Na slovesnosti se bo zak-

ljučil Pohod po poteh graničarjev od Mure do Jadranskega morja, ki pa bo letos pridobil v nazivu še »k Titovi karavli«. Letošnji pohod te vrste, začel se je 14. maja, je četrti. Prvi je bil leta 1979 ob poimenovanju karavle Rateče po Edvardu Kardelju. Na pohodu sodelujejo vojaški graničarji, starešine, mladinci obmejnih krajevne skupnosti. Dvaindvajsetega maja pa bodo delegacije s tega pohoda, iz Pomurja, Stajerske, Koroške, Savinjske doline, Gorenjske, Tolminske, Novogoriške, Kraške in priobalnega območja strnili svoje poti na Ljubelju in v svojih pisanih narodnih nošah z roko v roki zavozlali še en trden voz našega bratstva in enotnosti. Delegatom se bodo seveda pridružili tudi pohodniki iz tržiške občine, ki bodo zaključili pohod po Titovi transverzali. Zveza socialistične mladine Slovenije v Tržiču ga namreč od leta 1979 dalje vsako leto organizira v spomin na Titovo ilegalno pot prek Škrbine v Avstrijo. Pohod se začne pri spomeniku na Mahavovem griču, kjer so komunisti takrat leta 1934 prevzeli skrb za tovariša Tita. Poleg aktivnih pohodnikov so v pohod vključeni tudi veterani - avnojci in mladi prostovoljci v TO, ki so nekaj dni pred tem izrekli slovesno zaobljubo.

Ziva Drole

Ilegalni prehod tovariša Josipa Broza Tita čez Ljubelj, 1934. leta

Bilo je že poleti, v začetku julija, ko sem končal v Zagrebu za partijsko organizacijo na zagrebški univerzi daljši referat o fašizmu, nato pa sem se napotil na Dunaj. Na izbiro sem imel enega od dveh načinov potovanja: da si preskrbim ponarejeni potni list ali da pridem čez mejo na kakem manj zastraženem kraju. Da bi si priskrbel ponarejen potni list, je bilo premalo časa, razen tega pa naša tehnika takrat še ni bila razvita: zato sem sklenil, da pridem čez mejo brez potnega lista. Za kraj prehoda sem si izbral planinsko mesteco Tržič v Sloveniji. Pri Tržiču ločijo Karavanke Jugoslavijo od Avstrije in tu so imeli turisti z legitimacijo Slovenskega planinskega društva pravico hoditi do deset kilometrov daleč na avstrijsko stran. To sem izkoristil, si preskrbel ponarejeno planinsko legitimacijo, obul gozdarje, si oprel nahrbtnik in tako prišel v Tržič. Tam sem našel nekega vodnika, ki me je bil pripravljen spraviti po bližnjicah čez mejo, pri tem pa se izogniti obmejnimi karavlam, v katerih so pregledovali legitimacije vseh v Avstrijo namenjenih planincev. Vodnik je to delal za denar. Razen tega se je ukvarjal s tihotapstvom kremenčkov za vžigalnike. Za uslugo je zahteval od mene tristo dinarjev. Ko se je zmračilo, sva odrinila iz Tržiča vkreber proti meji...

...Hodila sva zelo počasi. Bila je že polnoč, pa še nisva prispela na mejo. Končno sva se ji ob jutranji zarji približala. Vodnik mi je pokazal obmejno karavlo, rekoč: »Naprej hodi sam, ker si mi plačal samo do tod, da te vodim!«

...Toda bil sem na najnevarnejšem delu poti. Zahteval sem, naj me vodi naprej, naj mi pokaže del meje, kjer bi najlaže prišel čez,

kajti pot, ki mi jo je pokazal, je držala čez plan čisto blizu karavle...

...Silno utrujen sem približno ob šestih zjutraj prispel v prvo hišo na avstrijski strani. V hiši so stanovali Slovenci. Tu sem kosil, potem pa počasi odrinil proti prvi večji vasi. Ko sem bil že blizu prvih hiš, sem zaslišal pokanje pušk. Ob vstopu v vas so iznenada skočili predme trije fantje v civilnih oblekah s puškami v rokah: »Halt!« je kričnil prvi. Prvi hip nisem vedel, kaj se dogaja. Ko sem pogledal na njihove rokave, sem se domislil, kaj bi utegnilo biti. Na rokavih so imeli pripete rdeče trakove, na njih pa hitlerjevski križ. Tisti dan so na Dunaju puščili ubili kanclerja Dolfusa. V vasi, kamor sem prišel, so bili boji. Hitlerjevce so hajmverovci potisnili na rob vasi. Ogledoval sem si hitlerjevski znak na rokavih tistih fantov. Rekel sem, da sem iz Jugoslavije, turist. Fantje so mi veleli, naj se takoj vrnem. Nisem imel kam, obrnil sem se in jo mahnil nazaj. Nisem pa se hotel vrniti tja, od koder sem prišel. Šel sem do bližnje meje, od tu pa sem se po ovinkih napotil proti Celovcu. Tudi tam so bili boji s hitlerjanci. Sedaj so me ustavili hajmverovci. Bil sem že onkraj desetkilometrškega obmejnega pasu, od koder so turisti imeli pravico hoditi brez potnega lista. Pojasnil sem jim, da se vracam na Jesenice, v Jugoslavijo, pa sem moral zaradi hitlerjancev napraviti tako velik ovinek. Spustili so me. Tako sem srečno prispel do železniške postaje v Celovcu, kjer sem stopil na vlak za Dunaj. Po štirinajstih letih sem znova prišel na Dunaj: toliko časa je minilo, odkar sem se skozi to mesto vracal iz ruskega vojnega ujetništva.

Vladimir Dedijer: Josip Broz-Tito

Priprave na 11. kongres ZSMS v polnem teku

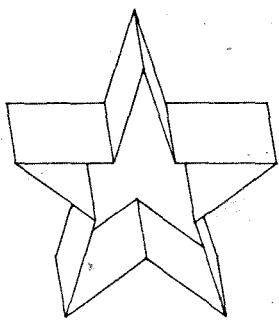
Tudi pomisleki razpravljalcev

V Zvezi socialistične mladine Slovenije izhajamo iz dejstva, da so zgodovinski interesi delavskega razreda tudi družbeni interesi za enakopraven položaj mlade generacije.

Specifičen družbenoekonomski in politični položaj mladih se kaže na mnogih področjih znotraj združenega dela in v političnem sistemu socialističnega samoupravljanja sploh.

Zastopanost mlade generacije v samoupravnih organih, delegacijah, njen vpliv na sprejemanje odločitev, položaj mladih v nagrajevanju, reševanju stanovanjskega vprašanja, v sistemu vzgoje in izobraževanja ter uveljavljanja različnih interesov mlade generacije dokazuje, da se v splošnem pogosto nahaja v neenakopravnem položaju...

Predsedniki in sekretarji občinskih konferenc Zveze socialistične mladine Slovenije so na svojem posvetu 22. aprila skupaj s predstavniki republiške konference ZSMS med drugim razpravljali tudi o poteku priprav na 11. kongres ZSMS. Razprave o gradivu zanj, ki so ga izdali v obliki osnutka statuta in osnutka programske usmeritve, pravzaprav potekajo že lep čas.

Podpredsednik RK ZSMS Bojan Fink je še posebej opozoril na spremembe v statutu okrog področnih konferenc. »V frontnem boju za množično mladinsko organizacijo moramo aktivirati vso mlado generacijo prav na obstoječih problemih,« je dejal. »Ne glede na specifične interese mlade generacije (delavcev, kmetov, študentov, srednješolcev) je korak že bil storjen leta 1964 s področnimi konferencami. Del problemov pa je še ostal.

● ZSMS v uveljavljanju načela nagrajevanja po delu

Zveza socialistične mladine Slovenije se bori za to, da združeni delavci povsem odtegnje odločanje o ustvarjenem dohodku birokratskim in tehnokratskim silam ter na tej osnovi začno revolucionaren proces svoje lastne osvoboditve. V tem boju se ZSMS še posebej zavzema za enakopravno nagrajevanje mladih in za odpravljanje njihovega neenakopravnega položaja v procesu samoupravnega odločanja. Tu doslej ni dosegla uspehov. Prizadeva si odpraviti neenakopravno nagrajevanje mladih delavcev glede na druge delavce, kar se velikokrat pojavlja preprosto kot posledica dejstva, da je nekdo »mlad«.

● Stanovanjsko vprašanje mladih

Le petina mladih družin lahko računa, da si bo v petih letih zagotovila stanovanje. Težke razmere na področju gradnje stanovanj pa niso edine, ki prizadevajo mlade družine. Neurejena podnajemniška razmerja, odušene najemnine, visoki stroški varstva otrok, zahtevni roki in pogoji za odplačitev kreditov – vse to čaka mlada zakonca z njuno družino v začetku njenega zakona.

Področne konference smo namreč institucionalizirali in organi teh konferenc so se začeli zapirati v svoja ozka področja; seveda ne velja to

● Nekatero določitev razrednih protislovij v socialistični samoupravni družbi

V ZSMS vidimo dvojnost delavčevega položaja v prehodni socialistični samoupravni družbi v dogovoru na ključno vprašanje, kdo upravlja z materialnimi pogoji dela in kdo razpolaga in upravlja z družbenim dohodkom. Da so to združeni delavci ali da je to delavski razred skupaj z vsemi delovnimi ljudmi, je pogosto puhla fraza, s katero tudi v naši organizaciji ne skoparimo in tako pomagamo gojiti iluzije, da so bitke za samoupravni položaj delavstva že dobljene in da gre v bistvu zgolj za nekaj »slabosti in nedoslednosti« ali celo za nekaj »posameznikov, ki česa ne razumejo«. Takšno stališče ne izraža le popolnega nerazumevanja protislovnosti družbenega trenutka, ampak se postavlja celo na stran tistih, ki za obstoječo družbo in gospodarsko krizo krivijo delavski razred in delovne ljudi.

● Specifičen družbenoekonomski položaj mladih

V odnosu med poslovnimi organi in organi samoupravljanja je prva stvar, na katero opozarjamo v naši organizaciji, nizek odstotek zastopanosti mladih v samoupravnih organih. Vztrajanje zgolj na povišanju tega odstotka, ne da bi spoznali, da je zastopanost mladih pravzaprav le posledica veliko bolj pomembnih odnosov v samem proizvodnem procesu, vodi do voluntarizma v naši organizaciji. ZSMS izgublja na pomenu, saj boj za številčno zastopanost mladih sam zase v ničemer ne zagotavlja organiziranega uveljavljanja interesov mlade generacije.

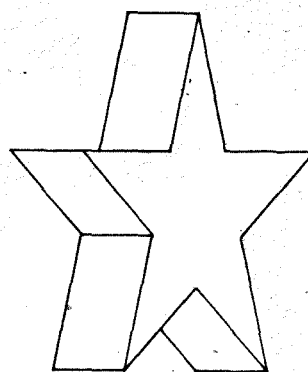
za vse občine. V pripravah za dopolnitev statuta od junija lani je prišlo do spoznanja, da je treba področne konference vsebinsko dopolniti.

trebi pa lahko nastane več osnovnih organizacij, ki se morajo povezovati v konference. Te konference so več kot koordinacijski odbor in povezujejo konkretne mladince v konkretni temeljni delovni organizaciji. V 11. členu je dana možnost za povezovanje in utemeljitev oblik povezovanja med mladimi. Te povezave pa niso več institucionalizirane, niso organizacije nad organizacijami in zato ne govorimo več o koordinaciji. Enaindvajseti člen statuta omogoča sorodnim osnovnim organizacijam ZSMS povezovanje v sorodne akcijske organizacije, vendar ne kot stalne oblike. Osnovni smisel spremembe je torej ukinitve področnih konferenc kot stalnih oblik, namesto njih pa naj bi se po potrebi, v točno določeni situaciji oblikovala problemska, akcijska, tematska konferenca, ali kakor jo že imenujemo. To pomeni bistveno novo kvaliteto, ki pa je ni mogoče doseči čez noč. Glede na to novost so razpravljali izrazili nekaj pomislekov, vsemu na rob pa je Srečo Kirm s predstvom RK ZSMS pristavil: »Bodimo si na jasnem, da se je dosedanja oblika delovanja mladine izčrpala, kar kažejo že nekateri pojavljajoči se negativni pojavi, kot je na primer zapiranje vase. S tem ko gre cela organizacija naše družbe naprej, moramo tudi mi v mladinski organizaciji čez že preživelo, pa če je treba tudi korak pred časom. Seveda, predhodno moramo oceniti, ali smo sposobni storiti ta korak.«

Osnutek programske usmeritve

Osnutek programske usmeritve 11. kongresa Zveze socialistične mladine Slovenije obsega štiri poglavja. Prvo obravnava družbenoekonomsko protislovja socialistične samoupravne družbe, specifičen položaj mladih in dejavnost ZSMS. V drugem poglavju teče beseda o ZSMS v boju za razvoj političnega sistema socialističnega samoupravljanja, v tretjem o mladinski organizaciji kot najširši fronti mlade generacije, četrto pa govori o ZSMS v boju za uveljavljanje ostalih za mlado generacijo pomembnih družbenih interesov, kot so na primer mladinsko prostovoljno delo, informativna, publicistična, propagandna, raziskovalna dejavnost, izgradnja sistema SLO in DS ter razvoj mednarodnega sodelovanja ZSMS.

»Na 44 straneh pravzaprav ni stvari, ki ne bi zadevala delovnega človeka,« je začel na posvetu Igor Bavčar s predsedstva RK ZSMS. »V materialu smo želeli doseči prikaz specifičnega položaja mladih. Vendar ne moremo ločeno obravnavati položaja mladih od položaja delavcev v naši družbi sploh, ki zajema tako ekonomski kot politični vidik. Ugotavljamo, da vse od osvoboditve dalje ni nekega linearne napredka. Naša družba se je neposredno prebijala skozi vzpone in padce. Smo v obdobju, v

katerem se srečujemo s padcem družbenoekonomskega položaja in političnega položaja delavcev. Upravljanje z dohodki je večkrat le puhla fraza. Osební dohodki so na nivoju leta 1968, gospodarska politika se naslanja na sredstva nagrajevanja delavcev, stanarine naraščajo, do stanovanj je težko priti, socialna varnost se med delavci slabša, skratka, položaj določenega dela delavcev se

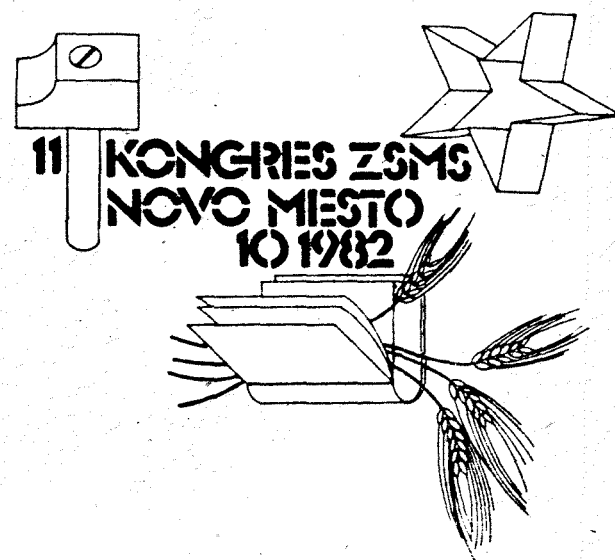
● Kmetijska proizvodnja in perspektive mladih kmetijcev

Zveza socialistične mladine se pridružuje tisti kmetijski politiki, ki teži k čimvečji modernizaciji in racionalizaciji kmetijske proizvodnje. V spreminjanju položaja mladih kmetovalcev mora ZSMS usmerjati naloge, ne kot sedaj, ko se je gibal zgolj v okviru sicer realnih vprašanj dednih razmerij, izobraževanja kmetov in organiziranja različnih srečanj mladih kmetovalcev. Vprašanja odnosov znotraj družine morajo zanimati mladinsko organizacijo. Mlademu kmetu namreč ne ostaja nikakršna pravica razen – trdo delo. O ustvarjenem, o njegovem delu namreč, pa še vedno odloča »gospodar«. Odnosi med starimi in mladimi so tu dobesečno izkoriščevalski, družina pa osnovna produkcijska enota na temelju privatne lastnine na vasi. Kooperacija, dohodkovni odnosi ter združevanje dela in sredstev razbija te razmere, zato v ZSMS razvoj teh odnosov podpiramo.

● Za reformo vzgojno-izobraževalnega sistema

V ZSMS se bojujemo za reformo vzgojno-izobraževalnega procesa in odnosov v njem. Na eni strani teče boj za združitev vzgoje in izobraževanja za materialno proizvodnjo, in sicer za to, da bodo delavski razred in delovni ljudje obvladovali tudi ta del združenega dela. Na drugi strani pa se z istim namenom bojujemo za samoupravni položaj učencev in študentov. Na področju usmerjenega izobraževanja v ZSMS poudarjamo zaostrovanje nekaterih nasprotij znotraj samega koncepta, predvsem pa v uveljavljanju usmerjenega izobraževanja.

ZSMS bo morala tudi temeljito spremeniti svojo dejavnost na področju stipendiranja. Ob tem ko kadrovske stipendije niso sledile in v splošnem ne sledijo povečanju življenjskih stroškov, kar je posledica splošne usmeritve na področju osebnih porabe, in ko splošno zmanjšanje sredstev za stipendiranje predstavlja celo določen način usmerjanja v izobraževanje, je naša organizacija sproti in pod vplivom zaostrenih razmer in nesprejemljivih ukrepov v stipendijski politiki v preteklosti reševala le akuten položaj študentov.

● ZSMS v boju proti brezposelnosti

V dejstvu, da je več kot polovica brezposelnih mladih, je zaobsežena vsa pomembnost tega vprašanja za ZSMS, ki se mora bojevati za zaposlitev vsakega mladega človeka. V ZSMS vidimo rešitev tega družbenega vprašanja, ki v vsem najbolj prizadene prav mlade ljudi, v preusmerjanju delavcev, zaposlovanju stipendistov in pripravnikov, v omejevanju honorarnega in pogodbenega dela, nasprotovanju linearnemu zaposlovanju itd. Odločno smo proti težnjam, da bi vzroke za naraščajočo brezposelnost iskali v izkoriščanju dozdavnih ugodnosti, ki jih bojda prinaša socialni status brezposelne osebe, kakor tudi proti tistim stališčem, ki pravijo, da je danes število brezposelnih »normalno« in značilno za vse ekonomije ter zaradi tega ni zaskrbljujoče. Ne nazadnje povzročajo nasprotja med zaposlenimi in nezaposlenimi delavci tudi zaostrovanje nasprotij med delavstvom na politični ravni.

slabša. Družbenoekonomski položaj pa je težko ločiti od političnega. Z govorniških odrov večkrat kritiziramo birokracijo in tehnokracijo. Dokopati se hočemo do odgovora, v čem se kaže moč teh dveh skupin. Pojavlja se vprašanje meznega položaja delavcev, vprašanje razpolaganja z dohodkom, odločanja v temeljnih družbenih usmeritvah. Ugotavljamo, da se razredni odnos v družbi prenaša med delavce same. V določenem zgodovinskem trenutku je bilo odločanje prepuščeno administraciji. Revolucionarni preboj pa pomeni, da se to odločanje prenese med pravice in dolžnosti delavcev. 'Tovarne delavcem' ne pomeni, da se bo delavec izkopal iz meznega

odnosa. Dejstvo pa je, da na ta način lahko spoznava pogoje vključevanja v objektivne zakonitosti in na tej podlagi sklepa, kako ukinjati družbene razmere, ki to zahtevajo.

V sami organizaciji proizvodnje obstaja določena hierarhija, že od Marxa dalje. Narava delovnega procesa je temu podrejena. Samoupravljanje pa te hierarhije ne prenese. Nujno pride do protislovja, če se ta hierarhija ne bo s samoupravljanjem ukinjala znotraj delovnega procesa. V zadnjem času se celo dogaja, da se ta hierarhija pokriva s samoupravljanjem, ko na primer predelavci vodijo določene samoupravljalne funkcije. Tako je onemogočen temeljni smisel samoupravljanja, ki zahteva čim večji vpliv delavcev na temeljne odločitve. V vsakdanjem življenju delovnih organizacij se dogaja, da prav ta problem zakrivajo drugi, ki so navzven bolj vidni.

Javno razpravo o kongresnih dokumentih je treba drugače zastaviti, po konkretnih vprašanjih, ki zadevajo položaj delavcev, tako mlajših kot starejših. Ze sama razprava naj omogoča spremembo položaja delavcev in naj ne bo le tehnični proces.

Praznovanje slovenskih topničarjev

Štab 15. divizije je 11. septembra leta 1943 ustanovil topništvo divizije.

Štab 15. divizije, katere komandant je bil Rajko Tanasković in politkomisar Jože Borštnar, je dal novi ustanovljeni topniški enoti vso podporo. Seveda pa pot do formiranja topniških enot ni bila lahka. Najprej je bilo treba poiskati borce in poveljniški kader, ki so topove in njihovo opremo dobro poznali. Čeprav je štab 15. divizije poslal poziv bivšim topničarjem, ki so bili v brigadah, je bil odziv v začetku dokaj skromen.

Tako so bili pri topničarjih večinoma novinci, ki topov in topniške opreme niso poznali. Ti borci so bili zelo dobri tovariši, pozneje so postali izvrstni topničarji in dobri poveljniki.

Prva slovenska artilerijska brigada, ki je bila formalno ustanovljena šele 6. maja leta 1944, je svoj ognjeni krst doživela 28. septembra leta 1943, ko je krenila na Stojadrago na Hrvaškem prav iz Trebnjega. Leto 1943 je leto velikih prelomnic tako v številu partizanske vojske kakor tudi oboro-

žitve. Formirane so bile nove brigade in korpusi. K temu usodnemu preobratu so prav gotovo pripomogle tudi na novoustanovljene topniške enote na Slovenskem, zlasti

prav ob napadu na Trebnje. Tako smo skupaj z borci brigad 15. divizije leta 1944 osvobodili Trebnje, je med drugim v svojem govoru dejal slavnostni govornik, nekda-

mandant brigade I. SAB, Stane Vidmar, komandir baterije, in Franci Žvipelj, pomočnik mitraljezca.

Miha Mišič: »Da se je

uspelo zavrniti večino sovražnikovih napadov.«

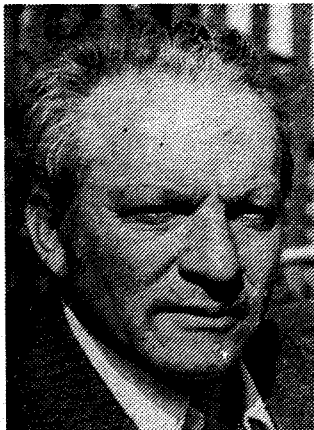
Stane Vidmar: »Kot borec od leta 1942 sem vedno želel, da bi naša vojska imela nekaj težkega orožja. Istega leta smo po vaseh zbrali 12 možnarjev in s tem orožjem krenili v napad na trdnjavo pri Zajcu. Prevara je uspela

sem v topništvu kot borec-pomočnik mitraljezca. Ko smo napadali, sem predvsem pripravljaj granate, jih čistil in podajal tovarišu, ki je polnil strelno orožje. Ob napadu na sovražnikovo postojanko v letu 1944 smo se z borci znašli v bližini domobranske postojanke. Bil sem v dokaj težkem položaju, kajti neki domobranec me je že držal za bluzo, vendar sem kljub temu ušel. Bil sem najmlajši borec I. SAB in kljub vsem težavam, ki smo jih prestali, sem ponosen, da sem bil borec-topničar!«

Celo življenje si boš grel roke ob ognju tvoje mladosti.

GIOVANNI PAPINI

Ob koncu tega zapisa še dodamo mnenje komisarja I. SAB Franca Cvetana: »Malo je bilo napadov, kjer ni bila prisotna artilerija. Brigada je štela od 500 do 700 borcev, imeli smo 18 topov, ki smo jih zasegli sovražniku, 20 pa smo jih dobili od zaveznikov. Dobra taktika. Na primer: topovi v Pleterjah, zaslužijo posebno priznanje, saj je zveza delovala brezhibno na vseh akcijah. Tudi kmetje so bili dobri zavezniki, saj so nam priskrbeli živino za vleko topov.

Stane Vidmar

Miha Mišič

Franc Cvetan

Franci Žvipelj

pa še topništvo 15. divizije.

»Na Dolenjskem in Notranjskem skorajda ni bilo napada na večjo utrjeno postojanko brez sodelovanja topništva, saj je več kot 50-krat podpirala pehoto 7. korpusa pri napadih in zavzemanju sovražnikovih postojank. Bojevali smo se tudi kot pehotna enota. Brigada je svoj ognjeni krst doživela

nji komisar I. slovenske artilerijske brigade Franc Cvetan minulo soboto na srečanju nekdanjih borcev 1. slovenske artilerijske brigade v Trebnjem. V spomin na ustanovitev I. SAB praznujejo krajanje Trebnjega, Dolenja, Nemške vasi, Račjega sela in Stefana svoj krajevni praznik.

Med borci-topničarji so bili tudi: Miha Mišič, ko-

brigada obdržala od samega začetka do konca, je bilo vsekakor odvisno od taktike borbe. Ni bilo lahko, ker je, kot vemo, zlasti na Dolenjskem bilo polno sovražnih postojank. Težko orožje, je bilo vedno na položajih nekaj kilometrov stran od enot.

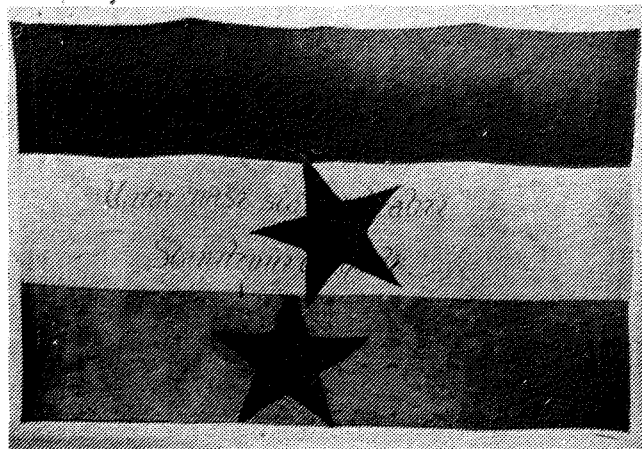
Tako sovražnik ni vedel za točne položaje topniških enot, nam pa je skupaj s pehotnimi enotami

in Italijani so bili pripravljeni, da je to topniški ogenj. Leta 1943 smo od zaveznikov dobili prve topove, pomembna pa je bila havbica, katero smo uspešno uporabili pri akciji na Trebnje, Žužemberk, Mirno peč in drugod. Čeprav smo na cilj merili dostikrat kar skozi cev, nam je bila v veliko korist.«

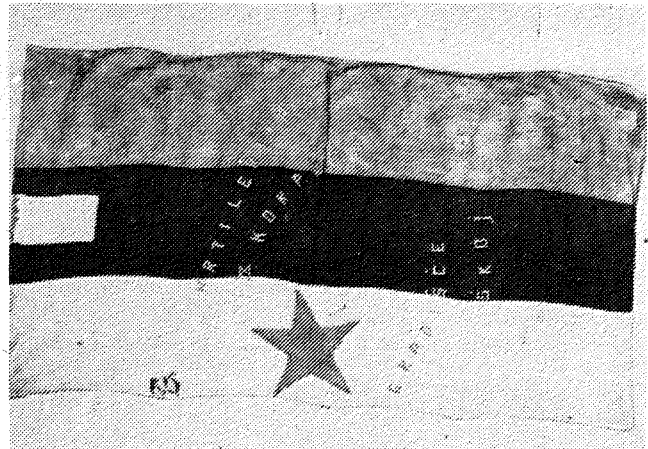
Franci Žvipelj: »Bil

Jože Čurin

Zastave – simboli, pod katerimi so se partizani borili, jurišali, žrtvovali življenja za en sam cilj – svobodo. Te, ki jih predstavljamo, so iz slovenskih enot ali pa jih je naredila in darovala slovenska mladina. Razstavljene so v muzejih in vojnih poštah širom Jugoslavije. Zelo malo je podatkov o njih. Borci, starešine, tedanji mladinci in mladinke, ki so sodelovali v NOB, prav gotovo nosijo v sebi spomin na svojo zastavo. Mogoče so jo nosili razvito, morda so sodelovali pri njeni izdelavi.

Zastava Slandrove brigade: hrvaška tribarvnica (rdeče – belo – modra), na belem polju je izvezen napis z zlatorumenim nitjo: V dar naši slavni hrabri Slandrovi brigadi. Čez napis je bila našita rdeča peterokraka zvezda (zdaj le neobledela sled na modrem polju). Na rdečem polju je v zgornjem kotu izvezen majhen napis: Miklavž. Velikost 250 x 155 cm. Shranjena je v Muzeju revolucije v Ljubljani.

Miha Butara-Aleks:

5

BEG V NEZNANO

Zidnica Franca Butare-Tičkovega v Dolu. Za ometom ob levem oknu je skoraj 37 let samevalo pismo, napisano v Beli krajini 1944. leta.

Pismo oziroma sporočilo, ki ga je leta 1944 iz Bele krajine poslala svoji teti – begunkinji aktivistki Tončka Pavlovič iz Šutne, poročena Lovše, najdeno na skritem mestu za ometom ob oknu zidanice – brunarice v Dolu pri Šutni, kjer je v begunstvu prebivala Tičkova družina, me je spodbudilo, da vsaj na nekaj straneh obudim in zabeležim spomine na dogajanja ter ljudi, ki so se pred vojno, med vojno in neposredno po vojni srečevali v tej zidnici in v njeni okolici. Z vsebino pisma, ki ga je našel ob obnavljanju zidanice, me je seznanil njen sedanj lastnik Franc Butara – Tičkov, prvoborec in invalid iz Javorovice.

Zelo konkretno pomoč je nudil šolskemu upravitelju iz Cerkelj ob Krki Pavlu Herbštu in njegovi družini, potem, ko se je leta odločil za pobeg preko meje. Kot lastnik vinograda v vinski gorci Gazice – na »nemški« strani –, je pomagal že pri spravitvi Herbštovih premičnin na svojo domačijo v Vel. Mraševem. Ne njegovem domu se je po prebegu meje zbrala Herbštova družina, kateri je vse kar je uspelo spraviti preko meje s svojo konjsko zaprego prepešal v nad štirideset kilometrov oddaljeni Mokronog v Mirenski dolini.

Če upoštevamo vse, kar do sedaj vemo o Jožetu Lajkoviču, beguncu iz Vel. Mraševca, ki se je raje odločil za begunstvo, kakor pa se pustil seliti v »veliki reich«, potem nam bo razumljivo, zakaj je takoj pristal na nudenje pomoči oziroma gostoljubja krškovaškemu fantom v svojem hramu, kakor tudi to, zakaj so organizatorji vstaje Lojze Colarič, Franc Dragan, Vencelj Perko in drugi ob koncu zime 1941/42 ravno njega predvideli za prvega predsednika odbora OF in pozneje NOO v vasi Dol. Na tej funkciji – predsednik odbora – v kraju nastanitve njegove večinoma mladoletne družine, je kljub hudim težavam, ki so ga pestile, vztrajal do zmagovitega konca NOB in vojne. Tudi nasilna smrt žene Leopoldine, ki jo je objestni okupatorski fašistični zločinec iz Kostanjeviške postojanke v zadnjih dneh junija 1942 leta smrtno ranil, ga ni odvrgla od njegove opredelitve, kakor tudi ne ostalih družinskih članov, ne glede na leta starosti. Nina, najstarejša, 1925 leta rojena hčerka je že v aprilu 1942 leta postala skojevka, kmalu za tem sekretarka SKOJ za vas Dol, pozneje pa še za vasi Hrastek, Brlog in Mladje in bila tako med vojno kakor tudi takoj po vojni in rajonskem in okrajnem mladinskem vodstvu.

Ko so se razmere v kraju medvojne prebivanja zaostrele do mere, da se je celotno vodstvo Kostanjeviško-svetokriškega rajona umaknilo v Belo krajino, je takratni predsednik odbora, Franc Dragan, nagovarjal tako Jožeta kakor tudi hčerko Nino, ki je že bila z belogardiistično patruljo odvedena na zasiljanje v Kostanjevico, naj se

umakneta v Belo krajino – v varnejše predele. Toda oba sta vztrajala na tem, da bosta, ne glede na česte vpade belih in črnokocvov in tudi pretanje, vztrajala na svojem terenu. Jože je po dogovoru s tov. Francem Draganom tudi pod takšnimi pogoji ostal ilegalni dopisnik »Kmečkega glasu«.

Določeni politiki bivše Jugoslavije so tudi v teh razmerah spremljali delovanje Jožeta Lajkoviča. Eden od njih, ki je med okupacijo sprejel funkcijo kostanjeviškega župana, mu je sam povedal, da je s svekrižkim župnikom razpravljaj o Jožetovi opredelitvi in seveda o tem ali je komunist ali ni. Rekel mu je, da je župnik mnenja, da Jože Lajkovič ni komunist, pač pa da je trdno opredeljen »panslavist«.

Jože je tudi po osvoboditvi s svojo družino aktivno deloval pri utrjevanju nove ljudske oblasti. Ob prvih povojnih volitvah, novembra 1945, so bili kar trije člani njegove družine aktivno angažirani pri izvajanju te pomembne politične akcije in sicer na dolžnostih od predsednika volišča, varuha »naše« skrinjice in tudi stražarja volišča (Jože, Nina in sin Jože). Med izvajanjem teh pomembnih družbeno revolucionarnih nalog pa je do volišča v Malem Mraševem prispelo sporočilo, da se je na določenih gospodarskih poslopih Jožeta Lajkoviča v Vel. Mraševem pojavil rdeč petelin, ki ga kljub prizadevnosti gasilcev ni bilo moč ukrotiti. Udeleženci pri gašenju so ugibali kako naj bi požar nastal in bili mnenja, da je po vsej verjetnosti podtaknjen. V zvezi s tem se je omenjalo ime določenega moža, katerega zadržanje med okupacijo in NOB ni bilo pohvale vredno.

Poleg Tičkove družine sem se bežno dotaknil tudi Jožetove, ker je bilo delovanje družin skoraj enako in tudi povezano z dogajanjem in na začetku omenjeni Tičkovi zidnici. Omenil sem tudi krškovaške fante, katerih pozitivno delovanje je ozko povezano z vzdušjem na preselitvenem območju in tudi z umiki družin in posameznikov pred selitvijo iz krajev kjer so delovali. Tudi podatek o delovanju in usodi družine Jožeta Lajkoviča sodi v ta sestavek.

Podobno kot Lajkovičeva pa so delovale in se opredeljevale tudi družine drugih beguncev. Tako je družina Jožeta Cirnskega iz Prilp, že pred vojno stanujoča v Brežicah, takoj po pobegu ali umiku na italijansko okupacijsko ozemlje in po nastanitvi v Šutni – vasi v sosesčini Dola, navezala stike z organizacijo OF, ob ustanovitvi odbora OF pa je Cirnski postal poveljnik vaski zaščite. Le-ta, vaska zaščita, v katero so bili poleg domačinov včlanjeni tudi begunci, ki so se večinoma nastanili po zidanicah in vinskih hramih, si je do jeseni 1942 iz roke v roko podajala puške in oprežala kaj počno Nemci na svoji strani demarkacijske črte.

Družina Cirnskega, ki se je v begunstvu nekajkrat selil, se je na samem začetku trdno opredelila in do zmagovitega konca NOB aktivno in organizirano delovala na pozicijah OF. Nobeno šikaniranje, tudi obsodbo Jožeta Cirnskega na dosmrtno ječo, ni odvrgla niti njega niti njegove družine od prvotne opredelitve.

Beg »Tičkove« družine čez mejo

Ko je Franc Butara-Tičkov sedmega januarja 1942. leta ugotovil, da je njihova družina na seznamu tistih Cerkljanov, ki naj bi bili seljeni naslednjega dne, t. j. 8. januarja, je takoj ukrepal v smeri, da se okupatorske nakane ne bi izvršile. Še za dne 7. januarja je poskrbel, da so bile vse za življenje v begunstvu najnujnejše potrebščine pripravljene za tovorjenje. Ob mraku so jih naložili na zaprežne sani in se pripravili za umik proti Dolu, ker so sklenili, da bodo tam, v svoji zidnici, čeprav utesnjeni in brez določenih preskrbovalnih zagotovil, pričakali konec vojne in trdno pričakovane zmage nad agresorji.

Begunci iz Tičkove družine so se podali proti Dolu po najbližji poti. Proti obmejni reki Krki, ki je bila v tistem času zamrznjena s tako debelo ledeno ploskvijo, da je zdržala tudi težje tovore, so šli po cesti, ki od njihove domačije pelje proti vasi Gazice. Po približno kilometru hoje so zavili

Obletnica osvoboditve Mauthausna

Naši znaki/75 Titova štafeta 1949

Čeprav se nekdanji aktivisti Osvobodilne fronte in interniranci neradi spominjamo vsega gorja in muk, katerim smo bili izpostavljeni v drugi svetovni vojni v nacističnih koncentracijskih taboriščih, se vsako leto sestanemo ob proslavi obletnice osvoboditve Mauthausna. Vsakokrat nas takšno srečanje nekako pomladi. Vračamo se v svojih spominih leta in leta nazaj in se pogovarjamo o vsem, kar smo morali prestati, da smo ostali pri življenju. Postanemo nekam razigrani, veseli in brezbrizni. Pozabimo na potrošniško mrzlico in na socialne razlike – počutimo se kot ena sama velika družina, v kateri je nekoč vladalo resnično tovarišstvo in prijateljstvo.

To in velika mednarodna solidarnost je marsikateremu rešilo življenje v taborišču.

Letošnja proslava 37. obletnice osvoboditve Mauthausna je bila v nedeljo, 9. maja 1982. Svečano proslavo je organizirala in dobro izpeljala Avstrijska zveza internirancev Mauthausna. Ob 10.30 so bile proslave pred posameznimi nacio-

nalnimi spomeniki. Kot po tradiciji je bila najlepša in najštevilnejša proslava pred jugoslovanskim spomenikom. Te proslave se je udeležilo okrog 2.000 oseb; med katerimi je bilo precejšnje število naših delavcev, ki so začasno zaposleni v Avstriji. Na ta način ta prireditev iz leta v leto prerasča v lepo tovariško srečanje treh generacij: nekdanjih internirancev, ki so že vsi osiveli, delavcev in njihovih družin, ki so še v najlepših letih, in lepega števila mladine in otrok naših delavcev.

Proslava jih povezuje in postaja ena od vezi med našimi delavci v tujini in domovino.

Pred našim spomenikom sta spregovorila jugoslovanski ambasador na Dunaju tov. Milorad Pešić in delegat SUBNORA SFRJ tov. Bajič Uroš.

Ob zvokih Leninovega posmrtnega marša so tuje in naše delegacije položile vence pred jugoslovanskim spomenikom. Vene RO ZZB NOV Slovenije sta položila tov. Gerdovič Bruno in Utovič Mato. Bogat kulturno-umetniški program so

izvajali člani KUD-a iz Vreoca (SR Srbija).

Ob 11.30 je bila formirana svečana povorka, razdeljena na 22 narodnosti iz vseh strani sveta, z nacionalnimi zastavami in transparenti na čelu. Malo pred 12. uro je prikorakala na nekdanji Apelpatzen – noseča v svojih srcih iskrene in kipeče pozdrave svobodi, miru, delu in novi družbi. Centralne proslave se je udeležilo približno 10.000 ljudi.

V imenu avstrijske vlade je na proslavi spregovoril Alfred Dallinger, minister za socialne zadeve. Za večino udeležencev je to bilo pravo doživetje in med govorom so se v marsikaterem očesu lesketale solze – solze, ki so spominjale na 122.767 umorjenih v Mauthausnu in med temi na 12.890 Jugoslovancev. Po končani proslavi si je večina udeležencev ogledala dobro urejen muzej, začasno pokopališče, kamnolom v Wiener Grabnu, bunker in ostale naprave za mučenje in likvidacijo nedolžnih ljudi. Muzej je opremljen z velikim številom originalnih eksponatov in pokaže obiskovalcem skoraj vse, kar se

je za zidanimi tega pekla dogajalo. Začasno pokopališče je urejeno na prostoru nekdanjega taborišča II, točno tam, kjer so bile nekoč barke št. 21 do 24. Na pokopališču je pokopanih 2.800 internirancev, ki so zaradi fizične izčrpanosti umrli po osvoboditvi Mauthausna v maju 1945 in niso imeli sreče, da bi se po osvoboditvi srečali s svojimi dragimi v svobodni domovini. Med križi na pokopališču se sprehajajo posamezniki in cele grupe, ki s solzami v očeh zamenjajo grobiščnih svojce.

Še danes po tolikih letih – iščejo mnogi ljudje odgovor na vprašanje: Kdo je odgovoren za vse te zločine, ki so jih gestapovci in esesovci napravili? Ali samo slepa predanost in pokorščina teh »nadjudov«, teh ljudi z jeklinimi živci, kar je bila za mnoge le zavesa, za katero so se skrili? Velike table z napisom: »Achtung – Lagerbereich! Betreten bei Lebensgefahr verboten« so odstranjene, toda nevarnost, da se vse to lahko ponovi, še vedno obstaja, kar potrjujejo nekateri svetovni dogodki.

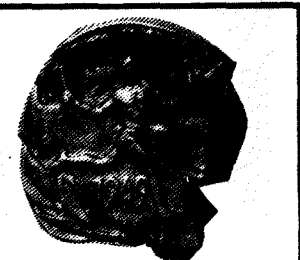
Mato Utovič

»Nocoj, v petek, 20. maja 1949, bodo ob pol devetih zgoreli na Triglavu in karavanskih grebenih kresovi v čast štafete, ki bo jutri z vrha Triglava ponesla čestitke in pozdrave prebivalstvu Slovenije tovarišu Titu. Ko bo ugasnil plamen kresov, bodo najvišji vrh Julijcev osvetlili z bengaličnim ognjem, nato pa po kratki slovesnosti ponesli štafeto palico Slovenije. K temu dogodku bodo prišli alpinisti in alpski smučarji od vsepovsod. Spremljali bodo izbrane nosilce štafete od vrha Triglava do doline v Vratih. Prvi bodo pohiteli na pot s štafeto palico gorski reševalci, ki jo bodo preko Malega Triglava ponesli do Kredarice. Ugodne snežne razmere dovoljujejo smuk od Kredarice do studenca pod Begunjskim vrhom, zato bodo sodelovali na tem mestu v štafeti naši najboljši alpski smučarji. Prvi priključek h glavni štafeti Slovenije bo v Mojstrani, kjer bodo izročili pozdrave za maršala Tita prebivalci iz Rateč in Planice ter okoliških vasi. Na Jesenicah bo štafeta obiskala vsa delovna mesta Železarn. Mimo plavžev bo šla v martinarno in naprej v valjarne...«

Tako je Slovenski poročevalec napovedal pot slovenske štafete leta 1949. Načrt je bil uresničen. Prvi nosilec štafete palice je bil starosta slovenskih alpinistov Joža Čop. Ponesel jo je od Aljažvega stolpa na samem vrhu Triglava. Zadnja nosilca slovenske štafete palice v Ljubljani pa sta bila Konrad Grilc, olimpijski tekmovalac, in ob njem Milica Rožmanova, državna reprezentantka. Sprejem štafete je bil v soboto 21. maja 1949 ob pol šestih popoldne pred Narodnim domom v Ljubljani. Tja so prispele tudi štafete jugoslovanskega vojnega letalstva, tankistov in vojaških enot z Gorenjske, štafete Slobodnega tržaškega ozemlja, iz Lendave, Bovca, Koroške, Kamnika in iz Litostroja. Prišla je tudi štafeta kmečke obdelovalne zadruge Jožeta Lacka, ki je bila v tistih časih nekakšen zgled uspešne zadruge.

Po zamisli Uroša Župančiča sta štafeto palico izdelala delavca jeseniške železarne oče Janko in sin Janko Korošec. Sodeloval je graver Mirko Gasre. Štafeta palica je predstavljala planinski šopek, ki se razraste v encijanov cvet. V njegovem podaljšku so vrezani simboli našega narodnoosvobodilnega boja: Triglav, osvobodjeni solkanski most in s trnjevim vencem obdani koroški knežji kamen z Gosposvetkega polja. Na vrhu štafete palice je bila izoblikovana kovinska plamenica.

Štafete so tudi to leto tekale po vsej Sloveniji po že običajnih progah. V maribor-

Značka Titova štafeta 1949 je ohranila obliko in velikost iz predhodnega leta.

skem okraju je bila dolžina vseh prog 250 km. Štafeto palico je nosilo 560 tekačev s še 1500 fizikulturniki in mladinci – spremljevalci. Pred spomenikom zmage je v Murski Soboti štafeto dočakalo 7000 Prekmurcev. Na Ljubljanskem gradu je bila tako velika slika Josipa Broza-Tita, da podobne – vsaj po fotografiji v časopisu sodeč – ni bilo nikoli prej in verjetno tudi ne pozneje. Slika je bila delo Slavka Pengova.

Spet običajno vprašanje: kdo je prišel do značk Titove štafete? Brez obujanja spominov nekdanjih tekačev se ne da odgovoriti. Fotografije v časopisih so preslabe, da bi se dalo ugotoviti, če so nosili značke. Dejstvo je, da značka obstaja. Najverjetneje si jo je pripel marsikateri mladih aktivistov, prav gotovo pa ne vsi nosilci štafete – kar bi bilo tudi najbolj prav.

Janez J. Švajncar

2

Zastava artilerije 9. korpusa: izdelana je iz svile, na eni strani je slovenska zastava z rdečo peterokrako zvezdo in napisom: Artilerija 9. korpusa Gradišče SKOJ, na drugi strani je jugoslovanska zastava z rdečo zvezdo, ki jo obkroža napis: Smrt fašizmu – svoboda narodu. Napis je vtkan z rumeno nitjo. Velikost: 193 x 102 cm. Shranjena je v Muzeju revolucije v Ljubljani. Na sliki je prva stran zastave.

3

Druga stran zastave artilerije 9. korpusa.

Podatke in slike zastav zbral podpolkovnik JLA Stevan Kovačević

Prosimo, da podatke o objavljenih zastavah pošljete na TV-15, Miklošičeva 28, Ljubljana.

desno v cerkljansko gmajno ter v jarek med gmajno in gazijskim gozdom. Ko so prispeli do mladega smrekovega nasada v gozdu takrat že izseljenega Janeza Račiča, so se obrnili na levo in se napotili proti zahodnemu obrobju vasi Gazice. Od tam naj bi se med gazijskimi vinogradi, posajenimi na zahodnih legah med Krko in gozdom, spustili v dolino, prešli zaledenelo Krko in zahodno od vasi Pristava prišli na njen desn breg – na italijansko zasedbeno območje.

Nevsakdanja in neobičajna pot od Cerklj do obrobja gazijskega gozda nad že omenjenimi vinogradi je bila sicer manj opazna, ne pa tako enostavna kot bi se lahko iz dosedanjega opisa sklepalo. Franc Butara se je nanjo zelo dobro pripravil. Poskrbel je za zaščito tovara in seveda tudi družine – mater ter mlajših bratov in sester.

Bal se je obmejnih sovražnih vojakov, zato tudi treh vojaških pušk (ki sem jih omenil že na začetku prispevka) ni skrilval med tovorom na saneh. Nasprotno, sedemnajstletnega brata Jožeta in prav toliko starega Dušana Turka iz Bušče vasi, ki je prebival pri svoji teti Zofki Dušak (stariši so mu umrli, ko je bil še zelo mlad), je najprej naučil ravnati s puško, potem pa jima je določil mesto v tej mali bežeči koloni. Sam je z mavzerico, ki sta jo z Janezom Butaro prenesla na njihovo domačijo, stopal v predhodnici na čelu kolonice – pripravljen na strel, če bi bilo potrebno. Bratu Jožetu je določil mesto ob saneh, zraven katerih so bili še mati Urša, petnajstletni brat Karel, trinajstletni brat Maks, desetletna sestra Tončka in osemletna sestra Jelka. Turkov Dušan je stopal nekaj za kolonico, pripravljen na njeno obrambo. Skratka, Franc je tudi v tej situaciji (kakor tudi kasneje kot partizan) ravnal kot preudaren vojak.

Nekaj pred polnočjo je kolonica prispela pred rob gozda. Tam jo je Franc zaustavil, sam pa šel pregledat okolico. S primernega mesta je opazoval, kaj se dogaja ob Krki in ob neposrednem robu gozda, ob katerem vodi kmečka pot od vasi Gazice proti zahodu, v smeri Velikega Mraševca. Svetla zimska noč mu je omogočila opazovanje širše okolice. Dobro je videl, kaj se dogaja ob

Krki. Nemške obmejne patrulje so vestno korakale ob njej in imele popoln pregled nad dogajanjem ob meji. Iz teh razlogov in tudi zato, ker so krave, verjetno zaradi nizke temperature, kar naprej mukale, so se dogovorili, da jih bodo izpregli in jih vrnili nekaj sto metrov nazaj do Račičevih smrek, kjer bi imele večje zavetje in s tem tudi več toplote. Z njimi naj bi šli vsi, le Franc naj bi pazil na tovar in oprejal, kdaj bi bila primerna situacija za spust po bregu do Krke in prehod čez njo. Ob smrekah pa so se naši begunci s cepetanjem na mestu lahko borili proti ozeblinam.

Takoj ko so odšli v Račičevo smrečje, je Franc opazil obmejno patruljo dveh mož, ki je iz Cerklj čez Gazice prišla zamenjat svoje kamerade ob meji. Eden iz patrulje je opazil sani, zato sta se oba vojaka hkrati napotila k njim in si ogledovala tovar.

Franc je z razdalje 15 ali 20 metrov, kjer je stal za debelim hrastom z nabito puško, slišal, kako je eden od graničarjev, ki je opazil štedilnik, rekel: »A, šparhet.« Čez čas je patrulja odšla naprej proti severozahodu in potem h Krki, kjer je zamenjala svoje.

Ker so krave še kar naprej mukale, so sklenili, da jih bodo vrnili v Cerklje v domačo štalo. To nalogo je izvršil petnajstletni Karel. Krave je privezal v domači štali, sam pa se je napotil čez cesto na Tečnov kozolet, kjer se je zaril v seno in tam prebil ves naslednji dan, ker se ni mogel več vrniti do svojih, ki so v zgodnjih jutranjih urah le prišli čez Krko in odšli v Dol. Za njimi je šel šele naslednjo noč. Še eno noč kasneje pa se je v spremstvu trinajstletnega brata Maksa ponovno napotil na domačijo v Cerklje, da bi v Dol pripeljal kravi, saj bi mleko družini v teh težkih razmerah zelo prav prišlo. Prikradla sta se v domačo štalo, a domačih krav ni bilo več tam. Bile pa so druge, po vsej verjetnosti kočevske. Nista dosti razmišljala o tem, kdo je neznani kravi pripeljal v njihovo štalo. Kravi sta odvezala in z njima srečno prišla v Dol.

Ko je nemška patrulja ponoči med 7. in 8. januarjem odšla od sani in ko je Karel odpeljal

kravi v Cerklje, družina pa še vedno čakala v Račičevem smrečju, je Franc iz skritega mesta oprezal, kaj se dogaja ob Krki. Graničarji so vestno kontrolirali mejo. Kar naprej so hodili ob Krki. Zaradi zasneženosti in mesečine so imeli preglednost na velike razdalje. Že je bil v dvomih, ali bo mogoče neopazno priti čez reko. Nekaj pred šestimi uro 8. januarja pa je dočkal olajšanje. Opazil je, da se je južno od Gazic, v Krkinem kolenu, kjer je bil velik jež ob mlinu, pričela naglo spuščati gosta megla in se širiti nad koritom zamrznjene Krke in ob njej. To je bila priložnost zanj in za njegove. S potiskanjem so pripeljali sani do roba gozda in od tam po strmini med vinogradi do Krke in čeznjo v predel vasi Pristava. Domačini iz vasi, ki so že ves čas zelo prizadevno pomagali beguncem, so tudi Tičkovji družini takoj priskočili na pomoč. Pristovčan, po domače Nečemar, je s svojo živino odpeljal beguncem stvari do njihove zidanice v Dolu.

Skrb za puške po prihodu čez okupacijsko mejo

Franca pa je čakala še druga naloga. Moral je poskrbeti za puške in municijo. Sprehajanje s puškami ob Krki in nasplošno v obmejnem pasu bi bilo nevarno za vse, ki so prišli čez mejo. Vedel je, da imajo Italijani postojanko v Sv. Križu (sedaj Podbočje) in v Šutni. Domneval je, da kontrolirajo poti, po katerih je lahko prispel do zidanice, zato je poskrbel za skritje pušk in municije. Skupaj s fantoma, ki sta jih nosila od doma čez mejo, jih je neopazno zakopal v sneg ob jagnedu v bližini Krke, zahodno od vasi Pristava. Šele ko je tudi to izvršil, se je napotil za svojimi v Dol, obenem pa poslal sporočilo Francu Butari – Tečnovemu na Dobravo, naj se čimprej oglasi pri njih v zidnici. Na Dobravo sam ni mogel, ker so ga nevdžrno pričele boleti noge. Zaradi večurnega stanja v snegu pri zelo nizki temperaturi, skoraj brez vsake premikanja, so mu noge tako ozeble, da je bil več kot mesec dni nepokreten.

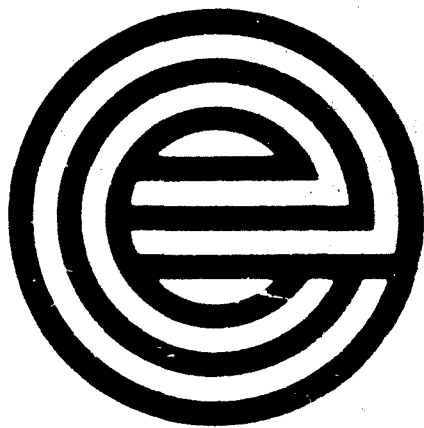
Franc Butara – Tečnov je še istega dne odšel v Dol, kjer mu je Tičkov Franc povedal, kje so puške, in ga prosil, naj poskrbi, da bodo čimprej prinešene na varno. Tečnov je za to poskrbel že v naslednji noči. Puške je prenesel na Dobravo in jih skril na Kuntaričevem seniku. Tam so bile do prvih dni marca meseca, ko je sneg skopnel. Takrat so Tičkov Franc in Tečnov ter Kuntaričevi fantje puške dobro očistili, namazali, ovili s cunjami, položili v zaboj in jih zakopali v gredah pod oknom na prisojni strani Kuntaričeve hiše.

Še približno mesec dni po prihodu Tičkovse sedemčlane družine v svojo zidnico, ki je poleg sobe imela le še vežo, je tam stanovala še petčlanska družina Andreja Ulmenova. Stiska je bila velika, zato so spali tudi na senu v svislih. Približno čez mesec dni pa se je Andrej z družino vselil v stanovanjsko hišo Jarkovčevih v Šutni.

Nekaj dni po nastanitvi Tičkovse družine v zidnici, se je pri družini oglasil pismonoša Alojz Colarič, znan organizator OF na tem področju. Franc mu je zaupal, da je prinesel tri puške z municijo in kje so skrite. Dogovorila sta se za delovanje za OF v trojki: A. Colarič, Franc Butara – Tičkov in F. Butara – Tečnov. Tako je Tičkov Franc še med boleznijo dobival literaturo OF, ko pa je okreval, je z omenjenima aktivno in organizirano deloval za cilje NOB vse do konca aprila 1942.

Proti koncu meseca marca je Alojz Colarič (po dogovoru s tovarišema) sporočil pripadnikom partizanske skupine v Gorjancih, ki so se pozneje vključili v 1. četo Gorjanskega bataljona, kje so skrite puške in da naj pridejo ponje. Znana je bila klerikalna usmerjenost Kuntaričeve družine, predvsem pa velik vpliv določenih klerikalnih politikov na to družino. Zaradi takšne usmerjenosti in vplivov bi orožje lahko prišlo v napačne roke. Kako je bil ta sklep pravičen in pravočasen, so pokazali poznejši dogodki. Po nastanku izdajalske bele garde sta dva Kuntaričeva fanta vstopila v njene vrste.

Se nadaljuje

etiketa žiri
s. p. o.

telefon (064) ● uprava in komerciala 69-270, 69-285 ● predstavništvo Sarajevo (071) 24-775 ● pošta 64226 Žiri ● telegram Etiketa Žiri ● telex 34610 YU ETIKET ● tekoči račun ● SDK Škofja Loka 51510-601-10820 železniška postaja Škofja Loka

**Izdeluje: samolepilne etikete in embleme,
etikete na traku,
tekstilu in papirju,
zastavice,
štartne številke,
plakate in tiskovine**

**embalažno
grafično podjetje**

**škofja
loka**

6422/ ŠKOFJA LOKA,
KIDRIČEVA C. 82 – TEL.: N
C 60-541, 60-565,
DIREKTOR, TAJNIŠTVO
60-935, PRODAJA 62-590,
TEKOČI RAČUN: 51510-
601-12589

**KARTONAŽA –
TISKARNA –
KNJIGOVEZNICA –
SITOTISK**

**SAMOUPRAVNA
SKUPNOST
ZA ZAPOSLOVANJE
NOVO MESTO**

DEJAVNOSTI:

★ ZAPOSLOVANJE ★ POSREDOVANJE DELA ★
POKLICNO USMERJANJE MLADINE IN ODRASLIH
★ USPOSABLJANJE IN ZAPOSLOVANJE
INVALIDOV ★ ŠTIPENDIRANJE ★ SOCIALNA
VARNOST BREZPOSELNIH

ISKRA

Industrija merilno-
regulacijske
in stikalne tehnike, n. sol.
o., Kranj

TOZD
**Tovarna merilnih
instrumentov
n. sol. o., Otoče**

SOZD KEMA MARIBOR

TOVARNA UMETNIH BRUSOV SWATY
62101 MARIBOR, TITOVA CESTA 60

izdeluje UMETNE BRUSE vseh vrst s keramičnim
vezivom in vezivom iz umetnih smol

**Zastopstvo in prodaja izdelkov iz
konsignacijskih skladišč:**

UMETNI BRUSI:
Schleifmittelwerke Swarovski KG
6130 Schwaz/Tirol, Avstrija

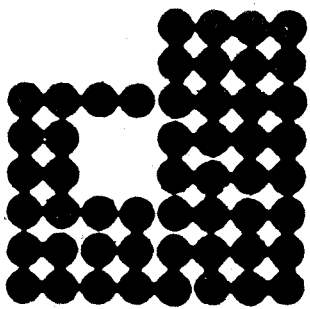
SWATY – Poslovalnica ZIF, Ljubljana
Tugomerjeva 2

SILICIJEV KARBID:
Elektroschmelzwerk Kempten GmbH
8 München 33, Herzog – Wilhelm – Str. 16, ZR
Nemčija

SWATY – Zastopstvo ESK, Maribor, Titova c. 60

TYROLIT

ČGP DELO

Časopisno in grafično podjetje
Delo

TOZD Tisk časopisov in revij
TOZD Grafična priprava
TOZD Knjižni in komercialni tisk
TOZD Grafična dodelava

61000 LJUBLJANA, Titova cesta 35
p. p. 29
Telefon (061) 315-366
Telex: 31291 yu dtlj

Predstavništvo Beograd:
Moše Pijade 12
Telefon (011) 336-094 in 335-089

Dejavnost TOZD

- stavljenje (foto, lino, mono), izdelava enobarvnih in večbarvnih filmov in klišejev
- roto-ofset časopisni in revijalni tisk
- ofset in knjigotisk (eno in večbarvni)
- grafična dodelava (knjigoveznica)

**Zavarovalna
skupnost
Triglav**

Območna skupnost Maribor

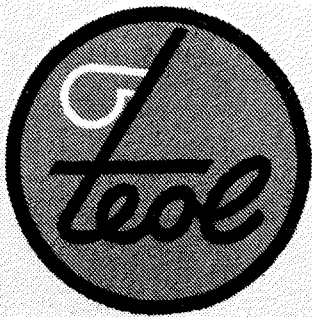
**Cankarjeva ul. 3
MARIBOR**

**MONTAŽNO
INDUSTRIJSKO
PODJETJE**

Ljubljana, Opekarska 13

TELEFON: CENTRALA: 22-113, ŠEF KOMERCIALE: 20-641; TELEGRAM: KIP Ljubljana – Tekoči račun 50101-601-23238; TELEX: 31420 YU-KIP

SOZD KEMIJA

DO TEOL – LJUBLJANA

LJUBLJANA, Zaloška 54

TOVARNA POMOŽNIH SREDSTEV IN SINTETSKIH PRALNIH SUROVIN – Brzjav: TEOL LJUBLJANA – Žiro račun 50103-601-15031 – Uprava: Zaloška 54 – 61001 poštni predal 299-VI – Telefoni: n. c. (061) 444-162, direktor 445-800, šef razvojno-raziskovalne službe 441-979, šef kadrovske splošne službe 441-357 – Tovarniška 48: n. c. 441-304, šef tehnološko-investicijske službe 441-704, šef nabavne službe 441-288, šef prodajne službe 441-321, šef finančne službe 441-304, saldokonti 441-529, šef plansko-analitske službe 441-304 – Telex 31-324

proizvaja:

- tekstilna pomožna sredstva
- usnjarska pomožna sredstva
- surovine za detergente in šampone
- sredstva za hlajenje pri obdelavi kovin
- lepilo za čevljarsko industrijo
- etoksilirane proizvode

CELJE

Priznanje za delo

Pododbor za Štajersko, ki deluje v sklopu V. brigade VDV partizanskih kurirjev Slovenije, je prav gotovo med najbolj delovnimi. To so ugotovili kurirji-delegati, ko so pred dnevi razpravljali na skupščini o delu tega pododborja.

V zadnjih dveh letih so člani v imenu pododborja organizirali ali pa sodelovali pri odkritju spominskih plošč in obeležij kurirjem in TV postajam: v Senožetih, nad Loko ob Taboru v Savinjski dolini, na Kogu pri Ormožu, v Volčjem pri Sromljah pri Brežicah, na Tolstem vrhu pri Slovenskih Konjicah, na Jezercu v Rožni dolini v bližini Vojnika, v Jastrobju pri Spitalu v Tuhinjski dolini in v Stranica. Sredstva za vsa obeležja so kurirji zbrali sami.

Člani pododborja tudi tesno sodelujejo na svojih območjih z organizacijami ZZB NOV, ZRVS, mladino in drugimi družbenopolitičnimi dejavniki. Z njimi načrtujejo in izvajajo raznovrstne akcije in družbenopolitične manifestacije. Ob tako uspešni dejavnosti so delegati, ki zastopajo TV kurirje po vsej Štajerski, sklenili, da se kot priznanje in zaupanje vsem članom pododborja podaljša mandat še za eno obdobje.

DRAGO MIKLAVEC

LJUBLJANA

Podelili so odlikovanja

V prostorih skupščine občine Moste-Polje so 13. maja podelili odlikovanja borcem II. grupe odredov.

Red republike s srebrnim vencem so prejeli: Kazimir Klešnik, Vencislav Rode, Ivan Snoj, Ivan Svetek in Alojz Trtnik.

Red dela z zlatim vencem: Dušan Kovačević in Stane Meljo. Red republike z bronastim vencem: Boža Jakomin. Red zaslug za narod s srebrno zvezdo: Albina Černe, Francka Maček, Jože Mencinger, Franc Novak. Red dela s srebrnim vencem pa so prejeli: Angelica Hribar, Marija Jenko, Franciška Pušar, Ljudmila Suštersič in Stefanija Zupancić.

Odlikovanja je podelil predsednik skupščine občine Ljubljana Moste-Polje Niko Lukež.

JOŽE ČURIN

RIBNO

Partizanski tabor heroja Tončka

V organizaciji občinske konference ZRVS Radovljica in vodstev osnovnih šol radovljiske občine bo v petek, 28. maja, na prostoru pod Ribensko goro v Ribnem 8. partizanski tabor heroja Tončka. Prirejajo ga v spomin na pobudnika tega srečanja mladih – narodnega heroja Antona Dežmana-Tončka za vse učence sedmih razredov osnovnih šol in posebne šole. Letos se bo tabora udeležilo nad 450 učencev, ki bodo razporejeni v partizanski odred po četah in vodih. Iz svojih vrst bodo izvolili komandirje in komisarje, bolničarje in intendante. Delovni program v taboru bo potekal pod strokovnim vodstvom mentorjev – rezervnih starešin. Razen pouka obrambe in spoznavanja življenjske poti heroja Tončka, zgodovine NOB, pogojev za vpis v vojaške šole je na programu praktično ravnanje s pehotnim orožjem. Taborjenje pa bo do sklenili s kvizom in tekmovanjem v razstavljanju in sestavljanju orožja, nudenju prve pomoči in v streljanju z vojaško puško. Najuspešnejšim vodom bodo podelili v trajno last odredne zastavice.

J. R.

JASENOVAC

Vsako leto v Jasenovcu

Kmalu po poteklo deset let, odkar se člani odbora preživelih taboriščnikov Stare Gradiške, Jasenovca in Lepoglave iz Slovenije redno vsako leto udeležijo proslave v Jasenovcu. Obletnico v čast osvoboditve praznujemo v Jasenovcu in Stari Gradiški vsako leto na dan 22. in 23. aprila. Ta datum nas spominja na tiste herojske podvige sestradih, izmučenih, vendar upornih do kraja, ki so se aprila 1945 z golimi rokami vrgli na oborožene ustaše in izsilili izpad pri glavnih vratih taborišča v Jasenovcu. Ustaški stražarji so srdito streljali iz stražnih stolpov s strojnimi in drugim orožjem po taboriščnikih, ki so pritiskali na izhodna vrata v svobodo. Pobili so blizu tri tisoč taboriščnikov, med katerimi je bilo tudi veliko Slovencev. Preživelo jih je komaj sedemdeset. Priče fašističnih grozodejstev so ostale.

Petindvajsetega aprila smo se udeležili svečane komemoracije v Jasenovcu. Naša delegacija je položila venec glavnega odbora ZZB NOV Slovenije. Kulturni program so izvajali člani Narodnega gledališča in opere iz Zagreba. Slavnostni govornik je bil preživel bivši taboriščnik, sedaj predsednik skupščine mesta Sarajeva inž. Emerik Blum. Razen visokih gostov iz SRH in SR BiH so bili na komemoraciji mladinci iz treh republik, med njimi tudi iz Slovenije. Med pesniki pa smo se srečali na zborovanju s pesnico iz Srbije, ki je že leta 1944 zložila pesem o Titu: Druže Tito, mi ti se kunemo, da sa tvoga puta ne skrenemo.

JERNEJ BOROVIK

PREBOLD – ANDRAŽ

Jamarji po partizanskih poteh

Razvijanju tradicij NOB posvečajo tudi preboldski jamarji precejšnjo pozornost. V svojem letnem programu dela imajo planirana vsaj dva pohoda s tovrstno vsebino. Letošnji prvi pohod je potekal po partizanskih poteh krajevnosti Andraž in je bil posvečen praznikom naše revolucionarne preteklosti – 27. aprila in 1. maju.

Pohodnika je pot vodila iz Polzele po kraškem področju zahodnega dela Ponikvanske planote. Člani jamskega kluba so med pohodom seznanjali pohodnike z jamskim raziskovalnim delom, veliko pozornosti pa so posvetili tudi razglabljanju o zgodovini NOB na tem področju. Osrednja postaja na tej poti je bil Andraž oziroma spomenik žrtvam okupatorjevega nasilja. Kar 37 prebivalcev tega hribovitega predela pod Oljko je dalo svoja življenja, to pa je glede na število prebivalstva velik krvni davek Andražanov. Pred spomenikom so pohodniki počastili spomin na žrtve, položili venec in ob sodelovanju andraške mladinske organizacije in krajevnih organizacij ZZB NOV pripravili krajšo komemorativno svečanost. Mladim je

spregovoril član ZB tovariš Pižorn, ki je med drugim osvetlil dogodke iz NOB na področju Andraža. Pohodniki so nadaljevali pot preko Dobriča in se vrnili v Polzele bogatejši za spoznanja o sedanjosti in revolucionarni preteklosti Andraža.

D. NARAGLAV

Poizvedbe

Prosim vse preživele borce Prešernove in Kosoelove brigade, če se spominjajo pokojnega tovariša Ivana Ličarja (po domače Sentinar) iz Čepovana. Naprošam tudi odbor Prešernove brigade v Kranju za knjigo te brigade. Zelo vesel bi bil, če bi se kdo od tovarišev oglašil, ker bi rad kaj več zvedel o pokojnem očetu.

Danijel Ličar
Čepovan 113

★

Tomšičevci!

Prosim vse komandante, komisarje, načelnike in njihove namestnike brigade ter bataljone, ki so bili na teh položajih od pohoda 14. divizije na Štajersko dalje do osvoboditve, in posebej komandirje, komisarje ter njihove namestnike in vodnike ter politdelegatke s področja sedanje občine Zalec, da sporoče od in do kdaj so bili in na katerem položaju ter svoj sedanji naslov. Podatke rabimo za srečanje ob dnevu borca, ki bo v soboto, 3. 7. 1982, na Ponikvi. Podatke pošljite na OO ZZB NOV Zalec, za pododbor Tomšičeve brigade, 63310 Zalec, najkasneje do 10. junija 1982.

Predsednik pododborja
Franc Mikuz-Volk

★

Kdo se spominja tovarišije na sliki?

Fotografija je bila posneta menda v taborišču v italijanskem mestecu Gravini nekako od konca oktobra 1943 do januarja 1944. (Morda pa v Tarantu, Bariju, Carbonari, S. Marii di Leuca?) Prepoznanje bo olajšal podatek, da je nekaj mesečni otroček z belo kapico in odevico »Micka punčka«, kakor so jo tedaj imenovali, saj je bila rojena 11. maja 1943 v zaporu materi Slovenski. Pestuje jo baje madžarski zdravnik dr. Munk. Kdo sta prvi in drugi otroček (z leve proti desni) in kdo njuni prijazni »pestrni«? Morda

živita njuni mami, ki vesta, kdo so fantje, ki so si na takrat redkih fotografijah želeli ohraniti prsno družinico malčkov – taboriščnikov? Kajti preden je »Micka punčka«, poznejša Majda, zrasla v zrelo ženo, ji je mama Julka umrla. Zato prosimo naše bralce, naj nam sporoče vse podatke o otročkih in njihovih pestunjah. »Micka punčka« pa si posebej želi zvedeti kaj o Iztoku Federju (morda z Iesenko, vsaj po vojni?), ki je takrat kot otrok že lahko samostojno tekkel po taborišču, čeprav še slaboten po pomankanju v italijanski internaciji. Pošljite podatke na naše uredništvo s pripombo »MICKA PUNČKA«.

nk

Tone Barborič – šestdesetletnik

Vse nas lovi čas in nam neizprosno naklada leto za letom, le da se nekaterim poznajo bolj, nekaterim pa manj. Okroglih šestdeset jih je 16. aprila naložil tudi Tonetu Barboriču iz Pirana, čvrstemu in agilnemu družbenopolitičnemu delavcu in dolgoletnemu predsedniku občinske konference ZRVS v tej občini na slovenski obali.

Tone je bil rojen 16. aprila 1922 v Žihovem selu pri Novem mestu. Kot sin kmečke družine se je še kratkih hlač spoznal z trdim delom na zemlji, ki pa ni mogla preživljati številne družine. Zato se je po končani osnovni šoli v Otočcu odločil za pot v svet. V Novem mestu se je izučil obrti in

tam končal še obrtno šolo, nato pa je delal v Ljubljani, kjer ga je leta 1941 doletela tuja okupacija. Kot napreden delavec je kmalu našel pot v Osvobodilno fronto in kot mladinec postal član SKOJ aprila 1942. Že v letu 1941 je bil nekajkrat zaprt, dokončno pa ga je okupatorjeva policija ujela 15. maja 1942 in ga čez mesec dni postavila pred fašistično vojaško sodišče. Obsojen je bil na osem let zaporu in poslan na Sardinijo, kjer ga je tudi doletela kapitulacija Italije in osvoboditev iz ječe.

Bil je med tistimi, ki so glasno zahtevali povezavo s Titovo vojsko in vrnitev v domovino. Bil je prepeljan v Neapelj in nato v Bari, kjer se je vključil v III. prekomorsko brigado in z njo prišel v Dalmacijo. Sodeloval je v bojih te brigade za osvoboditev

Jugoslavije. Začel je kot politdelegat v četi in končal vojno kot komisar bataljona in s činom poročnika.

Po vojni je ostal v JLA in bil leta 1967 upokojen kot podpolkovnik. Tudi po upokojitvi je aktivno delal pri graditvi obrambnega sistema in vzgoji rezervnih vojaških starešin. Nad deset let je bil med vodilnimi delavci v ZRVS piranske občine in na obali, hkrati pa vse do danes aktiven družbenopolitični delavec v piranski občini.

Za svoje nesebično delo v vojni in po njej je prejel številna visoka odlikovanja, priznanja in plakete. Vse od 14. julija 1944 je neprekinjeno član zveze komunistov in je v tem času opravljal tudi mnoge partijske dolžnosti. Svojo zavzetost za delo in svoje bogate delovne, borbene in sploh življenjske izkušnje rad prenaša na mlajšo generacijo – zlasti vojaških starešin in se z njo vred veseli njenega napredka in doseženih uspehov, zato je tudi prav med mladimi zelo priljubljen.

Z njimi vred mu tudi soborci, znanci in prijatelji želimo še mnogo let čvrstega zdravja in delovnih uspehov. V imenu vseh

Rastko Bradaskja

Po zadnjih podatkih se je v taborišču OHR-DRUF S III. v Buchenwaldu izgubil moj brat. Bivše internirance tega taborišča prosim, če mi sporočijo kaj več o komandi OHRDRUF S III.

Ljotje Gosnik
Kajuhova 14, Bled

Vabila

Odbor skupnosti bork in borcev zaščitne enote vojnopolitičnega vodstva NOV in PO Slovenije vabi vse na jubilejno srečanje, posvečeno 40-letnici ustanovitve zaščitne enote.

Srečanje bo v soboto 29. maja 1982 ob 10. uri v Zajemci Dobravi pri Ljubljani.

Na dan srečanja se bomo zbrali ob 9. uri, da bi se v določenem času postrojili. Po predaji ter sprejetju raporta bomo sledili kulturnemu programu, nato si bomo ogledali del tehnike enot TO in milice, nato bo sledilo tovariško srečanje.

Prosimo za polnoštevilno udeležbo in točen prihod.

★

Ob krajevnem prazniku KS – Zagradec in ob 39. obletnici ustanovitve I. bataljona VOS-OF za Dolenjsko

VABITA

skupščina KS Zagradec in bataljonski odbor skupnosti borcev na slavnostno prireditve, ki bo 16. in 17. julija 1982 v Zagradcu (občina Grosuplje) z naslednjim programom:

- petek 16. 7. 1982 ob 19. uri slavnostna seja KS Zagradec
- sobota 17. 7. 1982 ob 10. uri:
 1. Himna – godba Milice
 2. Pozdravni govor predstavnika KS Zagradec
 3. Podelitev prapora I. bataljona VOS OF (podelil ga bo predsednik SO Grosuplje)
 4. Podelitev prapora mladinski pohodni enoti I. bataljona VOS-OF
 5. Partizanske pesmi – godba Milice
 6. Slavnostni govor predsednika odbora I. bataljona VOS-OF
 7. Podelitev naziva častnih članov I. bataljona VOS-OF
 8. Odkritje spominskega obeležja I. bataljona VOS-OF
 9. Partizanska pesem – godba Milice
 10. Poje moški pevski zbor Zagradec
 11. Recitacije pesmi – učenci Zagradec
 12. Nastop folklorne skupine – Zagradec
 13. Godba Milice
- Partizansko srečanje.

Odbor I. bataljona VOS-OF

Skupščina KS Zagradec

★

Vabimo vse borce Kokrškega odreda in občane, da se pridružijo šolski mladini pri pohodu po poteh Kokrškega odreda v dolini Završnice na dan mladosti 25. maja. Kulturni program v bivših taborih odreda »Titova vas«, »pod Poljško planino« in pri »Lovskih kočah« bo ob 10. uri. Osrednja proslava dneva mladosti bo po 12. uri pri spomeniku Milovanoviču v Završnici. V primeru slabega vremena bo pohod odložen.

Za aktiv Kokrškega odreda
Janez Zupan

★

Vabimo vse borce in borke zaščitne čete pokrajinskega komiteja KPS za Slovensko Primorje na tovariško srečanje, ki bo 13. junija 1982 v Sempasu pri Novi Gorici. V osnovni šoli

bataljona Simona Gregorčiča. Pričela se bo ob 9. uri, s kratkim kulturnim programom in pozdravnim nagovorom, sledilo bo poročilo o dodelovanju delu odbora, sprejem pravil enote in volitve odbora.

Po uradnem delu zborovanja bo sledilo tovariško srečanje.

Domicilni odbor zaščitne čete
PK KPS za Slovensko Primorje

★

Vabilo borcem-kolesarjem

Sportno društvo Barje prireja v počastitev krajevnega praznika KS Barje, Rudnik, Galjevičca, Peruzzi in Krim v soboto, 22. maja, kolesarsko dirko za pionirje, mlajše mladince, starejše mladince, člane in veterane. V posebni kategoriji

Skupina borcev-kolesarjev, ki se je udeležila prireditve v spomin padlih borcev-kolesarjev pod Urhom. Zmagal je Oton Medved, drugi je bil Danilo Pertot, tretji Ljotje Poreber in četrti Maks Burgar.

riji bodo tekmovali tudi borci-kolesarji, ki se bodo pomerili na šest kilometrov dolgi progi. Borci-kolesarji bodo štartali ob deseti uri pred Zadrudnim domom Barje.

Najboljši v posameznih kategorijah na športnih in navadnih kolesih bodo dobili nagrade organizatorja. Na pobudo predsednika KK Rog-Franek Jožeta Hrovata pa vabimo tudi udeležence NOB, da zavrtijo pedala na skrajšani progi.

★

Srečanje partizanskih kurirjev na Pohorju

Letošnje srečanje partizanskih kurirjev Slovenije bo 19. junija ob 11. uri na Pesku na Pohorju. V spomin padlim partizanskim kurirjem bo ob tej priliki odkritje spominskega obeležja.

Pokrovitelj srečanja bo OZD IMPOL v sodelovanju z občinskimi odbori ZZB NOV in ostalimi družbenopolitičnimi organizacijami iz Slovenske Bistrice. V kulturnem programu bo sodelovala tudi godba na pihala OZD OMPOL in PTT Maribor ter učenci osnovnih šol iz Slovenske Bistrice in okolice. Spominsko obeležje – kurirja bo izdelal znani umetnik Janko Dolenc iz Vuzenice.

Okolico pri spomeniku bo uredilo GG Oplotnica z osnovno šolo v spominski park z 88 drevesi v počastitev maršala Tita. Ob tej priliki bo izdelana spominska značka in izdana brošura »Pohorski kurir«, kjer bodo objavljena dela pohorskih kurirjev iz časa narodnoosvobodilnega boja.

Na slavnostno odkritje vabimo vse borce in aktiviste, predvsem pa kurirje in veziste ter mladino. Brigadni odbor bo za svoje člane organiziral iz Ljubljane poseben prevoz. Tisti, ki se nameravajo udeležiti srečanja, naj to najkasneje do 1. junija sporočijo: Odboru IV. birgade VDV – partizanskih kurirjev Slovenije, Ljubljana, Cigaletova 15.

ODBOR

Jože Knez

Na pokopališču v Laškem smo se februarja poslovili od Jožeta Kneza, rojenega leta 1909, rudarskega upokojenca in znane aktivista, ki je bil že v začetku leta 1943 zelo aktiven. Sodeloval je pri raznih državnih akcijah. Redno je čez Savinjo prevažal kurirje, ki so bili na zvezah med savinjskim in kozjanskim področjem. Bil je odlikovan z redom za slug za narod s srebrno zvezdo.

Ivana Štern

Ivana Štern - Korošova mama, tako so jo poznali naši borci, ki so se na njeni kmetiji pričeli oglašati že spomladi 1943. leta in ves čas vojne imeli pri njej zatočišče. Tudi po vojni so jo borci radi obiskovali. Od nje smo se poslovili v Sentanelu na Koroškem.

Avgust Namer

Januarja smo se na pokopališču v Črncah pri Dravogradu poslovili od člana Avgusta Namerja. Bil je sodelavec - aktivist NOG, bil je zaprt in interniran v Dachau.

Stane Kralj

Na pokopališču v Celju smo se decembra lani poslovili od borca NOV Staneta Kralja. Komaj 17-letni deček je 1944. stopil med borce Bračičeve brigade, bil je skojčev, komandir partizanskega voda in član KP. Za vojaške in delovne zasluge je prejel pet odlikovanj.

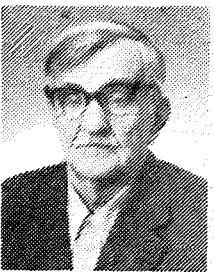
Branka Rus

Tovarišica Branka Rus je umrla februarja, pokopali smo jo na zagorskem pokopališču. Z NOG je sodelovala od vsega začetka in organizirano od leta 1942 do osvoboditve.

Valerija Memon

Na apaškem pokopališču smo se borci in ostali vaščani poslovili od Valerije Memon, ki se je rodila pred 74 leti. Bila je partizanska mati in zvesta članica zveze borcev. Borci jo bomo ohranili v lepem spominu.

Tomaž Dobaj

Decembra lani smo se na ljubljanskih Zalah poslovili od Tomaža Dobaja, borca za severno mejo in za lepšo prihodnost delovnega človeka. Rodil se je leta 1894 v Razgorju pri Slov. Bistrici. V letih 1914 do 1918 je okusil grenkobe prve svetovne vojne kot vojak na Tirolskem in na soški fronti pri Doberdolu, kjer je bil tudi ranjen. Kot prostovoljec se je vključil v vrste Maistrovih borcev za severno mejo in ostal v koroških enotah do leta 1919. Do začetka druge svetovne vojne je delal v tovarni Remec v Kamniku, kjer je sodeloval pri organiziranju delavskih stavk in zbiral prispevke za Rdečo pomoč, ki je bila namenjena zaprtim komunistom in španskim borcev. Med prvoborce sta se vključila tudi njegov sin Vinko, ki je padel kot komandir Kamniške čete, in sin Mirko. Ker je bil okupatorju sumljiv, so ga leta 1942 zaprli v Gradcu, kjer je ostal do konca vojne. Po osvoboditvi se je vrnil v domovino in bil aktiven družbenopolitični delavec.

Ana Picek

Ana Picek se je rodila leta 1903 v Ribnici. Vsa njena družina se je že v letu 1941 opredelila za NOG in tako je tudi sama pričela s svojim aktivnim delom za OF. Zbirala je material za enote NOV, kasneje pa se je aktivno vključila v sestav oboževanih enot in bila v bolnišnici Kanizarica pri Črnomlju bolnišnična strežnica. Po vojni je bila aktivna v vrstah SZDL, pri kulturno-sportskem društvu ter v sekciji ribniških spominkov.

Anton Smrekar

Sredi februarja smo se poslovili na pokopališču v Zagorju od Toneta Smrekarja. Rodil se je leta 1914 v Moravčah. Že kot mlad fant se je zaposlil v rudniku Zagorje. V NOV je stopil leta 1941 - v 10. ljubljansko brigado, v kateri je pričakal osvoboditev. Za zasluge je bil odlikovan.

Alojz Nussdorfer

V Smarjah na Vipavskem je umrl Alojz Nussdorfer. Bil je borec za severno mejo, prav tako je ves čas delal za NOB. Zaradi svojega delovanja je bil v zaporu. Opravljal je razne funkcije, za prizadevno delo je prejel dve odlikovanji.

Franc Šajn

Na pokopališču na Juriščah smo se februarja poslovili od Franca Šajna. Rodil se je leta 1913. Že leta 1941 se je kot terenski delavec vključil v boj proti okupatorju. Julija leta 1944 se je priključil borcev 7. korpusa. Po osvoboditvi je bil do leta 1946 član KNOJ-a. Za svoje delo med NOB je prejel dve odlikovanji.

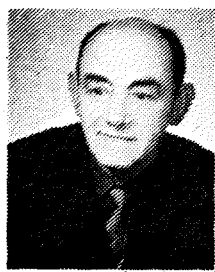
Ljubivoj Tomažič

V 77. letu je v Celju umrl Ljubivoj Tomažič, duma iz Kanala ob Soči. Iz Italije je zbežal v Jugoslavijo - najprej v Lašče in zatem v Celje. Pregnan je bil v Srbijo, kjer se je hitro vključil v NOV. Po končani vojni se je vključil v bitko za obnovo porušene domovine. Prejel je več odlikovanj in priznanj.

Ivan Vidic

Novembra lani smo se na pokopališču v Dobravi poslovili od Ivana Vidica, rojenega leta 1915 na Dobravi. Leta 1941 so mu Nemci v Begunjah ustrelili brata Franca in naslednjega leta je v Crngrobu padel brat Anton. Sam je bil s starši in bratoma izseljen v Nemčijo, od tam se je vrnil leta 1945.

Anton Žužek-Tonček

V 74. letu je v Borovcu pri Karlovcu umrl rezervni kaptan 1. razreda Anton Žužek. Povezoval se je z naprednimi delavci in postal član KPS leta 1941. Spomladi leta 1942 je stopil v Zapadnodolenjski odred. V roški ofenzivi je bil ranjen in ujet ter odpeljan v taborišče na Rab. Po kapitulaciji Italije je ponovno stopil v NOV in bil obveščevalec Notranjskega odreda. Od njega smo se poslovili na ljubljanskih Zalah. Za zasluge je prejel več odlikovanj in priznanj.

Janko Poljanec-Koder

Na škofjeloškem pokopališču Lipica smo se februarja poslovili od borca NOV Janka Poljanca-Kodra, ki se je rodil pred 60 leti. Od leta 1943 je deloval v VOS in v OC Škofjeloškega odreda. Po vojni je delal na gospodarskem področju. Za hrabrost med vojno, aktivnost in prizadevnost po vojni je bil sedemkrat odlikovan.

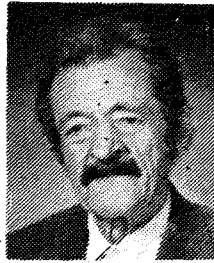
Stanko Krnc

Od Stanka Krnca smo se poslovili na pokopališču v Kramarovcih. Rodil se je leta 1921 v Zorencih v Beli krajini. Z NOV je začel sodelovati leta 1943 in bil v Belokranjski brigadi. Za zasluge je bil odlikovan z redom za hrabrost in redom za slug za narod.

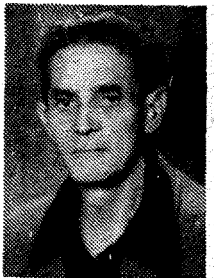
Ivo Kac

Decembra lani smo se na pokopališču v Dravogradu poslovili od tovariša Iva Kaca, rojenega leta 1925 v Tomaški vasi pri Slovenj Gradcu. V Pohorski odred je stopil leta 1944, pozneje je bil borec Lackovega odreda in Tomšičeve brigade. Bil je odlikovan.

Pavle Judež

Na pokopališču v Moravčah smo se novembra lani poslovili od borca in tovariša Pavla Judeža iz Plesa, kjer se je tudi rodil. V delo OF se je vključil med prvimi v svojem kraju. Leta 1943 je stopil v NOV in bil borec 12. udarne brigade vse do osvoboditve. Prejel je več odlikovanj.

Jože Zorn

Na pokopališču v Rosalnicah smo se poslovili od Jožeta Zorna, rojenega leta 1913 v Prvačini. Vsa njegova družina je sodelovala z NOB. Okupator jim je spomladi leta 1943 požgal domačijo. Med partizani so bili štirje bratje. Jože je bil borec Cankarjeve brigade in nato v 15. diviziji, kjer je opravljal delo komandirja voda. Odlikovan je bil z medaljo zaslug za narod.

Maks Okorn-Gorki

Konec preteklega leta smo se poslovili od tovariša Maksa Okorna. Rodil se je leta 1910 v Trbovljah. Bil je vnet sodelavec NOB in je do leta 1943 deloval v ilegali kot vojni referent. Maja 1943. leta so ga aretirali in bil je zaprt po raznih zaporih do avgusta 1944. leta, zatem pa odpeljan v Dachau in Buchenwald.

PRAVNI SVETOVALEC

J.K.R. Ob kakšnih pogojih je mogoče doseči zdravljenje v tujini?

Odgovor: Zdravstvena skupnost omogoči uporabniku zdravljenje v tuji zdravstveni organizaciji le, če konzilij ustrezne klinike, inštituta ali v izjemnih primerih drugega ustreznega organa ugotovi, da so v Jugoslaviji izrpane vse možnosti za uspešno zdravljenje, zdravljenje v tujini pa obeta ozdravljenje, izboljšanje bolezenskega stanja ali pa preprečitev bistvenega poslabšanja obolenja.

L.M.M. Koliko časa traja porodniški dopust?

Odgovor: Porodniški dopust traja 246 dni, in sicer praviloma 28 dni pred porodom in 218 dni po porodu v primeru popolne odsotnosti z dela, do 12. meseca otrokove starosti pa v primeru, če upravičenec po preteku 105 dni nepretrganega porodniškega dopusta izrazi porodniški dopust tako, da dela 21 ur na teden, in to praviloma 4 ure na dan. Pravico do daljšega porodniškega dopusta, ki v obliki popolne odsotnosti z dela traja do 12. meseca otrokove starosti oziroma do 17. meseca otrokove starosti, če upravičenec dela 21 ur na teden in praviloma 4 ure na dan, pa imajo upravičenci, ki negujejo dvojčka ali več hkrati živorojenih otrok ali težje telesno oziroma duševno prizadetega otroka.

Š.T.K. Radi bi vedeli, ali in ob kakšnih pogojih se šteje v pokojninsko dobo čas nezaposlenosti.

Odgovor: Čas nezaposlenosti, vendar le čas po 1. januarju 1965, se šteje v zavarovalno dobo zavarovancu, ki je bil med brezposelnostjo v redu prijavljen skupnosti za zaposlovanje, vendar največ dve leti za posamezen primer pretrganega zavarovanja, če za ta čas podaljša zavarovanje s plačilom ustreznega prispevka.

Z.M.V. Katerim dijakom oziroma študentom se odloži služenje vojaškega roka?

Odgovor: Po zakonu o vojaški obveznosti se pošljejo naborniki na služenje vojaškega roka praviloma v koledarskem letu, v katerem dopolnijo starost 19 let. Nabornik, ki v tem letu ni končal šole srednjega usmerjenega izobraževanja oziroma druge srednje šole, pa se pošlje na služenje vojaškega roka, ko to šolo konča, vendar najdlje do konca koledarskega leta, v katerem dopolni 21 let.

B.R.V. Lani zaradi tega, ker ste bili skoraj celo leto na bolniškem dopustu, niste mogli izrabiti letnega dopusta. Ali ga res ne morete izrabiti letos?

Odgovor: Prenos letnega dopusta iz enega koledarskega leta v drugo koledarsko leto ni mogoč, in sicer tudi ne v primeru, če ga delavec v tekočem koledarskem letu ni mogel izrabiti zato, ker je bil zaradičasne nezmožnosti za delo v bolniškem staležu. Letni dopust se mora namreč v vsakem primeru za tekoče koledarsko leto izrabiti do konca tega leta in je izjema predvidena le za člane posadke trgovskih ladij in delavce, ki delajo v tujini. Pač pa lahko delavec letni dopust, če ga nastopi ob koncu leta, nepretrgano nadaljuje v naslednjem koledarskem letu.

M.C.A. Od leta 1948 do leta 1957 ste bili član kmečke delovne zadrage. Po izstopu iz zadrage ste delali do leta 1975 na domačem posestvu, od tedaj dalje pa ste v delovnem razmerju. Ali se vam čas, ko ste delali v zadrugi, šteje v pokojninsko dobo?

Odgovor: Po 322. čl. statuta Skupnosti pokojninskega in invalidskega zavarovanja se v pokojninsko dobo kot posebna doba šteje čas, ko je bila oseba član kmečke delovne zadrage v obdobju od 15. maja 1945 do 31. decembra 1959 ob edinem pogoju, da ji je bilo delo v zadrugi edini ali glavni poklic.

RUDI MOHAR:

5

Loški potok v borbi za svobodo in lepše življenje

Nato so se fašisti utrdili na Tabru in ponovno ustanovili belogardistično postojanko. Župnik Pravhar je zbral svoje somišljenike in Italijani so jim dali orožje. Iz internacije so poklicali vse, ki so se bili po uničenju prve postojanke vdali partizanom, in jih oborožili. Le-ti so postali zdaj še bolj zagrizeni sovražniki partizanov. Utrdili so župnišče in staro šolo na Tabru ter zgradili dva bunkerja, ki so ju povezali z jarki z župniščem in barakami, v katerih so bili vojaki in belogardisti. Posekali so smreke okrog Tabra in ob cestah, da bi imeli boljši razgled in da jih partizani ne bi mogli presenetiti. Dva bunkerja so zgradili tudi na Hribu, od koder so nadzorovali okolico in cesti, ki peljeta proti Sodražici in Blokam. Poleg tega so na Hribu utrdili Rusovo gostilno in več poslopij. Z vrha Hriba so pregnali Pajničovo družino, ki je delala za partizane, hišo pa zasegli in napravili iz nje utrdbo. Vanjo so belogardisti zapirali uporne Travničane ter jih mučili. Cerkev na pokopališču so spremenili v zapor, kjer so mučili tiste, ki so se jim vdali ali so jih ujeli, pa so bili kakorkoli povezani s partizani.

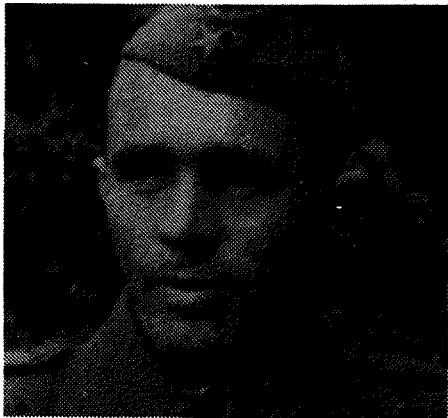
Nekaj takih je zvalila v past lažna propaganda, ki jo je po navodilih italijanske komande širil župnik Pravhar. Pozval je vse, ki so se borili, naj se vdajo; zagotavljal je, da jim Italijani ne bodo storili nič hudega. Med tistimi, ki so mu sledili, je bilo tudi več borcev. Pa so že 5. avgusta ustrelili Karla Levstika, Rudolfa Bartola, Mirka Kordiša in Antona Mikuliča; nekaj dni pozneje pa Franceta Bartola in Karla Lavriča. Slednjega so Italijani vsega pretepenega izpostavili ob lipi na Tabru zasmehovanju belogardistov, nato pa so ga prisilili, da si je skopal grob, ga še mučili in ustrelili. Za cerkvijo na pokopališču in ob pokopališkem zidu so ustrelili tudi več partizanov.

Italijani so se odločili še za druge ukrepe: lotili so se množičnega interniranja ljudi. Na ta način naj bi se znebili partizanskih simpatizerjev in aktivistov, ki so se poskrili ali pritajili. Pri tem jim je župnik vestno pomagal: na podlagi seznama, ki ga je pripravil, so odgnali v internacijska taborišča na Rab, Gonars, Padovo, Renicci veliko moških in žensk. Poleg tega so morali kmetije iz vseh vasi vsak večer prignati živino v Hrib, v nalašč za to zgrajene hleve, kjer naj bi bila čez noč na varnem pred partizani.

Upornosti niso zatrli

Po veliki italijanski ofenzivi je zavladalo v Travniku in pri Beli vodi pravo razdejanje. Ljudje so se lotili najnujnejšega dela: kletne prostore, ki jim ogenj ni mogel do živga, so preuredili v stanovanja zase in za živino.

Sledila je obnova terenskih odborov, ker so bili močno okrnjeni, nekateri pa so prenehali z delom. Na novo je bilo treba ustanoviti gospodarske komisije. Povezati se je bilo treba s sosednjimi kraji, da bi nastopali proti okupatorju bolj enotno in da bi s skupnimi napori dosegli boljše uspehe. Zato je bil v aprilu 1943 ustanovljen skupen rajonski odbor OF za Loški potok in Drago. Sekretar je postal Karel Mikulič. Rajonski odbor OF je imel sedež na Debelem vrhu na koti 1048. Deloval je v barakah, ki so jih napravili sami člani iz brun in lubja. Imel je stalne stike s ljudmi iz Drage in Loškega potoka, zlasti pa s Travničani, ki so prevzemali nase vse težja bremena, čeprav so živeli v skrajno težkih razmerah. Na Debelem vrhu je rajonski odbor deloval vse do kapitulacije Italije.

Karel Mikulič

Ciril Debeljak

V Travniku je ostalo nepožganih le šest hiš; med njimi Pavletova, ki je sredi vasi. Obvarovalo jo je sadno drevje, ki jo obkroža. Lastnik hiše Franc Rus je imel v skednju skrit radioapar in ljudje so hodili tja javno poslušati poročila. Tam so imeli zatočišče tudi partizani, ki so prišli po opravkih ali so se tam zadrževali. Tako je bilo vse do osvoboditve. In ves ta čas ni nihče o tem črnil niti besede. To nam pove, kako so bili Travničani enotni in kako velik pomen je imela pri njih konspiracija...

Življenje se je dokaj hitro uredilo tudi pri Beli vodi. Ljudje so s skrajnimi napori obnovili hiše, tako da so vsaj za silo lahko bivali v njih. Ponovno so partizanom nudili zavetje in hrano. Zato so se Italijani in belogardisti spravili nadnje in že v jeseni istega leta vas ponovno požgali, ljudi pa izselili.

Mali Log na strani okupatorja

V Malem Logu pa so bili prebivalci drugače usmerjeni. Pri njih so se kmalu po roški ofenzivi pojavili trije partizani. Bili so izčrpani in lačni. Vaščani so jih sprejeli, jim dali jesti in piti ter jih zadrževali, medtem ko je Alojz Knaps (Tazgorajni) odšel na Tabor, da bi jih prijavil Italijanom. Le-ti so takoj prišli in obkolili vas. Partizani so Italijane opazili šele, ko so bili že čisto blizu. Hoteli so se rešiti z begom: - pa je bilo prepozno! Enega so takoj ujeli, ga odvedli na Hrib in ga tam ustrelili, drugega so ranili in si je sam vzel življenje, tretjemu pa se je posrečilo uiti. Po tem dogodku so Italijani v Malem Logu oborožili moše in fante, da bi ponoči stražili in se uprli partizanom, če bi jih napadli. Vodja je bil Alojz Debeljak, ki so ga kmalu nato sami vaščani po nesreči ustrelili. Vaška straža se je potem razvila v belogardistično postojanko. Ustanovili so jo z namenom, da bi tam onemogočila delo aktivistom OF in partizanom zaprla prehod med kočevskimi gozdovi in Bloško planoto ter Loško dolino. Toda ta postojanka ni dolgo obstajala: že 17. novembra istega leta sta jo napadla Notranjski odred in Ribniška četa in jo likvidirala. V boju sta padla dva oborožena vaščana, ostale pa so polovili. Orožje so pobrali, belogardiste pa izpustili z naročilom, da gredo na Tabor, od koder naj privedejo ostale. Pripeljali pa niso le belogardistov, ampak tudi Italijane. Toda partizani so udarili po njih in sodrga se je razbežala. To je nekateri v Malem Logu opogumilo in Italijani so se z bali, da jih partizani ne bi dobili na svojo stran. Zato so vse ljudi iz Malega Loga preselili v Retje in na Hrib, kamor si partizani niso upali...

Pozimi 1942/43 je bil Mali Log prazen. Zato so se tam večkrat zadrževali partizani. Za preživljanje jb bilo poskrbljeno, ker domačini ob preselitvi niso odpeljali vse hrane. Enajstega februarja 1943 pa so tam Serčerjevo brigado napadli Italijani in belogardisti. Toda Serčerjevci so bili pripravljeni in odgovorili so z ognjem. V boju sta padla dva belogardista in en italijanski vojak, ostali pa so zbežali. To je bila pomembna zmaga, po njej se je ugled partizanov pri ljudeh v vsem Loškem potoku še bolj okreplil.

Italijani so postali zaskrbljeni in so zato nameravali mobilizirati več moških. Okrepili bi belogardistične vrste in preprečili odhajanje moški k partizanom. Razposlali so pozive in zagrozili, da bodo proti vsem, ki se ne bi prijavili v belo gardo, najstrožje postopali. Pozive so prejeli tudi Travničani. Pa so se terenci takoj povezali z rajonskim odborom OF, kjer so sklenili, da gre Serčerjeva brigada v Travnik po mobiliziranje. Ta je prišla še naslednjo noč in odvedla s seboj vseh 26 moških, ki bi se morali javiti na Tabru. Tako so se partizanske vrste okrepile in zavest se je še bolj dvignila.

Narodnoosvobodilna vojska se je nenehno krepila in večala. Bila je v stalnem gibanju. Partizani so napadli hitro, nepričakovano in se nato umaknili. Italijani niso bili nikjer več varni. To je prizadevalo njihovim generalom veliko skrb in preglavic. Zategadelj so skušali partizanom na vsakem koraku povzročiti čimveč škode. In ko so se partizanske brigade po končanih akcijah v Ribniški dolini 26. marca 1943 umikale čez Veliko goro, da bi se odpočile in pripravile za nove podvige, so jim Italijani globoko v gozdu pri Jelenovem žlebu pripravili zasado. Partizani so njihovo namero odkrili in na napad hitro odgovorili: obkolili so italijanski bataljon, ki je bil v zasedi, in ga po kratkem boju uničili. Le redkemu italijanskemu vojaku se je posrečilo uiti iz objema smrti...

Se nadaljuje

Brigadirsko delo moramo širiti in poglobljati Preskočili smo deset let razvoja

»Mladim moramo povedati, kako smo delali med vojno, vendar pa na nevsiljiv način. Ko je meni mama, ki je danes stara 85 let, pripovedovala o dogodkih iz 1. svetovne vojne, si jih nisem znal predstavljati in vsega skupaj podoživljati. Z današnjo mladino pa je isto. Zato jo moramo peljati na Rog, Urh, v Trebelno, k Trem žeblijem na Pohorje, skratka - na kraje velikih dogodkov. Naloga vseh nas, ki smo sodelovali v teh dogodkih, pa je, da ustvarimo vzdušje, kakršno je bilo takrat. Prepričan sem, da bo mladina tudi začela drugače ceniti te dogodke«, je začel svojo pripoved Marko Kocijan.

Sedela sva za veliko mizo v udobnih rjavih naslanjačih. Gledal me je skozi očala in si jih od časa do časa popravljal. Skušal sem si ga zamisliti kot komandanta pionirskega odreda v vojni vihrji v Mirni na Dolenjskem. Ni se mi posrečilo. Verjetno pa je imel takrat nekatere značilnosti, ki veljajo zanj še danes. Ne-verjetna življenjska energija, treznost v vsakem trenutku in pa večni optimizem.

Njihovo družino, ki je žive-la v Brezovici pri Mirni, sta leta 1941 prizadeli dve tragediji. Začela se je vojna in umrl jim je gospodar, mož in oče. Mati je ostala sama s kopicco otrok. Kljub temu pa so se kmalu vključili v delo narodnoosvobodilnega gibanja. Brat Lado, ki je danes general, je postal partizan. Vse naloge so otroci v začetku sprejemali po otroško, vendar pa so se hitro zresnili. Preskočili so najmanj 10 let življenja. Njegova generacija je skozi vse življenje skušala omiliti svojo resnost.

Prve dni maja 1943 so se mirenski aktivisti dogovorili o ustanovitvi pionirskega odreda. Marko Kocijana so določili za komandanta. Danes niti prav ne ve, zakaj je bil ravno on izbran. Pravi, da mogoče zato, ker je rad hodil. Nobena pot ni bila zanj predolga in pretežka. Strašansko rad je hodil v Raduljo, do katere danes potrebuješ pol ure vožnje z avtomobilom. Za zaupanje se je odločil tako, da je delal noč in dan in da je hotel biti vsepovsod prvi. On in njegovi »borci« so pisali parole, trosili letake in nosili partizansko pošto. Nekajkrat je prehodil pot med Mirno in Suho krajino. Za te poti so vezani tudi nekateri tragikomični dogodki. Vedel je, da se v Dvoru zadržuje Gubčeva brigada, v kateri je bil tudi njegov brat Lado. Mama je zanj spekla hlebec kruha. Bil je tako velik, da bi ga Marko lahko 99-krat pojedel do Dvora. Izročil ga je bratu - trdno prepričan, da si ga bo-sta delila. Vendar se je bratu mudilo in Marko je ostal la-

loge in sovražnik jih ni odkril, saj ni mogel predvideti, da oni delajo. V pionirskih enotah so vzgajali kadre, ki naj bi šli v boj, če bi vojna še trajala. Na srečo ni. Iz njihovih vrst pa so črpali kader za delovne brigade.

Marka Kocijana so medtem sprejeli tudi v SKOJ. To je bila organizacija in šola za nove konkretne akcije. Predstavljala je avantgardo mladine v tistem času.

Njegova starejša sinova sta rastle v tistem času, ko ni bila klima za brigade najbolj ugodna. Potem pa sta odšla na delovna mesta in znova ni bilo možnosti za brigadirsko delo. Mogoče pa bo najmlajši nadaljeval očetovo tradicijo brigadnega dela. To si Marko Kocijan tudi želi.

V mladinske delovne brigade je šel po pozivu SKOJ, naj se aktivisti vključijo v boj s krampom. V kratkem okraju Trebnje so zbrali močno četo, ki je bila v sklopu novomeške brigade obvezno tretja četa. Z drugo novomeško brigado Rog je odšel junija 1946 na progo Brčko-Banovići. Njemu podobne so vračali domov, zato se je Marko skrnil in se pojavil šele drugi dan. Ob tridesetletnici te delovne akcije je tudi ugotovil, da je bil najmlajši brigadir na tej trasi. Veliko so stražili in on tudi,

vse delalo na roke, brez enega samega stroja. Ni zagotovnik dela na roke. Ravno nasprotno, akcije imajo toliko prednosti, da niti ne bi postavljali vprašanja sredstev za njih. Kolektivno delo ima toliko pozitivnih lastnosti, da ga moramo poglobljati in širiti.

Kasneje so ga poslali v brigado na progo Preserje-Borovnica. Tam je delal decembra 1946 in januarja 1947, spali pa so v gradu Bistra. Novo leto je dočakal v nekem domu v Borovnici s paketom, ki so jim ga poslale ljubljanske matere. Njihova brigada je delala na usku Breg. Po kratkem premoru je aprila 1947 odšel z brigado na gradbišče proge Samac-Sarajevo. Komandant brigade Anton Vesel je ugotovil, da je že veteran, in ga je poslal v štab 5, sekcije v Zepču. Postal je kurir in stalni potnik. Potoval je v Zenico, kjer je bil glavni štab akcije, pa v Sarajevo in Beograd. Na enem takšnih potovanj bi tudi kmalu izgubil glavo. Spal je v nekem vagonu, vanj pa se je vtihotapila neka ustaška skupina, ki je skušala pobegniti iz države. Kratko malo so ga prijeli in ga vrgli iz drvečega vlaka. Dva dni je ležal v nezvesti v bolnišnici v Begovem hanu, nato pa so ga premestili v bolnišnico v Zepču. Ko se je pozdravil, je po nalogu SKOJ ostal še v naslednji izmeni akcije. Komandant Sveta Papić mu je dejal, da je dosti naredil in da je zdaj čas za šolanje. Šel je v Zenico, kjer so ga določili za komandanta brigade za Poljsko. Hkrati je postal tudi kandidat za sprejem v partijo.

Tam, na Poljskem, je bilo več šolanja kot dela. Po štirih mesecih dela in šolanja so jih poslali za mesec dni na dopust v domovino. Doma so jih klicali na zdravniške preglede v Zemun in znova na Poljsko. Potovali so skozi Krakov, Bytom, končni cilj pa je bila Zielona Góra. Tam je opravljal tudi dolžnost sekretarja SKOJ. Po resoluciji informbiroja so postali tarče različnih pritiskov in spletk. Vodstvo je začelo razmišljati o vrnitvi v domovino. Vsi mladinci so se zbrali v Glinicah, ker pa so imeli težave z vlakom, so pripravili protestno zborovanje pred tamkajšnjim partijskim komitejem. Tako jim je tudi uspelo dobiti dovoljenje za odhod. Ponje je prišel jugoslovanski vlak. Marko Kocijan pravi, da je imel ta vlak samo eno napako - pomanjkanje vode. Zelo so bili žejni. V Budimpešti je pil neko vodo in dobil vnetje ustne votline. V Subotici in Novem Sadu so jim pripravili prisrčen sprejem. V Novem Sadu je tudi dokončal šolanje in bil spomladi 1949 sprejet v partijo. Znova je postal brigadir. Bil je v brigadi Boško Polkovljević-Pinki. Srečal je prijatelje in navezal z ljudmi stike, ki so še danes zelo trdni. Hkrati pa je bila ta brigada tudi njegova zadnja. Večkrat pa obišče brigadirje in jim pripoveduje o svojih brigadirskih časih. Ponosen je in vesel, da je pomagal obnoviti domovino. Navade, ki jih je dobil v tistih časih, je ohranil do danes. Bil je in je še aktiven ali po partijski ali po sindikalni liniji. Sredi tega meseca je po sedmih letih predal dolžnost predsednika občinskega sveta ZSS za Bežigradom v Ljubljani. O zaupanju ljudi, s katerimi dela Marko Kocijan, pa priča dejstvo, da so ga izbrali za delegata na republiškem in zveznem kongresu sindikatov.

Bojan Kuntarić

Mladost je paradiz življenja; radost je večna mladost duha.

NIEVO

čen. Spomnil se je na sočne kislice, ki jih je opazil na poti v Dvor. Ko pa se je vračal, jih ni bilo več, ker jih je nekdo že pokosil. Ena od njegovih poti pa bi se skoraj tragično končala, saj so ga prestregli domobranci in ga neusmiljeno pretepili s puškinimi kopiti. Mislili so, da je mrtev, in so ga vrgli v obcestni jarek.

Tovariši so se mu za njegovo junaštvo in pretkanost zahvalili tudi tako, da so ga izvolili za delegata na 2. kongresu USAOJ. Delegacija je vodila Vida Brest, v njej pa je bilo pet ali šest članov. Na žalost niso prišli na kongres, ker jih je na eni izmed javk čakalo povelje naj ostanejo tam, ker je po Suhi krajini divjala sovražnikova ofenziva.

Ko danes razmišlja o teh dogodkih, ocenjuje otroško vojsko kot sila resno stvar. Pomagali so številnim ranjenim in lačnim borcem. Opravljali so pomembne na-

saj so se bivši borci izogibali tehi dejavnosti, češ da so med vojno to pogosto delali. Na začetku akcije je Marko spal ponavadi nekeje v bližini vrat in dežurni ga je velikokrat poslal na stražo, ker mu je bil pač najbolj pri roki. Kmalu je to ugotovil in se preselil v kup slame na dvorišču hiše, kjer so spali.

Poleg dela na trasi ali njeni okolici pa so brigadirji prostovoljno delali tudi popoldan. Njihova brigada je dobila nalogo, naj pretovarja železniške prage iz ladij v pristanišče v Brčkem in jih razvaža po trasi. Kljub temu da je bil kot kmečki sin va-jen dela, je imel rame čisto oguljene. Podobno je bilo tudi z drugimi brigadirji. Vendar sta bila zanos in volja tako velika, da bi delali, čeprav bi jim manjkali deli telesa.

Marko Kocijan ima občutek, da danes ne znamo na akcijah ustvariti vzdušja za delo. V njihovem času se je

Lepo je v moji domovini

Moj atek in mamica sta Slovenca, a vendar sem bila rojena v Ebesbergu v Nemčiji, prav tako tudi moj brat Aleksander. Z nami sta živela tudi stari ata in stara mama. Hodila sva v vrtec. Govorila sva nemško, mamica me je učila slovensko. Tam sva začela hoditi v šolo. Med prazniki in med počitnicami smo hodili v Jugoslavijo. S prijatelji sem se igrala in govorila v slovenskem jeziku. Tako sem se naučila svojega jezika in mi zdaj v slovenski šoli ne dela težav. Dom smo si zgradili v Stranica, zdaj pa hodim tu že v tretji razred. Našla sem prijatelje. Moja najboljša prijateljica je Marjetka. Popoldne se skupaj igrava. Tu so mi všeč zeleni gozdovi, pisani travniki in sosedje. Sem tabornica in obiskujem krožke. Lepo je v moji domovini!

VALENTINA ŽURAJ, 3. r
OŠ Stranice

Pogovarjala sem se z nekdanjim kurirčkom

Pri nas v Zagorju ob Savi živi nekaj tovarišev, ki so bili med okupacijo kurirji. Sklenili smo, da se bomo z nekaterimi od njih pomenili in jih povprašali o njihovih doživetjih med okupacijo. Med pionirji - kurirji je bil tudi naš sedanjí učitelj slovenskega jezika Franci Lakovič. Prosili smo ga, naj nam o svojem kurirskem delu kaj pove.

Kdaj ste začeli delati kot kurir in kje?

Spomladi 1942. leta v Ljubljani, kjer sem takrat živela. To je bilo torej takrat, ko pionirska organizacija uradno še ni bila ustanovljena, pionirji pa so vseeno opravljali najrazličnejše naloge.

Kaj ste kot pionir - kurir prenašali?

Prenašal sem različna sporočila, katerih vsebine seveda nisem poznal, danes vem, da so bila šifrirana. Tudi ilegalno partizansko glasilo, to je Slovenskega poročevalca, sem prenašal. V rokah sem imel tudi Mlado Slovenijo. Najbolj vesel sem bil tiste številke, v kateri je bil objavljen moj sestavek in pesem, kar sem objavil pod izmišljenim imenom Mladen Osvetnik.

Ali imate to številko Mlade Slovenije ohranjeno?

Na žalost ne, hranijo pa jo na Inštitutu za razvoj delavskega gibanja.

Ali so doma za vaše kurirsko delo vedeli?

Seveda so, brat in sestra, ki sta kmalu odšla k partizanom, sta me v to delo celo uvajala. Pred mano nista skrivala ničesar. Spominjam se tudi tega, da so v naši kuhinji ustanovili odbor OF za teren Moste. Sploh pa so v naše stanovanje prihajali mladi fantje, mnogi današnji visoki politični delavci ali poveljniki v JLA, nekateri med njimi so danes že upokojeni.

Ali se spominjate kakega napetega dogodka iz teh časov?

Takih dogodkov je bilo več. Spominjam se dne, ko so v Ljubljani ustrelili prve talce. Stanovali smo v bližini Gramozne jame, v kateri so talce streljali. Strele smo dobro slišali. Še danes me zmrazi, če se spomnim tega žalostega jutra. Sicer sem pa o tem pred nekaj leti napisal črtico in jo objavil v Kurirčku, glasilu, ki ga dobro poznate.

Prav gotovo ste med vojno doživeli tudi kaj veselega. Povejte nam kaj o tem.

Dva vesela dogodka sta mi ostala v spominu. Prvi, ko smo zvedeli, da je brat, ki smo ga imeli za mrtvega, še živ. Drugi pa je bil prvemu podoben; sestra je poslala iz partizanov drobno pisemce, ki smo ga doma za največjim veseljem prebirali.

Kako ste doživeli konec vojne?

Nepopisno je bilo doživeti, ko so partizani vkorakali v Ljubljano. Vedno se bom spominjal tistega majskega dne, ko smo osvoboditeljem Ljubljane ploskali, jih objemali in obsipali s cvetjem.

Kaj pa po vojni, kako ste preživljali leta obnove naše domovine?

Bil sem v mnogih mladinskih delovnih brigadah: na Krškem polju, Pesnici, Brčkem itd. Tudi udarniško značko sem si prislužil, še danes jo hranim za spomin.

Kaj pa mislite o današnji mladini? Se vam zdi drugačna, kot je bila vaša generacija?

Današnja generacija ni nič slabša od naše, samo priložnosti ji je treba dati. Tudi danes obstajajo mladinske delovne brigade. Prav tako bi današnja mladina znala braniti domovino, če bi bilo to potrebno.

TJASA TEKAČIČ, 6. b razred
Osnovne šole Ivan Skvarča, Zagorje ob S.

Rastemo pod Titovo zastavo

»Ali veš, Majda, kako težko so si naši ljudje priborili svobodo? Koliko življenj se je končalo v boju za zmago? Veš?« Postane mi nerodno, pordečim. Njegove oči se upirajo vame. Kakor da na meni leži vsa krivda vojne! Vedno imam takšen občutek, ko steče pogovor o trpljenju, streljanju nedolžnih ljudi. Greni me neizprosno vprašanje: Kaj si storila zanj, ki so padli zate? Ali je tvoja noga vredna, da stopi na zemljo, prelito s krvjo? Trpim s teboj, ati, trpim. Hudo mi je, ko držim v rokah sliko očeta. Ko obnemim. Ko ti pred oči pridejo vsi lepi spomini, si otožen...

Vem, želiš si, da vem tudi jaz za preteklost, ponosno zgodovino domovine. Čemu mi postavljaš takšna vprašanja, ko pa veš, da poznam resnico, da vsak dan slišim o grozotah vojn, o smrti?! Ali mar hočeš, da bom nekoč morda pripovedovala svojim vnukom kakor ti večkrat meni:

»Veste, hudo je bilo. Povsod lakota, trpljenje, uši...« In potem je naenkrat završala med ljudmi najlepša beseda, po letih trpljenja pomladanski cvet, ki oznanja, da je konec hladne, krute zime, da sedaj nastopi pomlad, vsa čista in pričakovana. Ta cvet je bila svoboda. Vojna se je končala... Na temeljih prej tako lepe dežele so bile zdaj ruševine. Ni bilo tovarn, ni bilo kruha. Le enotnost ljudi jo je dvignila na današnjo raven. S skupnimi močmi so zgradili nove domove, svobodno domovino. Zgradili so novo Titovo Jugoslavijo. Danes ni pomanjkanja, svobodno živimo in se razvijamo. Titova pot je naša pot. Stopamo po njej trdni in odločni.

Človeški rod, ki je prenesel tolikšno trpljenje, kot so ga naši dedki, babice, matere in očetje, mora zaupati vnukom, ker izhajajo iz rodu junakov, Jugoslovancev. Z zaupanjem nam morajo prepustiti vlogo samoupravljalca, člana socialistične družbe. Rastemo pod Titovo zastavo in na nas sloni prihodnost.

Dedki, babice! Vaši vnuki bodo zgradili nov svet, brez vojn, brez trpljenja...

MAJDA RANER, 8. a
OŠ Kerenčičevih, Pesnica

Učenci 1. razreda osnovne šole Simon Jenko v Kranju:

POŠTENOST je lepa lastnost. Le poštenim lahko zaupamo. Tudi mi moramo biti pošteni.

JANEZ

Tovariši so bili partizani. V hudih časih spoznaš TOVARIŠTVO.

EVA

MIR je lepota, cvet, veselje, smeh, igra. Mir je vse najlepše.

SEHAT

SVOBODA je mir, bratstvo in razumevanje.

JANA

PRIJATELJSTVO je tudi to, da vsak prinese svoj avtomobilček, potem pa se skupaj igramo.

BOŠKO

So vsi otroci tega sveta siti kot mi?

Zamišljeno sem listal po atlasu in razmišljal. Iskal sem deželo lačnih otrok. Veliko sem že slišal in bral o njih. Iskal sem deželo otrok, ki nimajo hrane, deželo vseh tistih, katerih starši nimajo zaposlitve, in tistih, katerih

polja niso rodovitna, saj še vode nimajo dovolj. Iskal sem, razmišljal in molčal...

Zmotil me je očetov glas. Zaupal sem mu svoje misli. Pojasnil mi je, da taka dežela ni samo ena, da jih je več... Takrat sem se spomnil,

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAM Mladost

Mesec mladosti je že zakoračil čez svojo sredino in se že približuje največjemu prazniku mladine - 25. maju - dnevu mladosti - Titovega rojstnemu dnevu. Proslavljajo ga mladi, pa tudi malo bolj in malo manj mladi. Kje pa piše, da je to smo praznik za tiste, ki so v sedmem razredu 25. maja vstopili v mladinsko organizacijo, in da se konča pri sedemindvajsetih letih, ko te ne priznavajo za mladince. Gotovo, sprejem v mladinsko organizacijo je veličasten trenutek, toda, kdo more postaviti mejo mladosti?

Iz Artič so o mladosti razmišljali učenci 5. in 7. razredov. Takele so napisali:

Mladost je

- čas norčij, brezskrbnosti in naše muhavosti. Jožica Srptič, 7. a

- čas, ki pokaže, kakšen boš v starosti. Darko Umek, 7. a

- čas, ki ne pozna gub in sivih las.

- je stvar, ki nam jo starejši najbolj zavidajo. Janja Kos, 7. a

- sreča, veselje, pričakovanje, hrepenjenje. Martina Molan, 7. a

- žoga, nogomet, igra in sonce...

Rudi Krošelj, 5. a

- smeh, ljubezen, pa tudi žalost in razočaranje. Jožica Balas, 7. a

- cvet, ki hitro oveni.

Marjana Kostanjšek, 7. a

- je skrivnost. Je skrito pomežikovanje. Ladica Podgoršek, 7. a

- zgodba, z različnimi konci...

Sandra Snopek, 5. a

- dobro srce, šopek za Tita. Drako Žgalin, 5. a

- čas različnih uspehov. Evald Rožman, 5. a

- svoboda!

Mojca Fuks, 5. a

- je zapeljivost, lepota in igra. Suzana Pinterič, 5. a

Naj bo teh nekaj utrinkov iz Artič, dragi naši mladi bralci, vzpodbuda za razmišljanje ob prazniku mladih.

Živa

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAM

S štruko kruha pod pazduho - tam nekje pa je dežela, kjer otroci nimajo niti koščka kruha.

kako sovražno gledamo v krožnik, ko plavajo po njem koščki kuhane zelenjave ali kaj drugega, kar nam ni všeč. O, groza, kako se zmrdujemo in kritiziramo takšno hrano! Bi se tudi lačni otroci obnašali tako? Prepričan sem, da ne! Z veseljem bi jedli, hlastali bi, kdo bo pojedel prej...

Večkrat vidim košček kruha v košu, na tleh. Odrgli smo ga otroci, ki na srečo ne vemo, kaj je lakota. Če bi bili pošteni, bi lahko organizirali akcijo za pomoč lačnim otrokom. Samo kako? RK Slovenije prireja takšne akcije in že velikokrat sem se jih udeležil. Zbirali smo denar za torbe, šolske potrebščine itd. Kaj pa hrana? Marsikdo, ki je lačen, bi se bolj razveselil koščka kruha kot zvezka in svinčnika. Če bi lahko, bi se odrekel enemu obroku. Meni ne bi manjkal, marsikomu bi pa zelo pomagal.

Vem, da umre vsako leto več milijonov otrok zaradi pomanjkanja hrane. S kaj drugega, kar nam ni všeč, se pogovarjam o tem, kaj je lakota. Če bi bili pošteni, bi lahko organizirali akcijo za pomoč lačnim otrokom. Samo kako? RK Slovenije prireja takšne akcije in že velikokrat sem se jih udeležil. Zbirali smo denar za torbe, šolske potrebščine itd. Kaj pa hrana? Marsikdo, ki je lačen, bi se bolj razveselil koščka kruha kot zvezka in svinčnika. Če bi lahko, bi se odrekel enemu obroku. Meni ne bi manjkal, marsikomu bi pa zelo pomagal.

ANDREJ PIRMAN, 6. a
novinarski krožek,
OŠ Artiče

Tito

Ne spuščajte zastav,
ne žalostite se
za našim dragim Titom,
kajti on ni umrl;
on še živi,
čeprav ga ni,
v naših srcih
lik njegov cveti.

Alenka OBID, 3. c
OŠ Janko Premrl-Vojko Koper

Škriš Tito
Tito je smrt mojega mami, v naših
mislih, v našem srcu, nikoli nas
ne zapusti in mi raje njega ni.
Lalvi Trize 2. c
O.Š. J. 2. - logko Trize
8 let Rojinar 17. 5. 1973

Pogovor z nekdanjima skojevcema Franjem Maroškom in Ivanom Prislanom-Brankom

Bila je posebna čast...

Vse je bilo že razigrano oni dan na Gospodarskem razstavišču v Ljubljani, ko smo na plesišču srečali Franjo Maroška in Ivana Prislana-Branka. Ravno sta se postavila še z dvema soborcema pred fotoaparata našega kolega »za spominsko fotografijo.« Potem smo prisledli k dolgemu omizju, kjer je ubrano in potihno odzvanjala partizanska pesem.

»To ni bilo kar mimogrede, da bi sprejemali v SKOJ. Je že morala biti posebna priložnost, mladinec se je moral v kon-

šal, koliko gruntov in trdnih kmetij je šlo zaradi kvartopirstva na boben...«

Ivan Prislan-Branko,

Franjo Marošek

kretni akciji posebno odrezati, da je bil lahko potem sprejet med skojevce,« je začel svojo pripoved Franjo Marošek, lepo napravljen v uniformo, nasmejan in dobrovoljen. »V SKOJ so me sprejeli v tretjem bataljonu brigade VDV ob končani akciji na Kalah nad Zalcem. Naše položaje so nenadoma napadli čerkezi. Prišli so nam tako blizu, da se je vnel boj moža z možem, dobesedno na

Po mladosti spoznaš človeka kot po jutru dan.

MILTON

nož! Potlej pa se je začela moja skojevska šola. Začelo se je učenje, družbenopolitična vzgoja in vaje v bojnih veščinah. Z zavezanimi očmi smo tekmovali, kdo bo hitreje razstavil nemškega šarca, zbrojevko in angleškega brena. Skratka, morali smo prednjačiti v disciplini, pa tudi v akcijah je bilo pravilo, da so šli skojevci naprej.

Dobro smo se zavedali, da smo podmladek Komunistične partije Jugoslavije. In čeravno komunistov med partizani ni bilo mnogo, so bili vsi po vrsti vzor tovarštva, požrtvovalnosti in junaštva.

Nekoč sem ob neki akciji našel igralne karte in jih čisto mimogrede vtaknil v nahrbtnik. Potem sem jih nosil s seboj in že čisto pozabil nanje. Nekega dne pa, bilo je v Šentjanžu, je komisar pregledoval vsebino naših nahrbtnikov. Zelo se je razhudil, ko je našel igralne karte. Celo predavanje nam je pripravil in takrat sem prvič v življenju sli-

Franjev prijatelj, je začel delati na terenu 1943. leta. Bilo je na Koroškem, nad Mežico. Še šestnajst let mu ni bilo. Na vlaku so ga ujeli Nemci, ko je bil z brošuro »Naše meje« na-

Ivan Prislan-Branko

menjen v Celovec, kjer naj bi jo naši ljudje razmnožili... Bila je tista brošura, v kateri so bili Trst, Gorica in Celovec na našem ozemlju, sredi katerega je bila narisana velika rdeča peterokraka zvezda. »Še pred Pliberkom so me sneli, potem pa je sledilo zasliševanje.

Cesar se mladost navadi, starost ohrani.

Angleški pregovor

Vztrajal sem, da sem brošuro našel, in ker niso o meni vedeli nič drugega obremenilnega, so me izpustili. Jaz pa se seveda nisem več upal smukati

po terenu in sem takoj odrinil med koroške partizane, v koroško grupo VOS. V neki akciji, bilo je že štiriinštirideseto leto, ko smo napadali nemško patrolo pri Mežici, smo jurišali prek Velike Meže. Zaplenil sem dve puški. Po tem dogodku so me sprejeli med skojevce. Sekretar je sicer zbrane tovariše vprašal, če bi me sprejeli v partijske vrste, vendar so menili, naj še malo zrastem, saj še nisem bil star sedemnajst let. Dejansko pa

Pobude mladih so vredne toliko kot izkušnje starih.

KNORR

se je s tem dogodkom zame v akcijah malo spremenilo. Morda le toliko, da sem čutil večjo odgovornost pred tovariši in da sem se hotel ob vsaki priložnosti še bolj potruditi.

Veste, v dobrih časih je drugače kot v hudih,« je glasno razmišljal tovariš Branko. »Sam sem izšel iz knapovske družine. Tudi oče in brat sta postala člana partije«. Uporni duh koroških rudarjev je spregovoril iz njega in ponosno je pristavil, da je tudi svoje otroke vzgajal v dobre mladince in komuniste.

Še vedno dela, čeprav bi z dvojnimi leti že lahko

Karlo Gril

»Pot od skojevca do člana partije ni bila lahka!«

»Vsak komunist bi se moral z vso resnostjo zavesti svojih dolžnosti, ki jih ima do družbe pa tudi do samega sebe. Biti komunist je moralna obveza in če si že, ti mora to ostati vselej pred očmi, ko se odločaš za to ali ono. Ta hip mislim na Titove besede, da je komunist v nekem smislu podoben vojaku, ki se nenehno bori. A biti komunist pomeni biti to tudi po dejanjih, ne le v besedah. Ta čas je med komunisti premalo odkritosrčnosti, premalo občutka dolžnosti, dosledno izpolnjevanje zadanih nalog postaja vse bolj parola.

če ni ničesar kriv, to že vrabci čivkajo. Zamegljevanje odgovornosti je postalo že kar nekakšno pravilo.

Mislim, da smo si razvojno pot dobro zastavili, kongresne usmeritve ponovno obvezujejo, niso nekaj, kar bi včeraj prvič slišali. Bomo to sposobni izpolniti?

Mladi to najbolj in najvestneje ter hkrati ostro opazujejo. Prenekateri komunist na to pozablja. Kako usmerjati mlade, če sam delaš napake? Čemu kritizirati in peti litanije mlademu rodu, če mu le stežka daš vzgled – a mladi rod potrebuje vodnike.

Karlo Gril

Ko že govoriva o liku komunista, kakršnega si zamišljam, bi to razmišljanje strnil v kratek stavček: komunist naj bo človek v pravem pomenu besede. Če bo to, potem ga ne bo strah, da bi skrenil s poti, da bi bil slab komunist.

Ne cveto nam rožice, a to bi moralo še posebej obvezovati. Zlasti in predvsem komuniste kot

Brez vzorov je težko.

To je le nekaj misli iz pogovora, ki sva ga imela s Karlom Grilom iz Vinske gore v veliki dvorani Gospodarskega razstavišča v Ljubljani ob proslavljanju ustanovitve prvih slovenskih brigad. Zakaj prav s tem resnim in nekam nemirnim možakarjem, ki je komaj čakal, da bi se pomešal med soborce, prijatelje in

medtem pa je marsikaj videl in slišal. K mojstru Pirnatu so prihajali znani komunisti. Nekega dne je enega izmed njih pomagal seliti. Tudi stanovaši so pri mojstru in marsikateri beseda je ostala v ušesih vajencev. Karlo se spomni Igorja Mervica, tudi nekaterih drugih, vseh ne.

Kot kolar je delal na Dobrni do 1943. leta, do junija, ko so ga odpeljali v taborišče Sterntall (današnje Kidričevo), pozneje pa v zapore na Mariborskem otoku. Ko so ga izpustili, je v jeseni 1944. leta takoj odšel v partizane, v tretji bataljon VDV.

Karlo je moral delati najprej kot skojevec, da je lahko tik pred koncem vojne bil sprejet v partijo. Treba se je bilo izkazati. V partijo tistih dob nisi prišel kar tako, se spominja. Precej časa je bil v SKOJU, vse do marca 1945, ko so napadli Dobrno. Med partizani, ki so sodelovali pri uspešnem napadu, je bil tudi Karlo. To je bila dovolilnica za vstop v partijo, pot do komunista.

»Takrat si slovesnosti nismo mogli privoščiti, toda že dejstvo, da me je komisar po akciji, nekako po polnoči, poklical k sebi in mi preprosto dejal: »Karlo, z današnjim dnem si sprejet v partijo«, je bilo veličastno, človeka je razganjala sreča. Tako smo takrat gledali na to dejanje, na smisel te odločitve.«

V tistem trenutku je bilo mlademu Karlu za vse večne čase jasno, da sprejema veliko odgovornost nase, da bo trega drugim pokazati z osebnim vzorom, čemu so mu zaupali. Zavedal se je, da stopa v prve vrste ne le kot borec, temveč tudi kot človek in da kot komunist ter politični delegat voda mora bedeti nad usodo svojih ljudi, skrbeti zanje in jim dajati pogum vzdržati do kraja.

»Takrat je to pomenilo veliko čast, z njo pa veliko odgovornost.«

Vseskozi po svobodi je Karlo priden kot mravlja. Deluje, kjer se le da, nenehno mu je pred očmi komunist takšnega kova, ki se je izklesal med narodnoosvobodilnim bojem, čist in pošten, predan in neomajen, z odgovornostjo, ki ni le na papirju.

Zaradi vsega tega Karlu nikoli ni bilo težko biti – komunist.

Milenko Strašek

Dnevi naše mladosti so dnevi našega sijaja.

LORD BYRON

avantgardo delavskega razreda. V tem trenutku sicer veliko govorimo o odgovornosti slehernega državljana in še posebej komunistov, vendar je to slej ko prej precej zvodenelo. Deklarativno. Odgovornost brez odgovornosti. Navadili smo se, da se kar naprej nekaj izgovarjamo. Tudi na vrhu. Nih-

znance in se otresele zanj mučnega pogovora?

Karlo Gril je bil skojevec.

Kmetija vseh štirih otrok ni mogla rediti. Karlo je odšel v Velenje, k mojstru Pirnatu, da bi ga naučil kolarske obrti. Pirnat je lepo ravnal z vajenci. Ni bilo hudo. 1942. leta je Karlo ukončal,

tv-15naš
TOVARIS

TV-15 je oznaka za kurirsko postajo, ki je bila najdlje v vasi Občice v dolini med Dolenjskimi Toplicami in Semičem

Za razvijanje vrednot narodnoosvobodilnega boja in revolucije je TV-15 prejel nagrado vstaje slovenskega naroda za leto 1978 – Glavni urednik: DRAGO VRESNIK. Odgovorni urednik: TONE URBAS. Novinarji – uredniki: ŽIVA DROLE – TV-15 za mladino: BOJAN KUNTARIČ – notranja politika; MILENKO STRAŠEK – reportaža; BOJANA ŽOKALJ-JESIH – naša organizacija; Lektor: MILENA GLAVNIK. Tehnični urednik: DRAGO SETNIČAR. Tajnica uredništva: MARA OKORN. Vodja uprave: MILAN SENIČAR. Telefon uredništva: 327-780. Telefon uprave: 320-486 – Uprava in naročniški oddelki: Miklošičeva 28/1 p. 598. 61001 Ljubljana – Letna naročnina 400 din, posamezna številka v prosti prodaji 10 din – Tekoči račun: Založba Borec p. o. Ljubljana 50101-603-4572 – TV-15 izhaja vsak teden, izdaja ga Založba Borec, Ljubljana, Miklošičeva 28 – Rokopisov in fotografij ne vračamo – Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije št. 42/I-72 od 12. 4. 1974 se za TV-15 ne plačujejo temeljnega davka od prometa proizvodov – Korektura in tisk: ČGP Delo, Ljubljana, Titova 35